

Keyifli Okumalar Dileriz

Binlerce kategoride milyonlarca PDF e-kitap, ders kitapları, dergiler ve romanlara platformumuz üzerinden ücretsiz ulaşabilirsiniz.

RESMİ WEB SİTEMİZ

<https://rantey.org>

Yedek ve Duyuru Kanallarımız

Sitemize erişim engeli gelmesi veya adres değişikliği durumunda aşağıdaki kanallardan güncel giriş adresine erişebilirsiniz:

- Telegram: <https://t.me/birkitapbir>
- WhatsApp Kanalımız : <https://whatsapp.com/channel/0029VbDHv8uE50Us4lvMoc0Y>

Muzaffer Uyguner

Sait Faik Abasıyanık

Türk Dil Kurumu Yayınları

OLGAÇ BASIMEVİ — ANKARA 1983

MUZAFFER UYGUNER

SAİT FAİK ABASIYANIK

TÜRK DİL KURUMU YAYINLARI

TDK TANITMA YAYINLARI
TÜRK DİLİNE EMEK VERENLER DİZİSİ : 25

TÜRK DİL KURUMU YAYINLARI : 507

İÇİNDEKİLER

Yaşamı	7
Sanatı	22
Yapıtları	37
Sait Faik Abasıyanık Kaynakçası	51

YAPITLARDAN SEÇMELER

Öykülerinden	73
Romanlarından	145
Röportajlarından	159
Düzyazılarından	177
Şiirlerinden	194
Uyarlama Öykü	196

YAŞAMI

Sait Faik'in ölümü üzerinden yıllar geçti. Kitapları birkaç kez daha basıldı ve hakkında bir iki kitap yayımlandı. Ölümünün yıldönümlerinde yazılan yazıların sayısı epeyce çoktur. Ancak, bunlarda yaşamı ve sanatı üzerine pek fazla durulmadığı; bunların birer anımsama yazısı düzeyini pek aşmadığı söylenebilir. Çeşitli dergilerde yazdığımız yazılarla onu tanıtmayı amaçlamış bulunuyoruz. Güncesinin bulunmaması ve mektuplarının olmaması nedeniyle, yaşamını anlatmak ve tam bir yaşamöyküsünü yazabilmek oldukça güç. Bu konuda bazı denemelerimiz olmuştur; bunlara dayanarak anlatacağız yaşamını.

Çocukluğu

Sait Faik, 23 Kasım 1906'da Adapazarı'nda, Ramazan Bayramının birinci günü bayram namazı kılınırken doğmuştur. Asıl adı Mehmet Sait olup sonradan babasının adını da katmış, Sait Faik biçimini yeğlemiştir. Babası, kereste ve ceviz kütüğü alım satımıyla uğraşan Mehmet Faik'tir. Dedesi, o günlerde aydın kişilerin uğrağı olan bir kahve işleten Sait (Seyit) Ağadır, onun da babasının Celep Mehmet Ağa olduğu bilinmektedir. 22.1.1963 tarihinde ölen annesi ise kentin ileri gelenlerinden Hacı Rıza'nın kızı Makbule Hanımdır.

Aile, Abasızoğulları diye anıla gelmiş; *Soyadı Yasası* çıktıktan sonra, Sait Faik'in isteğı üzerine, nüfus kütüğüne *Abasıyanık* olarak yazdırılmıştır. Sait Faik'in ailesi, o yıllarda, kentte saygın bir ailedir; daha sonraları da babası ve amcası belediye başkanlığı yapmışlardır. Babası, bir ara memurluk yapmış ve Kurtuluş Savaşı

yıllarında Adapazarı Belediye Başkanlığında bulunmuş ve ulusal güçlere yardımcı olmuştur.

Doğduğu ev, o zamanın bütün evleri gibi, iki katlı bir yapıdır. Pencerelerinde kafesler bulunmakta; bir sofa ve beş oda, bir mutfak, bir hamam, bir de arkada, küçük bir yemiş bahçesinin gölgesine asılmış nişastalar, pestiller ve tarhanalar kuruyan bir balkondan oluşmaktadır. Evin, bugün Sait Faik Sokağı adını taşıyan yönünde yeşile boyanmış korkuluklu dokuz ayak mermer merdiveni vardır.¹ Kentte, bu gibi evlerin sayısı o yıllarda oldukça azdır. Evde hizmetçiler bulunmaktadır ve Sait Faik, kendisini «haşarı bir burjuva çocuğu» olarak nitelendirmektedir.²

Onun çocukluğunda, Adapazarı, kentleşme yolundadır. Henüz bir köydür ve çevresi Sakarya Nehrinin taşkınlarından doğan bataklıklarla doludur. Sivrisinek ve sıtma bol ise de toprağı verimlidir ve bu nedenle gerek kent, gerekse çevre hızla kalabalıklaşmaktadır. Sakarya, her yıl bahar aylarında taşıkça bir yandan bataklık, öbür yandan da bereket getirirdi. Ovanın bu balçıklı çamuru ve yazın da tozu, sokakları geçilmez duruma sokardı. Sıtma da bir yandan insanları yere sererdi. «Gözünü kırpmaya zaman kalmadan, son kızılıcak meyvesini ağzına attığı dakikadan itibaren yağmurlar yağar. Kasaba baştan başa bir çamur deryası halini alır. Ve kar yağar.»³ Ondan sonra da uzun kış gecelerinde «dar sokaklar birbirine yapışır, bir ölü aydınlık sokaklara siner. Sokaklarda çık yoktur»⁴ artık.

1. "Orman ve Ev", *Semaver*, 73. s.

2 agy., 73. s.

3 "Davudun Anası", *Sarnıç*, 101 - 102. s.

4 "Sarnıç", *Sarnıç*, 7. s.

Kentte yaşam baharla başlar; tarlalar ekilir, çocuklar boş arsalarda oyunlar oynar. Kentin içinde, «servileri, baldıranları ve ısırgan otları arasında kocaman kavuklar, mermer püsküllü fesler, yükselen kara yosun tutmuş mermerlerin üstünde hüvelbakiler okunan; otları bulutlara karışmış, ağaçları eflake çıkmış bir mezarlık vardı. Geceleyin bir deniz gibi yakamozlanan bu fosforu bol arazide gündüzün çocuklar birbirini kovalar, ceviz ağaçlarına kocaman delikanlılar tırmanır; mezarların üstünde şıracılar, bozacılar ve kozhelvacılar uyuklardı.»⁵ Sait Faik, evlerine çok yakın bulunan bu mezarlıktaki oyunlara katılan yaramaz bir çocuktur.

Her küçük kentte olduğu gibi, Adapazarı'nda da, yazın topluca kırlara gidip eğlenmek geleneği vardır. Bütün günlerini evlerde, kafeslerin loşlaştırdığı odalarda geçiren kadınlar, hava almak için kırlara gitmektedirler. Adapazarı'ndaki Çark Mesiresi bu amaçla gidilebilen bir yerdir. Sait Faik, çocukluğunda bu gezilere katılmış; annesinin yeşil ve kırmızı hasır sepetini taşımıştır. Bu gezilerin, Birinci Dünya Savaşı yıllarında da bırakılmadığını «Çelme» adlı öyküsünden anlamaktayız.

Yazın oyunlarla ve gezintilerle geçmesinden sonra kış gelir. «İlk karı, saç sobanın yarı ısıttığı bir pencere kenarından küçük kızılık dallarına konar görmek... Ve ilk mandalinayı sokakta karın altında, karı üstüne şeker gibi dökerek yemek» onun zevklerinden başlıcasıdır.⁶ Raflarda «çingenebacak» elmalarının dizildiği bu odalarda, kızaran saç sobanın yanında, «resimli bir kitabın önünde, bir gaz lambasının cıgara kâğıdı yapışmış kırık yerinde, kışlık kavunların ve saman içinde sarılı Hendek armutlarının derisi üstünde, zaman zaman

⁵ "Beyaz Altın", *Sarıç*, 21. s.

⁶ "Davudun Anası", *Sarıç*, 102. s.

bulup kaybedilen hayaller»⁷ içinde geçirirdi günlerini. Bu arada, kızılıcak dallarının arasına konulan bir öksey-le ya da bu ağacın altına evde bulunan bir elek veya kalburun kenarına sopa takılıp bu sopaya da ip bağlanarak tuzakla yapılan kuş avcılığı, günlerini doldururdu. Kartopu oyunları da kış günlerinin eğlenceleri arasındaydı.

Dedesiyle haminnesi, onun için, insanların en iyisidir. Babasını da sever, ancak aralarında bir uzaklık bulunurdu. Babasına söylenmesi gereken her iş için araya annesini sokardı. Babası, tecimle uğraşırdı. Ama, «kantarları eksik tartan, küçük ve kınalı kızların mayıs kokan toprak sofalarda yetiştirdikleri koza sepetlerine alyanslı ellerini sokan ve sarısı boldur bu kozanın diye, temiz koza olduğu halde aşağılık fiyat biçen insanlarla dolu» ve «eşrafının geçimi aşar yüzünden, tüccarlarının geçimi eksik tartan kantardan»⁸ olan bu kasabada ticaret güçlüğü başlamıştır zamanla.

Çocukluk yaramazlıkları, hastalıkları yanında sevileri de olmuştur. «Yalnızlığın Yarattığı İnsan» adlı öyküsünde, o yıllarda tutulduğu bir sıtma nöbetini anlatır. «Bohça»da ise bir çocukluk sevgisinin anlatıldığını biliyoruz. Oyunlar, hastalıklar ve sevilere sonra bir gün okul başlamıştır. O günlerin göreneğine göre yapılan bir törenle, mahalle okuluna başlamıştır. Bu okul, mahalle mescidinde bulunuyordu. Sait Faik, «Sarıncı» adlı öyküsünde bu okulu anlatır. Okula başlarken, babası, oğlunu istediği gibi yetiştirmeyi ve ona tecimsel işleri öğretip sonunda da işlerini ona bırakmayı düşünüyordu. Annesi ise, «yakışıklı bir hariciyeci olarak görmek» istiyordu. Ama, annesine göre, «Sait ne istedi-

⁷ agy., 102. s.

⁸ "Mahpus", *Sarıncı*, 29. s.

ğini ve ne düşündüğünü, neler hissettiğini, büyük bir inatla saklıyordu. Yalnız, daha mektebe başladığı gün, okumaktan hoşlanmadığını belli etti.»⁹ Buna karşın, gerek annesinin ve gerekse babasının düşüncelerinin gerçekleşmesi için, bu okuldan alındı ve daha çağdaş bir öğretim yapan «Rehber-i Terakki» okuluna verildi.¹⁰ Sait, ilköğrenimini bu okulda tamamladı.

Daha ilkokula giderken Birinci Dünya Savaşı başlamıştı. Sait Faik için, o yaşta, anlamı belli olmayan bir şeydi savaş. Babası tecimen olduğundan, Sait Faik, sıkıntılarının birçoğunu duymadı elbette. «Sessiz sokakları, susan halkı, köpekleri seyrediyor, arasıra geçenlerin ağızlarından kaptığı Kütelamare, Çanakkale, cephe ve ekmek, vesika, şeker kelimeleri ile zamana intikal ediyor; dertleniyordu.»¹¹ Kent insanları, öbür kentlerin insanları gibi yoksul ve perişandı. Sonunda savaş yitirilmiş ve silahlar bırakılmıştı. Bütün ülkede bitkinlik vardı. Yurdun her köşesine düşmanlar girmiş, halk hoşnutsuzluk duymaya başlamıştı. Mustafa Kemal bayrak açmış; Anadolu'nun çeşitli yerlerinde düşmanla çatışmalar başlamış, savaşım için çeteler olarak örgütlenmeye gidilmişti. Adapazarı, çok değişik Müslüman toplulukların yaşadığı bir kentti. «Şehrin o zamanki vaziyeti garipti. Milli ordular teşekkül etmemişti. Şehri bir gün halife kuvvetleri, bir gün Yunanlılar, daha ertesi gün ise Çerkez Ethem kuvvetleri işgal ediyordu. İstanbul yakın olduğu için şehirden zenginler kaçmıştı. Yalnız fakir fukara kalmıştı denilebilir. Fakat, gelen çapulcu kuvvetler ne var ne yok süpürüyor, daha olmazsa ağaçlara insanlar asıyordu. Şehrin milis kuvvetleri vardı. Kuvayı

⁹ Azize Erten. "Sait Faik'in Annesiyle Birkaç Saat", *Varlık*, 418. Sayı, 1 Mayıs 1955.

¹⁰ Tahir Alangu. "Sait Faik İçin", *Yeditepe Yayını*, 12. s.

¹¹ "Beyaz Altın", *Sarıncı*, 24. s.

Milliye teşekkül edinceye kadar kasabayı beklediler. Ne Çerkez Ethem, ne yaveri, ne halife kuvvetleri, ne de Yunanlılar gözüktü. Bütün çapulcu alayı başka kasabalara gittiler.» Sait Faik'in «Mahpus» adlı öyküsünden aldığımız bu satırlarda, o günlerin gerçeğini buluyoruz. Amcası, bu yıllarda, ailenin Bolu'ya göçtüğünü yazmıştı bana gönderdiği mektubunda. Fakat, babası Adapazarı'nda kalmış, Müdafai Hukuk ve belediye başkanlığı yapmıştır.

Kurtuluş Savaşımız zaferle sonuçlanmış, ülkemize barış ve düzen gelmişti. Cumhuriyet kurulmuştu. Sokaklarda alaylar düzenleniyor; «meşaleler, fenerler, kestane fişekleri; mavi, yeşil, kırmızı yanan, yıldız yıldız dökülen —o çocukların ellerinde döndüre döndüre salladıkları telden yapılmış, bir kısmı da gümüş parlaklığında— magnezyumlu maytaplar, kâğıttan bayrak, marş, mızika, süslü araba, dizginine çevreler bağlanmış at, fayton, izci, Mehmetçik; donanmış dairelerle kutlanıyordu.¹²

Sait Faik, o yılları, çocukluğunu ve o yılların Adapazarı'nı kimi öykülerinde anlatmıştır.

Çocukluktan sonrası

Okula başladığı gün okumaktan hoşlanmadığını belli etmesine karşın, oğlunun okuyup dışışleri görevlisi olmasını isteyen annesinin isteğini yerine getirmek, tecim işlerini daha genişletmek amacıyla, aile, İstanbul'a göçmüştür. Adapazarı'nın yaramaz çocuğu artık İstanbul'a gelmiştir. Şehzadebaşı Bozdoğan Kemerinde, Kirazlımescit Caddesinde 7 numaralı evde oturmaktadırlar.¹³ Kendisi, İstanbul'a geldiklerinde 17 ya-

¹² "Şehrâyin", *Havuz Başı*, 104. s.

¹³ "Alemdağda Var Bir Yılan", *Alemdağda Var Bir Yılan*, 24. s.

şında olduğunu söylemektedir. Babası da, evlerine yakın olan keresteciler çarşısında gene kereste alım satımını sürdürmüştür.

İstanbul'da, İstanbul Erkek Lisesine yazdırılmıştı. Lise, Münir Paşa Konağında bulunuyordu. Bahçesinde çam ağaçları vardı ve binanın her yanında tahtakuruları kaynıyordu.¹⁴ Burada onuncu sınıfa kadar okumuş, 1925 yılında, Arapça öğretmeni Salih Beyin minderine iğne koydukları için, 41 arkadaşıyla birlikte, bu liseden Bursa Lisesine gönderilmiştir. «Dağın eteğine beyaz minareleriyle sarılmış» Bursa Lisesini 1928 yılında bitirmiştir. Yatılı olarak okuduğu bu lisenin üç yıl öğrenciliğini yapan Sait Faik, «sınıfta sakın ve dalgın, bahçede yalnız»dı.¹⁵ Lisenin ön avlusu, burunları, kolları kırık mermerlerle süslü bir müze gibiydi. Sait Faik, ilk öykülerini burada yazmaya başlamıştı. «Zemberek» adlı öyküsü, buradaki yaşamından alınmış ve o yıllarda yazılmış bir öyküdür.

Yazın yemyeşil olan, kışın yeşilliklere ak karların rengi karışan, baharda pembesinden akına kadar çiçeklenen meyve ağaçlarıyla donanan, başı dumanlı Uludağ'ın yamaçlarına kurulu tarihsel Bursa, onun üzerinde bazı etkiler yapmıştır. Bir tezgâhta tülbent dokuya ince bir kıza tutulmuş; ilk mutluluğu orada tatmış, bayram yerlerinden ve halkın dinlence günlerinde serpildiği çayırıklardan hoşlanmış, insanların mutluluklarıyla coşmuş ve yoksulluklarıyla kederlenmiştir. «Köylülerle beraber demir parmaklıklara asılıp içkili belediye bahçesinin içinde saz dinlemiş», «açık yerlerde oynanan sinemaları parasız seyredenlerle yaz günleri» itişmiş ve mahalle kahvesinde posta dağıtıcıları,

¹⁴ agy., 24. s.

¹⁵ Hakkı Süha Gezgin, *Varlık*, 407. Sayı, Haziran 1954.

dostsuz emekliler ve seşsiz kahvecilerle altıkol iskambil oynamıştır.¹⁶ Halkı sevmesinin ve halktan insanların öyküsünü yazmasının nedenlerini ve köklerini bu yıllarda aramak gerekiyor. İlk yazılarından biri olan «Uçurtma», bahar günlerinde Bursalı çocukların afacan bir rüzgârla «bir çocuk başı gibi oynak» uçurtmalarından esinlenmiştir.¹⁷ Böyle günlerde sınıfa girip ders dinlemek büyük bir yüküdür onun için. «Zemberek» adlı öyküde, bu sıkıcı ve sıkıntılı derslerin ve anların izlerini buluruz.

1928 yılında liseyi bitirip İstanbul'a dönünce, Bursa'da başladığı şiir ve yazı çalışmalarını sürdürmüş ve bunları, yayımlanmaları amacıyla çeşitli dergilerle gazetelere göndermeye başlamıştır. Öğrenim yılı başlayınca İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesine girmiş; fakat, orada aradığını bulamamış, Uygurca öğrenmeye tahammül edememiş ve 1931 yılında, babasının isteği üzerine, ekonomi öğrenimi yapmak amacıyla yurt dışına gitmiştir.

Yurt dışında

Ekonomi öğrenimini yurt dışında yapmasına karar verilmişti. Bu amaçla, Venedik'e kadar vapurla gitmiş, oradan da Lozan'a geçmişti. Ancak, Sait Faik, bu şehirde on beş gün kadar kalmıştır. Çevrenin de sıkıcılığı, bir an önce ayrılmasında etken olmuştur sanırım. Buradan, Fransa'nın Grenoble kentine geçmiştir. Grenoble, bilindiği gibi, Fransız Alplerinin eteklerinde, İsère Nehrinin kıyılarında kurulmuş, çeşitli endüstri ve bilim kurumlarıyla tanınmış bir kettir. Sonraları çok sevdiği bu kentte, Adapazarı, Bursa ve İstanbul'daki ka-

¹⁶ "Sarnıç", *Sarnıç*, 8. s.

¹⁷ "Uçurtmalar", *Balıkçının Ölümü*, 95. s.

dar özgür, okumayı ve öğrenmeyi aklına bile getirmeden, üç yıldan fazla yaşamıştır. Bu yılların, onun sanatçı kişiliği üzerinde derin etkiler yaptığı söylenebilir.

Grenoble'un içinden geçen «İsere Nehri, şehrin ışıklarını yüklenip çikolata, deri, kâğıt fabrikalarının dağıldığı çayırıları aydınlatmaya, kanatları çamurlu ve çamurlu kanatları ışıklı bir tayyare hali ve gürültüsüyle kaçıp giderdi. Nehir kenarındaki setlerin üzerine tünemiş sarhoş işsizler, şarap şişelerini, amatör balıkçı, ihtiyar Fransızların pos bıyıklarına doğru kahramanca uzatırlardı.»¹⁸ Bu kentte, Sait Faik'in en çok hoşuna giden ve birçok geceler uğradığı İtalyan Mahallesi, «şehri ikiye biçen İsere'in sağ tarafında, yukarı kışla ve surların arasına sıkışmış dar bir mahalledir. Gündüzleri, içlerinde narin çocuklar varmış gibi şişkin beyaz çamaşırların dalgalandığı yakın evler, geceleri ta kiliseye kadar, kırmızı elektrikleriyle yıldızlaşır ve yerden uzaklaşırdı. Yine gündüzleri esmer, kısa boylu delikanlıların boyunlarındaki al ve mor fularlarla gezindiği sokaklarda, akşamüstleri bir Kuledibi yahut bir Kumkapı hali peyda olur; yalnız geceleyin bu tekin olmayan mahallede, bıçaklı âşıklar dolaşır zannedilirdi.»¹⁹ Saat ondan sonra kimsenin uğrayamadığı bu mahallenin, Sait Faik üzerinde birçok etkisi bulunduğu görülmektedir.

Grenoble'da geçen yaşamının güzelliklerini, sözgelişi, «Sevmek Korkusu» adlı öyküde anlatır. Beklenip de gelmeyen kızlar, sinemalar, fısıkiyesinden renkli ışıklar yayılan sinemada oynayan filmler o günlerden kalma anılar olarak yer alır bu öyküde. Haftada bir gelen bir kız vardı. «Bembeyaz bir kızdı. Burnunun etrafında ve üstünde çilleri, şişman denecek kadar dolgun, her tara-

¹⁸ "Granula'da İtalyan Mahallesi", *Sarıncı*, 106. s.

¹⁹ *agy.*, 106. s.

fında bir yuvarlaklık vardı. Yüzü dört beş yaşındaki çocuk yüzü idi; silik, küçük ve berrak. Alt dudağı üst dudağından kalındı.» Sait Faik, bu kızla mutlu anlar geçirmiştir.²⁰

Kış, bu şehre erken inerdi. Kayak yapmaya gelen sağlıklı kişiler sokakları doldururdu. Birçok bakımdan Bursa'yı andıran Grenoble, bu durumuyla Sait Faik'in iyice hoşuna gidiyordu. Günlerinin önemli bölümünü öğrenci kahvelerinde geçirmişti. Saatlerce tartışılırdı bu kahvelerde. Akşam yemeği için herkes gibi o da pansiyonuna gider, yemeği yer yemez gene kahveye koşardı. Bu kahvelerde ya da «masaları fıçıdan, bardakları Acem minyatürü kadar ince ve hayali, duvarları bağbozumu resimleri ve neşeli ayyaş yüzleriyle kaplı» içkievlerinde Sırp, Bulgar, Çin, İsveç, Norveç öğrencileriyle saatler ve günler geçirirdi. Arasında, yanlarına Fransız kızları da alıp gelirlerdi buralara. Sırp bir öğrenci Sırpça bir türkü söyler, «İsveçli kızlar hep bir ağızdan, beyaz bir dağdan skilerle inmişler gibi, beyaz bir yokuştan donmuş bir göl sırtına yerli ve beyaz kuşlarla düşmüşler gibi bir şimal iklimi türküsü»ne başlardı.²¹ Kafasında İsveç dağları, fiyortları ve güzel İsveçli kızların sıcaklığıyla odasına yollanırdı.

Yaz gelince, Grenoble'u sıcaklar basardı. Kahvelerin terasları üzerinde her şey, bardaklar, sürahiler ve insanlar uyuklar; şehir yavaş yavaş boşalır ve öğrenciler ülkelerine dönerlerdi. Sait Faik de, yaz aylarında, Marsilya yoluyla Türkiye'ye gelirdi. Grenoble'da bulunduğu yıllarda çeşitli Fransız şehirlerini, Paris'i, Lyon'u, Strasbourg'u da görmüştü. Bu gezilerle ilgili izlenimleri çeşitli öykülerinde buluyoruz.

20 "Sevmek Korkusu", *Sarıç*, 59. s.

21 "İhtiyar Talebe", *Semaver*, 119. s.

Fransa'ya gidişinden üç yıl sonra, sonu gelmeyen öğrenimi, bitip tükenmeyen aylaklığı yeter görülmüş ve 1935 yılında, Orta Avrupa ve Tuna yoluyla İstanbul'a dönmüştür.

Sait Faik, daha sonra iki kez daha yurt dışına çıkmış ve çok kısa süre kalıp dönmüştür. Son kez, Paris'e sağaltım amacıyla gitmiş ve bir iki gün kalarak dönmüştür.

İstanbul'da geçen günler

İstanbul'a döndükten sonra bir süre dinlendi; Fransa'daki anılarıyla yaşadı ve yeni yaşamına uymaya çalıştı. Canı sıkılmaya başlayınca da Halıcıoğlu Ermeni Yetim Okulunda Türkçe dersleri öğretmenliğine başladı. Kısa zaman sonra buradan ayrıldı. Babası, bir iş sahibi olsun diye toptancı tahıl alım satım yeri açtı. Fakat, kendisi işlerle uğraşmadığı için ortağı tarafından aldatıldı ve iş de böylece sona erdi. O, böyle işlere alışamıyordu bir türlü. Yazılar yazmaya yöneldi. Öyküler yazıyor, André Gide'den çeviriler yapıyordu. Fransa anılarından oluşan öykülerini *Varlık* dergisinde yayımlamaya başladı. 1936 yılında ilk kitabını, *Semaver*'i yayımladı. Bu kitabının yayımlandığı günlerde büyük bir sevinç duyduğu anlaşılmaktadır. Bu sevincini, yıllar sonra, «Hallaç» adlı öyküsünde çok güzel bir dille anlatmıştır.

İlk kitabının yayımından sonra da yazmayı ve yayımlamayı sürdürdü. Ancak, aylaklığı burada da kendini göstermekte, bir mektubunda belirttiği gibi, yazdıklarını şurada burada unutmaktadır.²² Yazdıklarına fazla ilgi gösterilmemesinin verdiği bir kırgınlık ve küskünlük içindedir.

²² *Açık Hava Otel*i, 249. s.

O yıllarda *Sarnıç ve Şahmerdan* adlı kitapları yayımlanmış; bu son kitabındaki «Çelme» adlı öyküsü yüzünden askeri mahkemeye verilmiştir. Bu nedenle Ankara'ya gelmiş; mahkemece verilen aklanma kararına kadar büyük bir korku geçirmiştir. Annesi de büyük korku geçirmiş ve oğlunun başına beladan başka bir şey getirmeyen bu yazma hevesine karşı çıkmıştır. İlk kitabını öven Peyami Safa, sonraları onu da Marksçıların ardına katılmakla suçlamıştı. Yaşar Nabi'ye göre, bu suçlama, «Peyami Safa'nın edebi günahlarına bir yenisini katmıştır».²³ Sait Faik, bu değer bilmezliklere, «Dülgere Balığının Ölümü» adlı çok güzel öyküsüyle ölümsüz bir yanıt vermiştir.

«Çelme» adlı öyküsünün yol açtığı durum kendi üzerinde derin etkiler bıraktı. Annesinin de kırgınlığından doğan telkinleriyle uzun süre yazmadı. 1944 yılında basılan *Medar-ı Maişet Motoru* adlı kitabının asılsız bir ihbarla toplatılması da onu iyiden iyiye korkutmuştu. Bu nedenle, bu kırgınlıkların ve ezikliklerin etkisiyle yazılan bazı öyküleri içeren dördüncü kitabı *Lüzumsuz Adam*, dört yıl sonra, 1948 yılında yayımlanmıştır. Öykülerinin pek az yayımlandığı bu yıllarda aylak geziyor, balığa çıkıyor ve öyküleri için hazırlanıyordu denilebilir. Bu yıllardaki balıkçılığının izleri, birçok öyküsünde görülür. Günlerinin bir bölümünü de Beyoğlu'nda geçirmiştir. Şişli'de, Bulgar Çarşısındaki apartmanlarında yatıp kalkar, yalnız ve bekâr bir yaşamdan bıkınca da annesinin yanına, Ada'ya giderdi. Zamanını şurada burada geçirir, içkievlerinde içerdi. Bu durum, hastalığı ortaya çıkana kadar sürmüş, sonra perhize girmişti.

Bu yıllarda bir yalnızlık duygusu içindedir. «Alem-dağda Var Bir Yılan» adlı öyküsünde «yalnızlık dünya-

²³ Yaşar N. Nayır. "Sait Faik İçin Notlar", *Varlık*, 409. Sayı.

yı doldurmuş» derken, «Yalnızlığın Yarattığı İnsan»da da «Ben tek başıma. Milyonlar içinde tek başıma. Acı gitgide acıyor. Kavun acısı gibi, zehir gibi bir acı... Yalnızlık, yalnızlık güzel. Güzel değil. Kavun acısı» diye yakınır.²⁴ Aynı ruhsal yaşantıyı «Yani Usta» adlı öyküsünde şöyle anlatır : «Dünyada kimseciklerim yoktu. Bir anam vardı o kadar. Ondan öte kimsem yoktu.» Bir uğraş olsun diye bir ara gazeteciliğe başlamış ve 28 Nisan 1942 - 31 Mayıs 1942 tarihleri arasında *Haber* gazetesinde röportajlar yayımlamıştı. *Mahkeme Kapısı* adlı kitabı bunlardan oluşur.

Ölüme doğru..

Sait Faik, 1944 yılında tanılanan siroz hastalığına tutulmuştu. Arada sırada gelen sıkıntılar ve tehlikeli krizleri perhizlerle atlatıyor, sayrılarevine giderek hekimlere görünüyordu. İçkiyi bırakmıştı. 1951 yılında, sağaltım amacıyla Paris'e de gitmişti. Orada beş gün kalabilmiş, kaçır gibi geri dönmüştü.

Paris yolculuğundan sonra büyük bir yıkıntı içine düşmüştü. Ölüme doğru gittiğini duyumsuyordu. Bu korkunun izlerini, son günlerinde yazdığı birçok öyküde somut olarak görüyoruz. «G..» adlı öyküde şunları yazar : «Kaç saat var ölüme? Bir sene mi? İki sene mi? Yoksa daha mı az? Beklenir.. Ne beklenecek? Mucize! İlimde mucize yoktur. Bilinmez, keşfedilmemiş kanunlar bulunabilir ama.. Şimdiye kadar yapılan bütün tahlillerde meydana çıkmamış bir şey olabilir. Olmamış olmasına ama, milyonda bir ihtimalle olabilir. Züğürt tessellisi! Tabiatın şakası yoktur. Ağır ağır öldürmek istedi mi ağır ağır, çabuk çabuğa niyetlendi mi koşar adım.»²⁵

²⁴ *Alemdağda Var Bir Yılan*, 18. s.

²⁵ *Az Şekerli*, 17. s.

Bu çapraşık duygular, bu kendisiyle konuşmalar onun içinde bulunduğu ruhsal durumu çok iyi yansıtmaktadır. Bu beklenen ölüm karşısında, ne olacaksa olsun diyen bir hava içindedir. Bu ölüm korkusundan, «en neşeli kahkahasından en küçük hareketine kadar» kurtulamıyordu. Resim sergilerine, tiyatroların ilk geceki oyunlarına, şiir toplantılarına, haftalık toplantılara katılarak avunmaya çalışıyordu. Sıkıntılı ve huzursuzdu. Alnı kırışıklıklarla dolmuş, seyrek saçları iyice kırlaşmıştı. Dudakları bütün lezzetlere susamış, mavi gözleri çocuk gözleri gibi temiz bir görünüş almıştı. Ölüm korkusunu derinden yaşadığı günlerde «ters, patavatsız, kazı koz anlayan bir adam oluverir»²⁶ hırsından tırnaklarını yerd.

Son günlerinde, çok sevdiği İstanbul'u bile sevmez olmuştu. Artık İstanbul pis ve çirkindir ona göre. Ama, gene de bu kentte yaşamaktadır. İçindeki yaşama isteği, yaşama sevinci zaman zaman bütün somutluğuyla ortaya çıkar öykülerinde. «Hişt! Hişt!» adlı öyküsünde, yaşamın bilinmeyen gizini, doğayla yaşam arasındaki derin bağıntıyı anlatmaya çalışır ve yaşama sevincinin en güzel anlatımını ortaya koyar. «Nereden gelirse gelsin dağlardan, kuşlardan, denizden, insandan, hayvandan, ottan, böcekten, çiçekten. Gelsin de nereden gelirse gelsin!?. Bir hişt hişt sesi gelmedi mi fena. Geldikten sonra yaşasın çiçekler, böcekler, insanoğulları.»²⁷

1953 yılında Mark Twain Derneği, çağdaş yazına yaptığı hizmetler nedeniyle kendisine onur üyeliği vermişti. Atatürk'ten sonra, ülkemizden, ikinci olarak Sait Faik bu üyeliğe uygun bulunmuştu. Kimileri, bunu ka-

²⁶ İskender Fikret. "Sait'e Mektup", *Yenilik*, Cilt 3, 8. Sayı.

²⁷ *Alemdağ'da Var Bir Yılan*, 71. s.

bul etmemesi için telkinlerde bulunmuş ise de, O, bunu kabul etmişti.

Hastalığıyla, insanlarla, toplumla uğraşa uğraşa yıllar geçip gitmiştir. Her geçen günle Sait Faik, ölüme adım adım yaklaşmıştır. Sayrılarevlerinden uyuşuk, pelte pelte, pıhtı pıhtı fırlamaktadır sokaklara.²⁸ Ölümünden önce onu Ada'da gören Ataç, «dudakları büsbütün incelmış, kupkuru, benzi sapsarı bulmuştur».²⁹

Bir öyküsünde, «oluşundan önce hissedilen şeyler çok defa felaketlerdir» demişti. Amcası Ahmet Faik Abasıyanık, bize gönderdiği bir mektubunda, «kendisinde sabit bir fikir olarak siroz olduğuna inanmış ve günün birinde bu hastalıktan öleceğini tekrarlayıp durmuştur» diye yazmıştı. Sonunda, 5 Mayıs 1954 günü yeni bir kriz gelmiş ve sirozun pek az görülen yan sayrılığı olan özofaj (yemek borusu) kanaması nedeniyle kaldırıldığı Marmara Kliniğinde, 10 Mayıs 11 Mayısı bağlayan gecenin sabahında, saat 2.35'te gözlerini yummuştur. Cenazesi, 12 Mayıs 1954 günü Şişli Camiinden kaldırılarak Zincirlikuyu Mezarlığında toprağa verilmiştir.

²⁸ *Az Şekerli*, 21. s.

²⁹ Nurullah Ataç. "Sait Faik Abasıyanık", *Türk Dili* 33. sayı, 556. s.

SANATI

Sait Faik'in sanat yaşamı çok küçükken, daha Adapazarı'nda başlamıştır denilebilir. O günlerde ilk şiir denemeleri yaptığını kabul etmemiz gerekiyor. Söz gelişi, «Hammal» adlı bir şiirin o günlerde yazılıp yayımlandığı söylenebilir. Lise öğrenimi yıllarında da bazı çalışmalar yaptığı sanılmaktadır. Ancak Bursa Lisesinde okurken ilk öykülerini yazmıştır. Bir konuşmasından öğrenildiğine göre, Bursa Lisesinin onuncu sınıfında, yazın öğretmeni bir ödev yazmalarını istemiş, o da «İpekli Mendil» adlı öyküyü yazıp vermiş. Ertesi günü, öğretmen, bu öyküyü sınıfta okutmuş. Sait Faik bunun nedenini anlayamamış önceleri. Ama, öğretmenin öyküyü çok beğendiğini söylemesinden sonra durumu kavramış. Öğretmenin, iyi öykü yazacaksın demesi ve yüreklendirmesi sonunda, ikinci öykü olan «Zemberek»i yazmıştır.

«İpekli Mendil» ilk öykü olmasına karşın, *Semaver* adlı kitabına alınmıştır. Burada, bir ipek mendil yapım evinden mendil çalarken önce yakalanan, ikincisinde ise kaçarken ağaçtan düşüp ölen bir çocuğun öyküsü anlatılır. «Zemberek»de ise, sınıfta tek saatli çocuk olan Celil'in saatinin zembereğinin kırılmasından sonraki durum, sınıfta geçmek bilmeyen sıkıcı dakikaların öyküsü verilir. Özellikle öğrenci davranışları, yaşantıdan doğan bir edintiyle, güzel anlatılmıştır.

Sait Faik'in ilk öyküsünü yazdığı yıl 1925 yılıdır. Ancak, yayımlaması daha sonraki yıllarda olabilmıştır. Basılan ilk yazısı bu öyküler değil de «Uçurtma» adlı bir düzyazıdır; 9 Aralık 1929 günlü *Milliyet* gazetesinin sanat sayfasında yayımlanmıştır.

1928 yılında liseyi bitirip İstanbul'a dönünce, şiirlerini yayımlamak üzere dergilere, bu arada da *Meşale* dergisine göndermiş olduğu anlaşılmaktadır. *Varlık* dergisinin 408 inci sayısında yayımlanan «Sait Faik'in İlk Şiirleri» adlı yazıda şunları okuyoruz : «Şiirlerde, yazıldığı çağın estetiğinden izler var. Faruk Nafiz, Necip Fazıl ve Yedi Meşale arası tesirler altında kaldığı belli. Henüz yirmi bir veya yirmi iki yaşında bulunan, üstelik de şiirden ziyade hikâyeye istidadı olan bir sanatçıdan zaten daha fazlası beklenemezdi. Yalnız bu şiirde, sonradan hikâyelerinde göz kamaştıracak olan orijinal imajlar ve temalardan ilk izlere rastlanmıyor da değil.»³⁰

İlk iki öykünün yazılışında kimlerin etkisi olduğu açıkça belli değildir. Ancak, o yıllarda öyküleri yayımlanan sanatçıların etkileri olması olağandır. O yıllarda geniş ünleri bulunan Reşat Nuri, Ömer Seyfettin ve Refik Halit gibi öykücülerin izleri vardır diyebiliriz. Öykülerde, onların düzenine uyan bir hava sezilir. Öykünün bir başı, düğüm noktası, acılı ve şaşırtıcı sonu görülür. Fransız öykücü Guy de Maupassant'ın, kişileri dramatik bir yoğunluk içinde vermeye dönük anlatıcılığının öykücülerimizdeki etkisini de buluruz bu ilk öykülerde. «İpekli Mendil» ilk kez *Varlık* dergisinde yayımlanır (15 Nisan 1934) ve *Semaver*'e alınır. Bunu ngibi «Zemberek» de *Varlık*'da yayımlanır (29 Ekim 1935) ve *Semaver*'de yer alır. Bunların yayımlandığı sırada, Sait Faik, yeni öyküler yazar. Bunlarda, olayları toplumcu bir açıdan gözlemeye yöneldiği görülür. Toplumdaki bazı çatışmaları işleyen öyküye ağırlık vermiş, sonraları ise toplumsal gerçekcilik anlayışına teğet bir noktadan küçük insanların şiir dolu yaşamlarını anlatmaya yönel-

³⁰ Yaşar N. Nayır. "Sait Faik İçin Notlar", *Varlık*, 409. sayı.

miştir. Grenoble'da izleme olanağı bulduğu işçi yaşamını, ülkemizde o yıllarda bulunan az temsilcileriyle, öyküleştirilmeye başladı. «Semaver» adlı öykü bunun ilk örneğidir. Bu arada, şiir dolu bir dille, çalışan insanların yaşamlarını öykülestirdi. Bunun da ilk örneklerinden biri «Bir Kıyının Dört Hikâyesi»dir. Böylece, ilk yıllarda öykü anlayışında kimi değişiklikler görülmektedir. Ancak, bunlar, sonradan kesiksiz olarak sürdürdüğü bir anlayışın ilk habercileridir.

Sait Faik'in öyküler yayımladığı yıllarda öyküleri yayımlananlardan Sadri Ertem toplumcu bir öze dönük olduğu halde şematizmin kuruluşuna düşmüştür. Kenan Hulûsi, giriştiği denemelerde sonuca varamadan dünyamızdan ayrılmış; Bekir Sıtkı ise toplumdaki küçük kimi çatışmaların öyküsünü vermiştir. Sabahattin Ali, daha sonraları iyice belirginleşen toplumsal gerçekçilik yolunda ilerlemiştir. 1935 - 1936 yıllarındaki bu durumda, Sait Faik, toplumsal bazı olgulara şiirli bir dille yaklaşmış; kendi yaratılışına uygun düşen bir yola yönelmiştir. Bu, toplum içinde yaşayan küçük insanların, balıkçıların, hallaçların, zaman zaman aç gezen hamalların, köyünden kopup gelenlerin yaşamını ve onların zor da olsa yaşanan günlerini ve yaşamaktan duydukları sevinci anlatmıştır. Sait Faik, her şeyden önce insanın öyküsünü anlatmaya dönüktür diyebiliriz. Bu insanın toplum içinde, yaşam kavgası içindeki yeri Sait Faik için önemli değildir. O, insanı insan olarak alır ve toplumsal çatışmaların, sınıf kavgalarının dışında değerlendirir, onun sorunlarını bu gibi kavgaların ve olguların dışında öyküleştirir. Ona göre, «insanı sevmekle başlar her şey». Bu sevgiyle yola çıkıp bir yere varmıştır elbet. Bugün, toplumsal çatışmaların, sınıf kavgalarının öykücüsü olmadığı için eleştirilen, ama gene de anlatımı bakımından öykücülüğümüzde önemli bir aş-

ma olduğu kabullenilen Sait Faik, bazılarına göre, yanlış olarak, sırf kentsoyluluğun öykücüsü olarak nitelen-dirilmektedir.

Sait Faik'in şiirsel bir dili olduğu için onun öykülerinde sıfatlar, renkler, betimlemeler ve bazı benzetmeler görülür.

Kullandığı sıfatlar oldukça değişik ve özgündür. Söz gelişi, «Havuz Başı» adlı öyküde «sütlaç gibi buruşuk» yanaklardan, «pembe mi pembe» bir yüzden söz ederken; «İnsanlar, Türküler, Masallar» adlı öyküde ise «isfenks kılıklı, narin boyunlu, kahpe kadın kalçalı bir silindir» ve «yulaf demeti saçlı sarışın çocuklar» derken kullandığı sıfatlar örnek olarak gösterilebilir.

Öykülerinde, renklerin yedisinden başka, onların karışımından doğanları da buluruz. Bu renklerin, elbette, dilbilgisindeki renk sıfatlarıyla ilgisi fazladır. Bu nedenle, belki renkleri de sıfatlarla birlikte ele alıp değerlendirmek gerekir.

Sait Faik'in öykülerinde çeşitli benzetmelerin bulunduğunu da bir iki örnekle belirtmek isteriz. Söz gelişi, bazen meyvelere, bazen de hayvanlara benzetmeler görülür. «Cezayir Hurmaları» adlı öyküde yanaklar «elma»ya, «Sivri Ada Geceleri»nde ise fok balığı «terli, şişman bir zenci çocuğu»na, «İhtiyar Talebe»de ise bir kadının «sümüklüböceği» benzetilir. «İnsanlar, Türküler, Masallar»da otomobil bir yandan «kız»a ve öte yandan da «arap atı»na, «Sur Dışında Hayat»da ise tütün «sıçan dişi»ne, «kız saçı»na benzetilmektedir.

Sait Faik, öykülerinde kullandığı betimlemeleri fazlaca uzatmaz. Öyle olur ki, bir iki satırla gereken betimlemeyi yapar. Çok kez de bir ressamın fırça vuruşları gibi kısa kısa tümceciklerle noktalayıverir her

şeyi. Sözgeşi, «Alemdağ'da Var Bir Yılan»daki şu betimleme böyledir : «Dünya ötede idi. Burada bir konsol, bir ayna, bir alçıdan gemici, bir yatak, bir ayna daha, bir telefon, bir koltuk, kitaplar, gazeteler, kibrit çöpleri, cıgara izmaritleri, soba, battaniye vardı. Dünya ötede idi. Gökyüzünde uçaklar vardı.» Bu betimlemelerin bazen de şiir yüklü bir durumda olduğunu elbette söyleyebiliriz. Betimlemeler, insana, doğaya, kente, mahalleye, eşyaya, hayvana, çevredeki her şeye dönüktür.

Sait Faik'in dil anlayışı

Sait Faik'in, özellikle dil konusuna değinen bir yazısı olmadığını söylemeliyiz. Bazı kişilerin kendisiyle yaptığı konuşmalarda da, sorular yöneltilmediğinden olsa gerek, bu konudaki görüşlerini bulamıyoruz. 1949 yılında *Akşam* gazetesinin bir soruşturmasına verdiği yanıtta şöyle demiştir : «Dil değişmesi fevkalade güzel bir şey. Yeni edebiyatçının hitap ettiği zümre esasen eski dili anlamıyor. Bu sebeple dilin değişmesi zaten lazımdı. Bu işde yalnız Nurullah Ataç tek başına çalışıyor. Hep beraber yürüyemiyoruz. Ancak bu yeni dille eski edebiyatın son tozlarından silkinebiliriz. Eskiyle olan son bağlarımızı ancak bu yeni dille koparabileceğimize kaniim. Yeni fikirler, yeni kalıplar içinde anlatılmalıdır. Yeni edebiyatımız için dil devrimini büyük bir şans ve kazanç sayıyorum.»³¹

Dil konusundaki başka bir görüşünü de «Âşîyan Müzesi» adlı röportajında buluyoruz. Tevfik Fikret ve çağdaşlarından söz ederken şunları yazmıştır : «Onların asıl kabahati yaşayan dili bırakıp argo gibi konuşmaları oldu. Kendilerine ettiler. Herkesin değil bir kısım insanların kendilerini anlamasını istediler.»³²

³¹ *Açık Hava Oteli*, 183. s.

³² *Az Şekerli*, 193. s.

Bu sözlerden çıkarabileceğimiz sonuç, Abasıyanık'ın, dil devriminden yana olduğu ve halkın anlayacağı dile yazılması gerektiğidir. Özellikle, «dil devrimini büyük bir şans ve kazanç sayıyorum» demesi, onun, dil devrimi karşısındaki olumlu tutumunu ve davranışını çok iyi belirtir. Bu konuda hep birlikte yürünemediğine, Ataç'ın yalnız kaldığına üzüldüğünü de açıkça söylemiştir. Dilin değişmesi gereğine inanıyor; ama Ataç gibi bir dil savaşçısı olamadığına da üzülüyor.

Öykülerini incelediğimizde, herkesin anlayacağı bir dille yazdığını görüyoruz. İlk kitabı olan *Semaver*'deki öykülerini, bugün bile kolayca okuyabiliriz ve genç kuşaklar da bu yüzden onun kitaplarını bugün çok fazla okumaktadır. Sözgelisi, «Semaver» adlı öyküsündeki dili anımsayalım bir kez : «Ali nihayet iş bulmuştu. Bir haftadır bir fabrikaya gidiyordu. Anası memnundu. Namazını kılmış, duasını yapmıştı. İçindeki Cenabıhakla beraber oğlunun odasına girince uzun boyu, geniş vücudu ve çok genç çehresi ile rüyasında makineler, elektrik pilleri, ampuller gören, makine yağları sürünen ve bir dizel motoru homurtusu ile oğlunu evvela uyandırmaya kıyamadı. Ali işten çıkmış gibi terli ve pembe idi.» Bu satırları, bugün bile birçok yazarın yazılarında göremiyoruz. *Semaver* 1936 yılında yayımlandığına göre, bu öykünün ve öbür öykülerin daha önceki tarihlerde yazıldığını düşünmeliyiz. Bu ilk öykülerde yer alan, kimi eski sözcüklerin o günlerde kullanıldığını ve o günlerdeki dil anlayışına ters düşmediğini söyleyebiliriz.

İlk yazısı 1929 yılı sonlarında yayımlanmıştı. «Uçurtmalar» adlı bu yazısındaki dil o kadar yalındır ki, çağının yazarlarının diliyle karşılaştırıldığında hayrete düşmemek elde değildir. Bakınız nasıl bir dildir o yazıdaki dil : «Rüzgâr çıktı. Bir çocuk başı gibi oynak,

afacan bir rüzgâr. Etrafında güneş kadar temiz, ay kadar donuk bir sessizlik var. Emirsultan'da bir tek, Yeşil'de bir sürü. Pınarbaşı'nda yüzlerce, ipleri görünmeyen uçurtmalar.»³³ Bu yalın dil sürüp gidiyor. Sanmayın ki bu dil bugün yalınlaştırılmıştır. Dileyen, bu yazının yayımlandığı gazeteyi bulur ya da *Balıkçının Ölümü* adlı kitapta bunu görebilir.

Sait Faik, bir ara, eski sözcüklerin yerine yenilerini kullanma çabasına iyiden iyiye girişmiştir. *Son Kuşlar* adlı kitabındaki kimi öykülerinde ve sözgelişi «Dondurmacının Çırağı» adlı öyküde bunun örneklerini görüyoruz. O öyküde, «güzel değilse bile *çekici* (cazip manasına) bir şeydir» derken, «onlar kendinden çok bu ahabaplığı *olurşey* (alelade) buluyorlardı» diye yazarken, eski sözcükleri de ayraç içinde göstermiş, ama, onların yerine yenilerini yeğlemiştir.

Son Kuşlar'daki öykülerden sonra yazdıklarında ise böyle bir gereği bile görmemiş ve öykülerini eski sözcüklerden arıtarak yazmıştır. Öykülerini gözden geçirdiğimizde bu anlayışı ve gerçeği görmekteyiz.

Sait Faik'in sözcük hazinesi

Sait Faik, dile önem veren bir sanatçı olduğundan yaşayan dili yakından izlemiş ve dilin bütün olanaklarından yararlanmıştır. Öykülerini taradığımızda, o günlerde kullanılan ve henüz Türkçe karşılıkları bulunamayan kimi yabancı sözcüklere (bunlar Arapça, Acemce, Fransızca, İngilizce, Rumca olabilir) yer verdiğini saptıyoruz.³⁴ Bunların yanında yeni sözcükleri de ala-

³³ *Balıkçının Ölümü/Yaşasın Edebiyat*, 95. s.

³⁴ Muzaffer Uyguner. "Sait Faik'in Hikâyelerinde Yabancı Sözcükler". *İlgaz*, 79. Sayı, Nisan 1967.

bildiğine kullanmıştır.³⁵ Bu arada, dilimizde oldukça bol olan atasözlerimize ve deyimlerimize de çok sık rastlanmaktadır.³⁶ Her dilde görülen ve dilimizde de geniş bir yer tutan argo sözcükler de öykülerinde sık sık görülür.³⁷

Öykülerini yeni sözcükler bakımından taradığımızda ilginç sonuçlara varmıştık. Sözgelisi, *Semaver* adlı kitabında, o yıllarda «muvakkat» ve «muhacir» sözcükleri kullanımda olduğu halde, Sait Faik, bunların yerine «geçici» ve «göçmen» sözcüklerini kullanabilmiştir. *Şahmerdan* adlı kitabında ise «bilinmedik» (meçhul), «olağan» (alelade), «gerçek» (hakiki), «yakasız» (bazen de «san fo kol» olarak kullanmıştır. Bilindiği gibi aslı Fransızca «sans faux col»dur) ve o yıllarda «gecekondu» sözcüğü dilimizde henüz bulunmadığından, «teneke mahallesi» (Fransızcanın «bidonville» sözcüğünden yararlanarak) sözcüğünü kullanmıştır. *Lüzumsuz Adam*'da ise önemlilik, ilgilendirme, vurguncu, iletme, belirleme gibi sözcükleri bol bol görürüz. *Mahalle Kahvesi*'ndeki öykülerde ise birdenbire bir artış görülür; «fizyonomi» yerine «yüzbilimi» sözcüğünü bile bulup kullanır. Bu kitaptaki sözcükleri teker teker belirtmeye gerek olmadığı gibi *Havada Bulut*, *Havuz Başı*, *Son Kuşlar*, *Kayıp Aranıyor*, *Alemdağda Var Bir Yılan* adlı kitaplarındaki yeni sözcükleri, sayıları pek çok olduğundan, belirtmeye olanağımız yoktur. Çünkü, olsa olsa bu kitaplardaki eskimiş sözcükleri belirtmek gerekir. Dile yerleşen yeni sözcükleri, yerli yerinde ve en güzel

³⁵ Muzaffer Uyguner. "Sait Faik'in Kitaplarında Yeni Sözcükler", *Türk Dili*, 190. Sayı, Temmuz 1967.

³⁶ Muzaffer Uyguner. "Sait Faik'de Atasözleri ve Deyimler", *Türk Dili*, 176. Sayı, Mayıs 1966.

³⁷ Muzaffer Uyguner. "Sait Faik'in Yazılarında Argo", *TFA dergisi*, 205. Sayı, Ağustos 1965.

biçimde kullanmıştır tühmeleri içinde. Böylece, yenileşen ve yaşayan dilimizin usta bir yazarı olmuştur.

Yeni sözcüklerin yanında, öykülerinde, yerel bazı tamlamaların ve sözcüklerin de kullanıldığını görüyoruz.³⁸ Abasıyanık, yerel sözcüklerin bazılarını kendi kullanır; bazılarını da kişilerine kullandırır. Rumelili bir kişisini, belirli ölçüler içinde, Rumeli ağzı ile konuşturur. Bu, geniş anlamli bir «şive taklidi» niteliğinde değildir. Kimi öykülerinde azınlıkların bozuk Türkçesini kullanmasını da kötü bir dil uygulaması olarak gösteremeyiz. *Semaver*'de, yerel deyim olarak «Kocaeli kilimi» tamlamasını görüyoruz. Bu, Kocaeli bölgesinde, «ağaç» denilen tezgâhlarda dokunan bir kilimdir. *Sarıncı*'da ise «kebabotu» (kekik), «oyazalık» (el oyalayan) sözcükleri ile Adapazarı ve çevresinde kullanılan «yakacam», «gidecem» gibi fiil çekimlerini görüyoruz. *Lüzumsuz Adam* adlı kitabında ise, konuşmalar nedeniyle, yerel sözcüklerin sayısı artar : abukat, panganot, gangıran, çümendüfer gibi yabancı sözcüklerin halkça bozularak kullanılan biçimleriyle «donacak», «ilen» (ile) gibi sözcükler ve «hey be more» gibi Arnavut deyimleri görülür. *Mahalle Kahvesi*'ndeki öykülerden «Sakarya Balıkçısı»nda «köylük», «ülen», «pavlika» gibi sözcükleri buluruz. *Son Kuşlar* adlı kitaptaki öykülerde de halkın bozarak kullandığı yabancı sözcükleri görmekteyiz.

Abasıyanık'ın öykülerinde, doğduğu bölge gibi başka bölgelerin de yerel sözcükleriyle tamlamalarına rastlarız : «Kocaeli kilimi», «tahtaboş», «ağaç» (bir kilim tezgâhı), «vodina kavunu» (sivri, kışlık kavun), «pazlama» ya da «bazlama», «kıрма», «gürcü ekmeği», «ürüzger», «güvem rengi», «benirlemek», «potur»,

³⁸ Muzaffer Uyguner. "Sait Faik'in Hikâyelerinde Yersel Ağızların İzleri", *Türk Dili*, 212. Sayı, Mayıs 1969.

«üvez rengi», «hösgün», «oklama» (bir tatlı su balığı), «cılıpık», «ayı mantarı» gibi.

Sait Faik, atasözlerimizi pek az kullanmıştır. Bu kullanım ya kendisinin ağzından (kaleminden) ya da kişileri tarafından yapılmıştır. Yaptığımız incelemede, kimi kitaplarında hiç atasözü bulamadık. Bunların arasında *Semaver*, *Şimdi Sevişme Vakti*, *Alemdağda Var Bir Yılan*, *Az Şekerli*, *Mahkeme Kapısı* sayılabilir. Buna karşılık *Sarnıç* (1 tane), *Şahmerdan* (1 tane), *Bir Takım İnsanlar* (1 tane), *Lüzumsuz Adam* (1 tane), *Mahalle Kahvesi* (2 tane), *Havada Bulut* (2 tane), *Kumpanya* (3 tane), *Havuz Başı* (2 tane), *Son Kuşlar* (1 tane), *Kayıp Aranıyor* (2 tane), *Tüneldeki Çocuk* (1 tane) adlı kitaplarında atasözleri kullanmıştır; ama, bunların toplamı da 15'dir.

Buna karşılık, deyimlerin oldukça fazla kullanıldığını görüyoruz. Saptayabildiğimize göre, yukarıda adları yazılı kitaplarında kullandığı deyimlerin toplam sayısı 305'dir. *Balıkçının Ölümü/Yaşasın Edebiyat*, *Açıkhava Oteli/Konuşmalar - Mektuplar*, *Müthiş Bir Tren*, *Yaşamak Hırsı* adlı kitaplarının da bu yönlerden gözden geçirilmesinde yarar vardır ve o zaman bu sayılar elbette artacaktır. En çok deyim saptayabildiğimiz kitabı *Mahalle Kahvesi*'dir ve bunda 46 deyim vardır. *Havuz Başı*'nda 29, *Havada Bulut*'da 26 deyim saptadık. Bu deyimler, onun öykülerinde, kendilerine özgü olarak, tümcelerdeki çekimleri ile yer almıştır. Bunların soyut (ya da mastar) biçimleri ise «Sait Faik'de Atasözleri ve Deyimler» adlı yazımızda gösterilmiştir.

Dilimizin özellikleri arasında yer alan argo sözcükler ile yabancı sözcükler üzerinde ise durmayacağız burada. Bunlar için, andığımız dipnotlarındaki kaynaklarda ayrıntılı ve örnekli bilgiler vardır.

Sait Faik, dilimizin bütün köşe bucağını karıştırıp öykülerindeki ölçüleri de aşmamak, kişilerinin özelliklerini belirtmek üzere, bütün söz hazinesini ortaya koymuştur. Bu sözcükleri, kendi biçimini oluşturan yazış düzeni içinde ustaca kullanmış; yalın ve şiirli bir dil yaratarak bugün de okunurluğunu sürdürür duruma gelmiştir.

Öykülerinin konuları

Sait Faik'in öykülerinde yer alan konular oldukça geniş bir çerçeve gösterir. Belki, daha dar bir çerçeveye sokmak için Adapazarı, Ada ve İstanbul, Grenoble ya da yurt dışı gibi bir sınırlamaya gidilebilir. Ama, konudan konuya geçen, konu içinde konu yaratan sanatçımız için böyle bir sınırlama olanağı çok azdır. Ayrıca, bu, oldukça da yapmacık olur.

Sait Faik'in öykülerinin konuları arasında sevgi, korku, ölüm, iç çatışma gibi insana dönük yönler; deniz ve balık, balıkçılık ve balıkçılar, su basması, hastalık gibi doğa ve insan ilişkileri; kumar, karaborsa, tiyatro, kiracılık - ev sahipliği, kavga gibi toplumsal bazı durumlar; kentler, İstanbul, Adapazarı, toprak, doğa gibi çevreler; sanat, yazı yazma gibi bazı olaylar; insanlara özgü aylaklık, sonradan görmelik gibi durumlar ve yaşamak için verilen savaş ve özellikle ekmek parası yer almaktadır diyebiliriz. Sait Faik, bütün konularında insana yer vermiştir ve bu bakımdan asıl konusu insan ve insan sevgisidir de diyebiliriz. Bu insan sevgisi doğaya, insana ve hayvanlara dönüktür. Onun öykülerinde insandan uzak bir doğa düşünülemez. Gerçi, insan görünmeyen doğa parçalarının da öykülerinde yer aldığı ve doğrudan doğruya doğanın güzelliklerini belirten, betimleyen satırlara yer verdiği görülür. Ama, bu, bir

insanın gözlemesi, Sait Faik'in gözlemesi ve doğadaki güzellikleri belirtmesi bakımından değerlendirilmelidir.

Sait Faik, büyük bir gözlemcidir. Konularını işlerken bu gözlemciliği iyice belirlidir. J. Paul Sartre, Charles Baudelaire için yazdığı kitabında, Baudelaire hakkında şunları yazar : «Bizim gibi kişilere, bir evi ya da ağacı görmek yetiyor; onları incelemeye pek daldığımızdan, kendimizi unutup gidiyoruz. Baudelaire kendini hiçbir zaman unutmayan adamdır. Görürken de bakar kendine o, baktığını görmek için bakar; kendi ağaç, ev bilincidir onun gözlediği ve nesneler ona ancak bu bilinç aracılığıyla, sanki onları bir cep dürbününden görüyormuş gibi, daha solgun, daha küçük, daha az dokunaklı görünürler.»³⁹ Bunlar, Sait Faik için de geçerli olmak gerekir bir bakıma. O da bir bilinçle yaklaşır ve bakar nesnelere ve insanlara.

İnsanlar

Sait Faik'in öykülerinde çeşitli tipte insanlar yer alır. Balıkçılar, aylaklar, çiftçiler, öğretmenler, öğrenciler, ev kadınları, sokak kadınları bu arada sayılabilir. Ayrıca, çok değişik çocuk tipleri de görülür öykülerinde. İnsanları, çevremizde yaşayan herhangi birileridir. İlk öykülerindeki dramatik yoğunluk içinde görülen insanları, sonraki öykülerinde olağan bir çevre içinde, olağan insanlar olarak verilmiştir. Gerçi, salt gözlemci, hiç mi hiç eyleme yatkın olmayan kişiler de görülür. Ama, bunlar azınlıkta kalır. Kişilerinde kendinden birçok izler bulunmaktadır. Sanki, kendi üzerine eğiliyor, durgun ve hep aynı hızla akan bir ırmakta kendi gölgesini yakalamaya çalışıyor; kendi benliği denilen bu gizli

³⁹ J. Paul Sartre (Çev : Bertan Onaran). *Charles Baudelaire* İstanbul, 1964. 11. s.

özü yakalayabilmek için öfkelerini ve kızgınlıklarını gözlüyor ve bunları dışavurumlarla anlatıyor. Öykülerinin çoğunda, yarattığı kişiler yanında kendisi vardır, kendisini anlatır, kendisi söylenip durur. Sözgeleşi, *Kayıp Aranıyor*'un kişisi Nevin, kadın olmasına karşın kendisinden birçok özellikler taşır. Nevin de kendisi gibi yalnızdır toplum içinde, mutluluğu aramaktadır, özgür bir yaşamı seçer. Sait Faik de bir yuva özlemi, bir aile özlemi içinde yapayalnız yaşamıştır. Toplumun, milyonlarca insanın içinde yalnızdır. Bu yalnızlık hemen bütün öykülerinde ve kişilerinin çoğunda görülür.

Sait Faik, kişilerinin portrelerini tam olarak vermez. Onlardaki çarpıcı bazı yönleri değinir. Bu değinme de çokluk parça parçadır. Anlatır, anlatır da gene kişisiyle ilgili bir iki söz söyler. Tıpkı, yaptığı portre resmi karşısında durup bir an bakan, sonra bir fırça vuruşuyla yeni bir renk katan, yeni bir çizgi ya da noktaya koyan ressam gibidir. Fakat, onun kişileri toplumun içinden alınan kişiler ve portreleri de böyle kişilerin portreleri olduğundan, onları tanımakta güçlük çekmeyiz. «Kumpanya» adlı uzun öyküsünün tuluat sanatçıları, hemen akla gelen kalabalık bir örnektir. Sait Faik, bütün portrelerinde ilginç yönleri belirtmekle yetinir ve biz bunları kolayca tamamlar, hemen de tanıyıveririz. İçimizden kişileri aldığı ve portrelerini çizdiği için onlarda başkalarının etkisi vardır diyemeyiz. Çünkü, kendisi, kendi gözlemlerine dayanarak onları yakalayıp çizmiştir. Bu durum, büyük insanlarda olduğu gibi çocuklarda da değişmez.

Sait Faik, çocuksu düşlerin yeşil cennetlerini aramaktan usanmayan bir sanatçıdır. Çocuk için her şey yeniliktir. Sait için de her şey bir yenilik ve güzellik olarak çıkar karşımıza. Dünyaya da hep çocuk gözleriyle

bakmıştır. Çocuk tiplerinde başarılı olmasının bir nedeni de bu olmak gerekir. Çocuk gibi hareketlidir, düşler içindedir ve düşleri kırılınca hüznölüdür hep. «Stel-yanos Hrisopulos Gemisi» adlı öykünün kahramanı Trifon gibi umut ve sevinç içinde yaşarken, gemisinin batırılması karşısında da onun gibi hüznülenivermiş ve gemiyle birlikte batıp giden umutlarını seyretmiştir. Trifon, bir bakıma, kendisini en güzel yansıtan bir kişidir. «Babamın İkinci Evi»ndeki Emin, «İpekli Mendil»deki hırsız çocuk, «Bohça»daki cılız erkek çocukla «kırmızı turp kadar büyük memeleri, güneşten uçları sararmış saçları, yüzünün esmerliğine nazaran fevkalade beyaz, muntazam» ayakları olan evlatlık kız, «Kalorifer ve Bahar»daki Japon ve Hödük adları ile tanınan çocuklar, *Bir Takım İnsanlar*'da karşılaştığımız Melek, Mücahit, Odisya, İdris, «Projektörcü»nün Hasan'ı hemen akla geliveren çocuk tipleri, çocuk portreleridir.

Sait Faik, insanlarını kendi toplumsal çevreleri içinde yansıtır. Kendi çevreleri dışındaki insanlar, sudan çıkmış balıklar gibi garip ve nefes alamayan bir davranış içinde görünürler. Öykülerinde, toplumsal çevre gibi doğal çevre de yadırganmayacak bir anlatım içinde verilir ve böylece insanların yadırganmayan yaşamı yansıtılır. «Havuz Başı»nın insanları, gerek toplumsal ve gerekse doğal çevrelerinden uzaktır ve İstanbul'da yadırganan bir davranış içindedirler. Sait Faik, bu yadırganan çevreyi ve yadırgayanların iç yaşantılarını, iç yaşantının dışlanmasını, konuşmalarla da süsleyerek, çok güzel anlatmıştır.

Sait Faik'in, bir de masalsı kişiler diyebileceğimiz insanları vardır. Son yıllarda yazdığı gerçeküstücü öykülerindeki kişileri burada hemen anımsayabiliriz.

Sait Faik'in insanları çok çeşitli dinlerin ve anlayışların insanlarıdır. Sait Faik, böylece evrensel bir in-

sana yönelmiştir denilebilir bir bakıma. Fakat, onların hepsi de ülkemizin insanlarıdır, bu toplumun insanlarıdır. Üstelik, Sait Faik'in insanları belirli bir coğrafya bölgesinde yaşayan insanlardır. Bunlar, Adapazarı, İzmit, Bursa çevresiyle İstanbul'da yaşayan insanlardır çoğunlukla. Bu coğrafyanın dışına pek az taşabilmiştir.

YAPITLARI

Sait Faik'in bugüne kadar 20 kitabı yayımlanmıştır. Bunlardan ikisi çeviridir. Bunları saymazsak geriye 18 kitap kalır. Bunlardan biri şiir kitabı, üçü de roman denemesidir. Bu arada, yarım kalmış bir de oyunu olduğunu biliyoruz. Grenoble'da Arap harfleriyle yazılan bu oyunun 22 sayfalık birinci perdesi bitmiş durumdadır.

Kitaplarına, çıkış tarihlerini temel tutarak, kısa kısa değinmek istiyoruz.

1. Semaver, 1936

Sait Faik'in kimi mektuplarından anlıyoruz ki, bu kitap 1936 yılının Nisan ayında, birçok yanlışlarla dolu olarak yayımlanmıştır. Sait Faik, bu kitabına ilk yazdığı «İpekli Mendil» öyküsünü de almıştır. Bu kitaptaki öyküleri üç bölümde ele almak mümkündür. Bu bölümlemede, «İpekli Mendil»i bir yana bırakmıyoruz. Buna göre, ilk bölüm de, çoğu Adapazarı çevresiyle ilgili Adapazarı ve Bursa öyküleri yer almaktadır. Bunlarda, o günlerdeki öykücülüğümüzün ve öykücülerimizin izleri görülür. İlk öykülerinde, çevre betimlemesine geniş yer verilir, insanlar daha derli topludur ve şaşırtıcı bir sonla biterler. Çocukluğu ve çocukluğunun geçtiği kırlar, ormanlar genişçe yer alır bunlarda. «Meserret Otel» gibi, daha sonraki öykülerinin başlangıcıdır diyebileceğimiz bir öyküyle «Babamın İkinci Evi», «İpekli Mendil», «Kıskançlık», «Bohça», «Orman ve Ev», «Düğün Gece-si» adlı öyküler bu bölümde yer alır.

Kitabın ikinci bölümüne giren öyküler daha çok İstanbul'daki yaşamından ve gözlemlerinden çıkarıl-

mıştır. Kitaba adını veren «Semaver»de, bir fabrika işçisinin öyküsü anlatılır. Öyle sanıyoruz ki, bu öykü, Grenoble'da gözlediği Fransız işçi yaşamından esinlenerek yazılmıştır. Yalnız ve küçük insanların öyküsü de diyebileceğimiz bu öykünün yanına, gene yalnız ve küçük insanların düşlerle karışık mutluluklarını ve hüznelerini anlatan «Stelyanos Hrisopulos Gemisi»ni koyabiliriz. Güzel, yalın ve akıcı dille anlatılan bu mutluluk düşlerinin öyküsü Sait Faik'e ün sağlayan öykülerinin ilkidir. Doğa ve deniz içinde çalışan, yaşama ve geçim kavgası veren insanların öyküsü olan «Bir Kıyının Dört Hikâyesi» de aynı düşsellik içindedir. «Şehri Unutan Adam» la «Üçüncü Mevki» de bu bölüme girecek öykülerdir.

Kitabın üçüncü bölümünde (aslında ayrı bir ikinci bölümdedir bu öyküler), Fransa'daki yaşamından alınmış izlenimlerle ve anılarla dolu «Sevmek Korkusu», «Louvre'dan Çaldığım Heykel», «Robenson», «İhtiyar Talebe», «Bir Vapur» ve «Bir Kadın» adlı öyküler yer alır. Sevgi, insan ve yapıtı gibi bazı temel konuları işleyen bu öykülerde Sait'in Grenoble'daki yaşamının yankılarını buluruz.

2. Sarnıç, 1939

112 sayfadan oluşan ilk baskı büyük boydur. *Semaver*'e alınmayan ilk öyküler yer alır bu kitapta. Bu nedenle, bu kitaptaki öyküleri de ilk kitabındaki olduğu gibi bölümleyebiliriz.

Adapazarı ve Bursa izlenimleriyle örülü öyküleri «Sarnıç», «Beyaz Altın», «Hancının Karısı», «Lohusa», «Ormanda Uyku», «Gaz Sobası», «Davudun Anası» bu bölüğe girer. Bunlarda, toplumdaki aksayan yönlere, insanlar arasındaki göreneklere değinir. Daha çok gözlemlerini öyküleştirdiğini görüyoruz bunlarda.

İkinci bölüğe giren öyküleri gene İstanbul'la ilgilidir. Bir çocuk saflığı ile gözlediği insanlar ve olaylar öyküleştirilir bunlarda. «Kalorifer ve Bahar» gibi toplumsal bir öze dönük öyküyle «Bir Karpuz Sergisi», «Mavnalar», «Gece İş», «Kimkime», «Park» ve o zaman yadırganan insanları öyküleştirdiği «Plaj İnsanları» bu kümeye girer.

Yurt dışındaki izlenimlerinden oluşan «Granula'da İtalyan Mahallesi» ve «Marsilya Limanı» adlı iki öykü ise üçüncü kümeye oluşturur.

Sait Faik, ikinci kümeye giren öyküleriyle, yeni bir anlatıma, yeni bir öykü biçimine yöneldiğini göstermektedir.

3. Şahmerdan, 1940

Bu kitabında yurt dışı izlenimlerinden oluşan öyküler görülmez artık. Fakat, yukarıda belirttiğimiz iki kümeye giren öyküler vardır. Ancak, bu kitapta Anadolu'ya, özellikle Doğu Anadolu'ya açılan düşsel bazı öyküler de görülür. «Çöpçü Ahmet», «Köye Gönderilen Eşek» iki örnektir. Adapazarı ve Bursa izlenimlerinden oluşan öyküler ise «Çelme», «Mahpus», «Zemberek», «Köy Hocası ile Sığirtmaç» adını taşıyanlardır. Kitabın öbür 14 öyküsü ise İstanbul izlenimlerinden yaratılmıştır. Sait Faik, bu kitabındaki öykülerde ve özellikle üçüncü kümeye girenlerde, klasik öykü anlayışını kırmakta, konusuz öyküler yazma yoluna girmektedir. Düzenlen, yoğunluktan uzak, tiplerden çok anlık izlenimlere dönük öykülerdir bunlar. Bu anlayışın ilk örnekleri olarak, bu kitaptaki «Şahmerdan», «Kaşık Adasında», «Bir Define Arayıcısı», «Krallık», «Çöpçü Ahmet», «Alt Kamara», «Beyaz Pantolon», «Garson» ve «Bir Takım İnsanlar» sayılabilir.

4. Bir Takım İnsanlar, 1944

İlk yayımı *Medar-ı Maişet Motoru* adıyla yapılan bu kitabı bir roman denemesidir. Ancak, örgü bakımından roman dememiz mümkün değildir. Oldukça dağınık bir anlatımı vardır ve olayların birbiriyle bağlantılarında tam bir sağlamlık görülmemektedir. Olayların, Adapazarı'yla Ada ve İstanbul üçgeni içinde geçtiğini söyleyeceğimiz bu kitabında, Sait Faik'in gene şiirli anlatımını buluruz. Berber Kir Dimitro, aylak Kondos Ali Rıza, kızı Melek ve başka çocukların yaşamından ve Melek'in, bir kadın berberi olarak yetişmesinden oluşan bir olaylar zinciri görülür. Kitabın ikinci bölümündeki üniversite öğrencisi Fahri —biraz kendisidir bu— ile Adapazarı'na gideriz ve orada bazı izlenimleri, görüntüleri birlikte izleriz. Üçüncü bölümde, Melek'in berber dükkânının açılışını okuruz. Fahri de —bu bölümde Necmi diye geçer— bu açılışa katılır. Bu bölüm, kendi yaşamlarını sürdüren çocukların artık bu yaşamdan sıyrılıp birer sorumluluk yüklenmelerini ve birer meslek sahibi olmalarını anlatır. Sait Faik, ilginç çocuk tipleri çizer ve bunların biraz içgüdüsel, biraz da filmlerden doğan, maceralarını anlatır.

5. Lüzumsuz Adam, 1948

Bu kitap, yepyeni bir öykü yazarlığına yönelişin sayısız örneklerini verir. Alışılmış öykü anlayışı bir yana bırakılmış, dil ve anlatım kendine özgüleşmiş, geniş halk kitlelerinin yaşamını verme yolundaki çalışmalarla bu halkın kendine özgü deyimleri, argosu bir bütün halinde öyküye girmeye başlamıştır. Anlatımda, halk anlatıcılığının izleri de görülmeye başlar. Kitaptaki öykülerin hepsi de İstanbul yaşamı ile ilgilidir. Artık olaylar iyice ikinci plana itilmiş, Sait Faik'in çağrışımlara, duygulanmalara, düşüncelere dayanan öyküleri ortaya çıkmıştır.

Kendini bir gereksiz adam görme duyguları odağında gelişen bu öykülerde, insanların iç dünyalarına da ayna tutulmaktadır.

Bu kitabında, yaşamının sonlarına doğru yazmaya başladığı gerçeküstücü öykülere ilk örnek olarak gösterilebilecek olanların bulunduğunu söyleyebiliriz; «İp Meselesi» bunlardan biridir.

6. Mahalle Kahvesi, 1950

Bu kitabındaki öyküler, *Lüzumsuz Adam*'daki öykülerin havasındadır. Sait Faik, sokakta gördüğü insanlara iyice bakıp onların öyküsünü yazmaya, gördüklerinden sonrasını kafasında yaşatıp öyküleştirmeye yönelir. Bazı öyküleri, ilk yıllarındaki yazma biçimini sürdürür ve bir ikisi Adapazarı yaşamına (Sakarya Balıkcısı) dönük bulunur ise de hemen hepsi İstanbul sokaklarındaki insanların ve özellikle kendisinin öyküsüdür. Sokakta gördüğü insanların yaşamını düşleyerek yazdığı öykülere «Kınalı Adada Bir Ev», allegoriler dünyasına yönelişine «Sinağrit Baba», yaşama bağlanma ve kopma savaşına da «İzmir'e» adlı öyküleri örnek olarak gösterilebilir. «Söylendim Durdum» ve «Sinağrit Baba» öyküleri, bir bakıma, çevresiyle, çevresindeki insanlarla olduğu kadar kendi kendisiyle de bir hesaplaşmanın öyküleridir.

7. Kumpanya, 1951

Üç uzun öykünün yer aldığı bu kitabında, kitaba adını veren öyküde tuluat tiyatrolarımızın ve bunları oluşturan kişilerin yaşamı, bütün yönleriyle, belgesel bir nitelik de taşıyan yönleriyle, anlatılır. Sait Faik, eski öykücülük anlayışı içinde ele aldığı bu konuda başarılı bir düzen kurmuş ve kişileri de ilginç yönleriyle canlandırmış, tuluat kumpanyalarının bir kentin yaşa-

mındaki yankılarını ve yansımalarını da vermiştir. «Kriz» adlı öyküde toplumcu bir eleştiriye dönüktür ve insanın değeri üzerinde de bazı tartışmalara yer verir. Bu öykü de öbürleri gibi eski günlerden kalan öyküdür. «Gauthar Cambazhanesi» de Grenoble yaşamından alınmış görüntüler ve izlenimlerle örülmüştür.

8. Havuz Başı, 1951

Bu kitabındaki öykülerde de bir iç dökme, kendini anlatma havası buluyoruz. Zaman zaman çocukluk anılarının unutulmaz cennetine yönelik ve Adapazarı yaşamı içinden, duyduklarından yaratılmış öyküleri yanında, yarım kalmış izlenimini veren öykülerle birer gözlem düzeyinde kalmış olanlar da bu kitapta yer alır. Son yıllardaki gelişme zinciri içinde birer halka gibi sayılacak olanlar arasında «Çatışma» önemli bir yer tutar. Topluma dönük bir öyküsü de «Sur Dışında Hayat»tır. Bu arada, unutulmayacak bir kişi olarak karşımıza çıkan kimi tipler de görülür bu kitabındaki öykülerde.

9. Havada Bulut, 1951

Bazılarına göre bir roman sayılan *Havada Bulut*, birbirine bağlı öykülerden oluşan bir kitaptır bize göre. Saif Faik, bu kitabındaki birbirine bağlı görünen öykülerinde, İkinci Dünya Savaşı yıllarında Beyoğlu'nda aylak gezen ve bohem yaşamı sürdüren bir öğrencinin dünyayı umursamayan, sevilere ve cinsel ilişkilere dönük maceralarını anlatır. Bu öykülerde, genel çizginin dışında bir hava bulmaktayız.

10. Son Kuşlar, 1952

Bu kitabında öykülerin çoğu onun gerçek öykü anlayışının örnekleri olarak gösterilebilir. İçlerinde röpor-

taajların bulunduğunu da söyleyebiliriz (Sözcelişi, «Rad-yoaktiviteli - Röportajlı Hikâye»). Fakat Sait Faik, bu kitabındaki öykülerde insanların alinyazılarııyla bir sa-vaş içindedir. Vedat Günyol'un dediğı gibi, «sanatçı in-sanlarıyla birlikte kendini anlatıyor, sevgileriyle, kin-leriyle bütün hayatının düşünceinden aziz, duyguda ka-rarlı nesi varsa hepsini seriyor ortaya. Hem de yarıyı bulmuş bir ömrün verebileceğı o pervasızlıkla, saklısız gizlisiz yılmazlığıyla.»⁴⁰ Yaşanmış anılardan, edintiler-den duyulan pişmanlıklar, geçip giden günlere duyulan özlem, gelecekten korku bir iç dökme havası içinde öy-küleştmiştir bu kitapta. Koca kentin gürültüsünden, dağdağasından, pisliklerinden uzakta kendini dinler ve bu ortam içindeki düşüncelerini, yalnızlığını, unutul-muşluğunu «Bir Kaya Parçası Gibi» adlı öyküsünde anlatır. Gerçeküstücü öykülerinin en güzellerinden olan «Kırlangıç Yuvasındaki Kadın» da bu kitabında yer alır. «Türk Ülkesi», «Sivriada Geceleri» ve «Sivriada Sabahı», sığınacağı yerleri gösteren öyküleridir.

11. Şimdi Sevişme Vakti, 1953

Sait Faik'in gençlik yıllarında şiirler yazdığını bi-liyoruz. Ancak, bunlardan örnek pek azdır. Sonradan gene şiir yazmaya heveslenen Sait Faik'in bu ürünleri *Şimdi Sevişme Vakti* adlı kitapta toplanmıştır. Bu şiir-ler, şiirimizi de önemli bir yeri olan ürünler değilse de bazıları üzerinde durulabilir.

12. Kayıp Aranıyor, 1953

Eski konsoloslardan Vildan Beyin kızı Nevin'in ma-ceralı yaşamı içinde yalansız, dolansız, içten, özgür bir yaşayışı özleyen; çevresine, törelere önem vermeyen bir insanın yaşamını buluruz. Bu, biraz da mutluluğu ara-

⁴⁰ Vedat Günyol. *Dile Gelseler*, 116. s.

yan Sait Faik'in yaşamıdır ve Nevin, bir bakıma, dişi bir Sait Faik'dir. Nevin, bulamadığı mutluluk ardında geçen yaşamından kayıplara karışarak uzaklaşır. Sait Faik de ölümle uzaklaşmıştır bu arayıştan.

Kitap, bir roman mıdır, uzun öykü müdür? Ne olursa olsun, buradaki kişiler, Sait Faik'in kişileridir ve onların daha uzun bir saptama içindeki durumlarıdır. Bazı aykırı düşüncelerine karşın, Sait Faik'in genel havasına uygun düşen bu kitapta bazı boşluklar da görülmektedir. Ancak, kitap, onun bazı kişisel düşüncelerini ve saplantılarını anlattığı kadar çevresindeki bazı gerçekleri de ortaya koymaktadır.

13. Alemdeğda Var Bir Yılan, 1954

Ölümünden önce yayımlanan son kitabı olan bu kitapta, Sait Faik yalnızlığını, milyonlar içindeki yalnızlığını anlatır. Toplum eleştirmeye dönük «Bir Hastalık», «Rıza Milyon-er» gibi öyküleri olmasına karşın, genellikle gerçeküstücü bir anlatım içindedir. «Öyle Bir Hikâye», «Yalnızlığın Yarattığı İnsan», «Alemdeğda Var Bir Yılan», «Pançonun Rüyası» ve «Yılan Uykusu» adlı öyküler buna örnek olarak belirtilebilir. «Hişt, Hişt» gibi, «Dülger Balığının Ölümü» gibi doğanın kucağındaki insanın ve canlıların yaşamını çok güzel bir anlatım içinde verir, yaşam savaşını ve ürperişleri sanatçı sezişinin ve gücünün bütün yoğunluğu ile ortaya koyar.

14. Yaşamak Hırısı, 1954

George Simenon'dan yaptığı bu çeviri üzerinde pek az durulmuş ve bütün yapıtlarını kapsayan dizilerde de yeniden yayımlanmamıştır. Sait Faik, bu çeviride, bir yandan çevirideki gücünü, öte yandan da çeviri yapılırken kullanılacak dilin ne olduğunu göstermiştir. Ancak, kendi öykülerinde rastlanmayan çok eski söz-

cüklerin ve baskı hatalarının çok bol olduğunu belirtmeliyiz.

15. Az Şekerli, 1954

Sait Faik'in ölümünden sonra yayımlanan bu kitapta son yazdığı öykülerle eski yıllarda yayımlanmış bazı öyküleri ve röportajları yer alır. Özellikle «Battaniye», «G...», «Hikâye Peşinde» ve «Kalinikhta» gibi üzerinde durulması gereken öykülerini anmalıyız. Bunlarda, ölüme yaklaştığını sezen bir sanatçının bekleyişi, yaşam yasasına boyun eğişin, ona teslimiyetin ağır havasını buluruz. Zaman zaman bir başkaldırma, zaman zaman bir kendini bırakış, öykülerin örgüsü içinde karşımıza çıkar ve onun yaşam savaşının acıklı anlarını izleriz böylece.

16. Tüneldeki Çocuk, 1955

Bu kitapta da eski bazı öyküleri ile röportajlar bulunmaktadır. Bu kitabındaki «Tüneldeki Çocuk» ile «Bin Dört Yüz Yetmiş Altı Nikel Kuruşun Hikâyesi» adlı öyküleri anmalıyız.

17. Mahkeme Kapısı, 1956

Bu kitabında, bir ara yaptığı röportaj yazarlığının ürünleri yer almıştır. Sanırım ki röportaj yazarlığımız üzerinde duracaklar için bu kitaptaki örnekler önemli bir aşamanın ürünleridir.

18. Balıkçının Ölümü/Yaşasın Edebiyat, 1977

Tarafımızdan baskıya hazırlanan bu kitabın ilk baskısı ile 1981 tarihli ikinci baskısı arasında bazı düzenleme farkları vardır. Asıl baskı olarak ikinci baskı kabul edilmelidir. Buna göre, dergilerde kalan 15 öyküsü *Balıkçının Ölümü* bölümünde, 30 yazısı da *Yaşasın Edebiyat* bölümünde toplanmıştır. Yazılar, Sait Faik'in çe-

şitli konulardaki görüşlerini yansıtmaktadır ve bu bakımdan önemlidir.

19. Açık Hava Otelı/Konuşmalar - Mektuplar, 1980

Tarafımızdan baskıya hazırlanan bu kitap da iki ayrı kitap olarak değerlendirilmelidir. *Açık Hava Otelı* bölümünde, önceki kitaplarına girmemiş röportajları toplanmıştır (Bilindiği gibi bazı röportajları önceki derleme kitaplarda yer almıştır). Kitabın sunuş yazısında, röportajlarının değerlendirilmesi yapılmıştır. İkinci bölüm *Konuşmalar - Mektuplar* olup kendisiyle yapılmış 15 konuşma ile 16 mektubundan oluşmaktadır. Konuşmaları, çeşitli konularda yapılmış olup değişik konulardaki görüşlerini yansıtmaktadır.

Kitaba alınan röportajların sayısı ise 23'tür.

20. Müthiş Bir Tren, 1981

Sait Faik'in çeviri ve uyarlama öykülerini toplayan bu kitap da tarafımızdan hazırlanmıştır baskıya. Çeviri-

Not : 1. Bilindiği üzere, Sait Faik'in yapıtları, önce Varlık Yayınları tarafından «Bütün Eserleri» adlı bir dizide, ikişer ikişer yayımlanmıştı. Burada, kitapların oylumu temel alınmıştı. Sonra, Bilgi Yayınevi de ilk yayımında bu düzeni korumuştur. Şimdi ise, kitapları ilk basılışları sırasına göre ve gene ikişer ikişer basmaktadır. Tarafımızdan hazırlanan kitaplarda da böyle bir gelenek bir bakıma sürdürülmüştür. Bilindiği gibi, son üç kitap doğrudan doğruya Bilgi Yayınevi tarafından yayımlanmıştır.

Not : 2. Sait Faik'in öykülerinden yapılan seçmelerden oluşan iki ayrı kitap yayımlanmıştır yurt dışında. Bunlardan biri Türkçe olarak Üsküp'te yayımlanmış (1965) olan *Zemberek*'dir. İkincisi 1962 yılında Hollanda'da basılan *Un Point Sur la Carte* (Haritada Bir Nokta) olup seçmeleri ve çeviriyi Sabri Esat Siyavuşgil yapmıştır. Ayrıca, 1953 yılında İstanbul'da *L'Âme Turque à Travers les Nouvelles* adlı bir başka kitap da yayımlanmıştır.

Not : 3. Kitabın basımı sırasında, T.S. Halman'ın İngilizceye çevirdiği öyküleri bir kitapta topladığı öğrenilmiştir.

rileri üzerine yaptığımız bir değerlendirmenin de bulunduğu bu kitabın birinci bölümünde 6 çeviri öykü, ikinci bölümünde ise 9 uyarlama öykü toplanmıştır. Bu uyarlama öykülerden bazıları, yukarıda andığımız kitaplarının bazılarına kendi öyküsüymüş gibi alınmıştır. Oysa, bunların yayımlandığı *Yedigün* dergisinde, bunların üzerinde «nakleden» deymi vardır. Bu öyküler, daha önce, *Balıkçının Ölümü / Yaşasın Edebiyat* adlı kitapta bir bölüm oluşturunuyordu. Sonradan, çeviri öykülerle birlikte bir ciltte toplanması uygun bulunmuştur.

Özet Olarak

Sait Faik öykümüze ne getirmiştir? Ardından bu kadar söz edilmesinin nedeni nedir?

Sait Faik öykümüze ne getirmiştir? Adından bu kitaplarına giren öykülerinde bile, klasik öykünün sınırlarını zorladığı, onun kalıplarını kırdığı çıkar karşımıza. Klasik öykülerin tek olay, tek kişi ve izlenim birliği gibi biçimsel bağlarına önem vermediği görülür. İlk öykülerinin bazılarında görülen başlangıç, düğüm noktası, şaşırtıcı son gibi şematizmi de sonradan bırakmıştır. Olaylara sıkı sıkıya bağlanmadan ve olayların dışında kalan duygulanmalarla, çağırışımlarla, ruhsal durumlar ve düşüncelerle geliştirir öykülerini. Birçok öyküsünde konu yoktur diyebiliriz. Dağınık söyleşiler gibi görünür öyküleri; ama, insana dönük duyarlılığı, insan sevgisi öyküdeki birliği sağlar. Çoğu kez, insanın bir anını yakalar ve o andaki duygu ve düşüncelerini sıralar (bu duygular güzellik, coşku, tiksinti, yalnızlık, şaşkınlık hırs ya da öfke olabilir), sonunda ise çok kez düşüncelere sürükler bizi. Toplumsal konulara bir sınıf bilinci ve çatışması açısından yaklaşmış olmasa da «Beyaz Altın», «Sakarya Balıkçısı» ve «Pay» adlı öyküleri başka öykülerinde ekonomik sorunlara ve bazı toplumsal çatlak-

lara değinerek, düşünme kapısını aralar. Böylece, dizesel ve ideolojik bir düşünce olmasa da, insanların düşüncelerini belirterek özgür düşünceye yöneltir okuru. İnsana dönük duyarlılığı ve sevgisi yanında topluma dönük kaygısı yoktur, özellikle toplumsal gerçekçilikten kaçmıştır diyebiliriz. Bu, onun yaratılışından olduğu kadar yönetsel baskıdan da doğmuştur. «Çelme» adlı öyküsü yüzünden askeri mahkemeye verildiği, *Medarı Maişet Motoru* adlı kitabının toplatıldığı bir ortamı düşünmemiz gerekiyor.

Sait Faik, güç yazan bir yazardır. Öykülerinde sağlam bir gözlemcidir; ama sağlam bir düzenleyici olarak gözükmez. Öznel bir sanatçıdır; görüp duyduklarında kendisidir hep odak noktası. Diyebiliriz ki, öykülerinin kişisi kendisidir. Bir öyküsünde, «ben hikâyeciyim diye sizden ayrı şeyler düşünecek değilim. Sizin düşündüklerinizden başka bir şey düşünmem. Sakın benden büyük vakalar beklemeyin, ne olur» der⁴¹. Çağrışımlar, duygular, çeşitli ruhsal yaşantıların ağır bastığını görüyoruz. Kendine dönük kişiliği yüzünden, öykülerinde karakter görmeyiz pek. Ama, bir ruhsal yaşantının, bir düşünüşün ya da bir duygunun insanlarını bol bol görürüz. Bu insanlar, düşünceleri, duyguları, geçmiş düşleriyle geleceğe dönüktür. Bu insanlar, yukarıda da belirttiğimiz üzere, tam olarak verilmez ve çoğunun vücut yapılarını da bilemeyiz. Sait Faik, onları bedensel yönlerinden çok ruhsal ve duygusal yaşantılarıyla anlatır. Onları, içinde yaşadıkları doğa, toplum ve özellikle toplum bireyleri karşısındaki tepkileri, yargıları ve yorumları ile tanırız. Çoğu kez alaycı birer yorumcudur onun kişileri; bazen de susarak sert tepki gösterirler.

Sait Faik'in insana dönük sevgisi, öykülerindeki kişilerin çoğunda da yansır. «Sarnıç», «Ormanda Uyku»,

⁴¹ Vedat Günyol. *Dile Gelseler*, 62. s.

«Kriz», «Şehri Unutan Adamsan», «Karpuz Sergisi» ve «Louvre'dan Çaldığım Heykel» adlı öykülerindeki kişiler, bu sevgiyi çok güzel sözlerle dışa vururlar.

Sait Faik, güncel olaylardan kaçan bir sanatçı kimliğiyle görünür. Anılara dönmek ve düşlere, düşsel iklimlere sığınmak, geçmişte yaşamak bugünkü anlayış içinde edilgen bir direniştir ve devrimci bir çizgiden uzağa düşmüş sayılmasının nedeni de budur. Ama onda da bir savaş, bir direniş, bir insan gerçeği vardır.

Sait Faik, toplum içindeki yalnızlığının öyküsünü yazmıştır. Onun yalnızlığı «güzel», «kavun acısı» bir yalnızlıktır ve bu «yalnızlık dünyayı doldurmuştur». Bu yalnızlığa yenilmemek için uzun süre direnmiştir. *Son Kuşlar*'daki öyküler bu direnişin öyküleridir. Ancak, *Alemdağda Var Bir Yılan*'daki öykülerde bu direnişin kırıldığı görülür. Toplumun özüne, yapısına bağlı temel sorun değil de acı birer ayıp, yüz kızartan birer durum olarak gördüğü yoksulluk karşısındaki öfkesi, başkaldırması, insanların insanlara ettiklerine ve haksızlıklara karşı kavgası *Son Kuşlar*'da iyice sertleşmiş olarak görülür. Ama, sonraları, hastalığın da yarattığı yıkıntılarla bu kavgası kendi yaşam savaşına dönüşür bir bakıma. «Dört Zait», «G...» gibi öykülerde bunu buluruz.

Zaman zaman düşsel cennetlere gider; yaşadığına bir yankı arar. Bu yankı, «gelsin de nereden gelirse gelsin. Hişt sesi gelmedi mi fena. Geldikten sonra yaşasın çiçekler, böcekler, insanoğulları» der, «Hişt, Hişt» adlı öyküsünde. Bu yankıyı bulamama endişesinin de gerçeküstücülüğe kaymasında rol oynadığı söylenebilir. Sait Faik, gerçeküstücülüğe Vedat Günyol'un dediği gibi, «içe tepilmiş isteklerini düşsel bir dünyada gerçek görme isteğinin verdiği dayanılmaz, ama o ölçüde olağan bir tutkuyla, düpedüz, kendiliğinden kayıvermiş»,

«serin bir kaynağa gider gibi öyle kolay» ve öyle doğal gidivermiştir.⁴² Toplumdaki halkı, iyiliği, adaleti göremediği için de «haksızlıkların olmadığı, haksızlıkların, başkaldırmanın hakkına tecavüz etmelerin bol bol bulunmadığı bir dünya» olduğu için de gerçeküstü bir dünyaya yönelmiş olabilir. Ancak, bu dünyasında da insanlar ve insan sevgisi geniş yer tutar.

⁴² Vedat Günyol. *Dile Gelseler*, 73. s.

SAİT FAİK ABASIYANIK

KAYNAKÇASI

A. Kltaplar :

Alangu, Tahir. *Sait Faik İçin*. 1956.

Alptekin, Mahmut. *Sait Faik Abasıyanık*. 1974.

Alptekin, Mahmut. *Bir Öykü Ustası - Sait Faik Abasıyanık*. 1976.

Gencer, Feyzi. *Sait Faik'te İnsan Sevgisi*. 1972.

Kutlu, Mustafa. *Sait Faik'in Hikâye Dünyası*. 1968.

Miskioğlu, Ahmet. *Ana Temleriyle Sait Faik ve Yeni Türk Edebiyatı*. 1979.

Uyguner, Muzaffer. *Sait Faik'in Hayatı*. 1959.

Uyguner, Muzaffer, *Sait Faik Abasıyanık*. 1964.

Yücebaş, Hilmi. *Bütün Cepheleriyle Sait Faik*. 1964.

B. Tezler :

İlona, Kuçeoğlu. *Dila Saitu Faika* (Çekçe olan bu tezin Türkçesi : Sait Faik'in eserleri). Prag Üniversitesi Türkoloji Bölümü, 1965.

Osmanoğlu, Nuray. *Hikâyeci olarak Sait Faik*. Dil ve Tarih Coğrafya Fak.

Taş, Fahri. *Sait Faik'in Eserlerinde İmajlar*. Atatürk Üniversitesi, 1966.

C. Kltaplarda :

Alangu, Tahir. *Cumhuriyetten Sonra Hikâye ve Roman*. Antoloji, 2. cilt. Öncüler. 1930 - 1940. İstanbul, İstanbul Matbaası, 1965 (102 - 138. sayfalarda : Sait Faik Abasıyanık. 139 - 191. sayfalarda : Örnekler).

Kabaklı, Ahmet. *Türk Edebiyatı*, III. cilt. İstanbul, Türkiye Yayınevi, 1966 (586 - 595. sayfalarda : Sait Faik Abasıyanık. 596 - 602. sayfalarda : Örnekler).

Akbal, Oktay. *Şair Dostlarım*. İstanbul, Elif Kitabevi, 1964 (11 - 16. sayfalarda : Sait Faik Abasıyanık).

Akbal, Oktay. *Dost Kitaplar*. İstanbul, «Akşam Kitap Kulübü», 1967 (9 - 18. sayfalarda : Sait Faik Abasıyanık : - Az Şekerli; - Şimdi Sevişme Vakti; - Sarnıç; Birtakım İnsanlar; - Kayıp Aranıyor; - Tüneldeki Çocuk. 132 - 133. sayfalarda : Georges Simenon; Yaşamak Hırsı. Çeviren : Sait Faik).

Akbal, Oktay. *Konumuz Edebiyat*. 1968. 47. s. (Dünya Ermişi) ve 50. s. (Lüzumsuz Adam'ın gerekliliği).

Günyol, Vedat. *Dile Gelseler*. 1966. 48 - 116. ss.

Öztekin, Metin. "Sait Faik", *Bu Dilin Ustaları*. Ankara, TDK, 1966. 65 - 74. ss.

Ataç, Nurullah. *Günce*, I. TDK, 1972. 235. s.

Ataç, Nurullah. *Günce*, II. TDK, 1972. 251. s.

Kemal, Mehmet. *Acılı Kuşak*. Çağdaş Yayını, 1968.

Birsel, Salâh. *Ah Beyoğlu Vah Beyoğlu*. Türkiye İş Bankası Yayını, 1981.

Birsel, Salâh. *Boğaziçi Şingir Mıngır*. Türkiye İş Bankası Yayını, 1980.

Ç. Süreli yayınlarda :

Acaroğlu, Türker. "Sait Faik Dizisi" (Kitaplar), *Cumhuriyet*, 11 Mayıs 1965.

Ada, İhsan. "Abasıyanık" (Vatan'ın Sanat Sayfaları), *Vatan*, 15 Mayıs 1955 (Vatan İlavesinden).

Adil, Fikret. "İki hikâye muharriri hakkında" (Edebiyat), *Vakit*, 13 Haziran 1939 (Kenan Hulusi Koray'ın «Bahar Hikâyeleri» ile Sait Faik'in «Sarnıcı».).

— "Yağmurlu cenaze", *Yeni İstanbul*, 13 Mayıs 1954 (Bir İstanbullu imzası ile).

Ağaoğlu, Adalet. "Sait Faik, Hikâye ve ödüller hakkında", *Türkiye Defteri*, 20. sayı, 1 Haziran 1975.

Ağaoğlu, Samet. "Sait Faik", *Varlık*, 490. sayı, 1 Ağustos 1954 — «Fakat Hikâyeleriyle kendi kişiliğini birleştiren, bir roman çıkıyor ortaya...» "Aşına Yüzler", *Meydan*, 24. sayı, 29 Haziran 1965 (Bu yazı, yazarın 1965'te Ağaoğlu Yayınevinde bastırılmış olan «Aşına Yüzler» kitabına alınmıştır. 221 - 226. ss. «Bir Hikâyeci» başlığı ile.)

Akal, Attilâ. "Sait Faik 13'üncü defa anıldı", *Milliyet*, 1.5.1967.

Akay, İhsan. "Alemdağında Var Bir Yılan" (Eleştirme Yarışmamız), *Varlık*, 416. sayı, 1 Mart 1965.

— "Sait Faik üzerine bir deneme. I. Sait Faik'te insan", *Varlık*, 418. sayı, 1 Mayıs 1955.

— "II. Sait Faik'in yaratıcı kaynakları", *Varlık*, 1 Haziran 1955.

— "III. Sait Faik'in romanları", *Varlık*, 420. sayı, 1 Temmuz 1955.

— "IV. Sait Faik'te dil ve anlatış", *Varlık*, 421. sayı, Ağustos 1955.

— "V. Sait Faik'in sanatı", *Varlık*, 422. sayı, 1 Eylül 1955.

— "VI. Sait Faik'te fizikötesi kavramı", *Varlık*, 1 Ekim 1955.

— "VII. Sait Faik'in sınırları", *Varlık*, 425. sayı, 1 Aralık 1955.

Akbal, Oktay. "Havada Bulut ve Sait Faik Üzerine", *Hisar*, 11. sayı, Mart 1951.

— "Aşk Özlemi. Şimdi Sevişme Vakti" (Vatan'ın Sanat Yaprığı), *Vatan*, 23 Ağustos 1953 (Vatan İlavesinde).

— "Saadet anlamı. Kayıp Aranıyor. Sait Faik'in romanı" (Kitaplar - Dergiler). (Vatan'ın Sanat sayfası). *Vatan*, 31 Ocak 1954 (Vatan Pazar İlavesinde).

— "Aydınlık gecesine girerken Sait Faik", *Vatan*, 12 Mayıs 1954.

— "Dünya ermişi" (Vatan'ın Sanat Sayfası). *Vatan*, 16 Mayıs 1954 (Vatan Pazar İlavesinde); *Yenilik* 6 (18). Haziran 1954.

— "Dergilerde Sait Faik" (Kitaplar - Dergiler). (Vatan'ın Sanat Sayfası). *Vatan*, 13 Haziran 1954 (Vatan Pazar İlavesinde).

— "Adapazarı'nda Sait Faik günü" (Sanat Âleminde), *Vatan*, 28 Ekim 1954.

— "Son Hikâyeleri. Az Şekerli" (Vatan'ın Sanat Yaprığı), *Vatan*, 20 Şubat 1955 (Vatan İlavesinde).

— "Dostum Sait Faik" (Vatan'ın Sanat Sayfası), *Vatan*, 15 Mayıs 1955 (Vatan İlavesinde).

— "Mayıs ayı yitikleri" (Düşünceler), *Cumhuriyet*, 30 Mayıs 1963.

— "Bir yanlılık" (Günlerde), *Varlık*, 665. sayı, 1 Mart 1966.

— "Öyküler yazmak" (Günlerde), *Varlık*, 667. sayı, 1 Eylül 1966.

— "Bağışla Sait" *Varlık*, 697. sayı, 1 Temmuz 1967.

— "Truman'lı Sait Faik" (Günlerde), *Varlık*, 710. sayı, 15 Ocak 1968.

— "Böyle yitikler yaşar hep" (Günlerde), *Varlık*, 739. sayı, 1 Nisan 1969.

— "Sait Faik", *Cumhuriyet* eki, 2 Mayıs 1970.

— "Sait Faik denilince", *Cumhuriyet*, 12 Temmuz 1970.

— "20 yıl sonra Sait Faik", *Cumhuriyet*, 11 Mayıs 1974.

— "Sait Faik'in Türk öyküsündeki yeri", *Varlık*, Mayıs 1974.

— "Müthiş Bir Tren üzerine", *Cumhuriyet*, 21 Ocak 1976.

— "Sait Faik'ten ne kaldıysa", *Cumhuriyet*, 27 Haziran 1977.

— "Yine kıydılar Sait Faik'e", *Cumhuriyet*, 19 Ekim 1977.

— "25 Yıl sonra Sait Faik", *Cumhuriyet*, 13 Mayıs 1979.

— "Lüzumsuz Adam'ın gerekliliği", *Milliyet Sanat*, 105. sayı, 8 Kasım 1974.

Akdeniz, Sabri. "Sait Faik'e dair", *Yeni İstanbul*, 22 Mayıs 1954.

Akdora, İskender Fikret. "Viaggero'lu kız", *Yenilik*, II/3. sayı, Mart 1954.

— "Sait'e mektup", *Yenilik*, 20 (8). sayı, Ağustos 1954.

— "Sait Faik'siz on yıl", *Cumhuriyet*, 11 Mayıs 1964.

Aksal, Sabahattin Kudret. "Bir yazar, bir Kitap", *Türk Dili*, 24. sayı, Eylül 1955 (Son Kuşlar).

— "Sait Faik'in ardından" (Vatan'ın Sanat Sayfası), *Vatan*, 16 Mayıs 1954 (Vatan Pazar İlavesinde).

— "Sait Faik için", *Varlık*, 418. sayı, 1 Mayıs 1955.

- Alangu, Tahir. "Masallaşan Sait Faik. I" *Yenilik*, 39. sayı, Mart 1956; II. 40. sayı, Nisan 1956.
- "Sait Faik'te yeis ve yalnızlık", *Yeditepe*, 106. sayı, 1 Mayıs 1956.
- "Sait Faik'in edebi hayatı", *Dost*, IX/18. sayı, Eylül 1962.
- "Sait Faik'in hikâye anlayışında gelişmeler", *Ataç*, 25. sayı, Mayıs 1964.
- "Sait Faik Hikâye Armağanı. Yeni hikâyeciliğimizde iki akım" (Düşünceler), *Cumhuriyet*, 26 Mayıs 1964.
- "Ölüm yıldönümünde Sait Faik Abasıyanık" *Yön*, 111. sayı, 14 Mayıs 1965.
- "Sait Faik. Sarnıç - Kayıp Aranıyor". (Kitaplar), *Kim*, 360. sayı, 10 Haziran 1965.
- Alptekin, Mahmut. "Kalinikhta", *Varlık*, 766. sayı, Temmuz 1971.
- "Sait Faik üstüne notlar", *Varlık*, Haziran 1972, Temmuz 1972, Eylül 1972.
- "Bir Sait Faik vardı", *Varlık*, Mayıs 1974.
- "Sait Faik'in hikâyeleri üzerine", *Türk Dili*, Eylül 1972.
- "Tahir Alangu Sait Faik'i anlatıyor", *Varlık*, Ağustos 1973.
- "Sait Faik'te sanatçı duyarlılığı", *Varlık*, Mayıs 1975.
- Alsan, Necip. "Sait Faik'in ardından", *Varlık*, 407. sayı, 1 Haziran 1954.
- "Sait Faik", *Yeditepe*, 15 Mayıs 1955.
- Altındağ, Sami. "Sait Faik Müzesinde", *Papirüs*, 32. sayı, 1 Şubat 1969.
- Anday, Melih Cevdet. "Sait Faik de gitti", *Dünya Sanat İlavesi*, 16. sayı, 15 Mayıs 1954.
- "Sait Faik'in dili", *Mavi*, 20. sayı, 1 Haziran 1954.
- Apaydın, Talip. "Sait Faik", *Varlık*, 408. sayı, 1 Temmuz 1954.
- Arıkanlı, Oğuz. "Döğünme" (Sait Faik İçin), *Yeni Ufuklar*, 9 (25). sayı, Haziran 1954.
- Arısoy, M. Sunullah. "Sait Faik", *Çağdaş*, 32. sayı, Mayıs 1964.
- Arpad, Burhan. "Sait Faik oyun yazarı", *Cumhuriyet*, 11 Mayıs 1954.
- "Sarnıç", *Yeditepe*, 106. sayı, 1 Mayıs 1956.
- "Birtakım İnsanlar yazarı", *Yeditepe*, yeni dizi 98. sayı, Haziran 1964.
- "Bir anı", *Milliyet Sanat*, 17 Mayıs 1974.
- Asaf, Özdemir. "Gel buradan itibaren bütün sokak fotoğrafçılarına resim çektirelim. Mecidiye köyüne kadar gidelim", *Dünya - Sanat İlavesi*, 16. sayı, 15 Mayıs 1954.
- "Hamur", *Yeni Ufuklar*, 9 (25). sayı, Haziran 1954.
- Ataç, Nurullah. "Sait Faik" (Bir Köşeden. Son Havadis - Sanat ve Edebiyat), *Son Havadis*, 18 Mayıs 1954.
- "Sait Faik Abasıyanık", *Türk Dili*, 33. sayı, Haziran 1954.

— "Günce'den", *Yenilik*, 6 (18). sayı, Haziran 1954 (Son Havadis'ten).

Atatanır, Mustafa. "Sait Faik'in sanatı üzerine", *Hamle*, 15 Mayıs 1955.

Atilla, Akal. "11 Mayıs 1954'te kaybettiğimiz büyük Türk yazarı Sait Faik 13. defa anıldı", *Milliyet*, 14 Mayıs 1967.

— "Sait Faik Hikâye Armağanı. Birinci Zeyyat Selimoğlu: Hikâyeciliğimiz hız alma yolunda", *Milliyet*, 10 Mayıs 1970 (Aynı sayfada başka bir yazı: Jüri üyeleri konuştu.).

Atok, Oğuz Kâzım. "Sait Faik'in hikâyeciliği", *Dost*, VII/32. sayı, Mayıs 1960.

— "Sait Faik", *İlgaz*, Ekim 1970.

Aydın, Refik. "Sait Faik'te sevgi yağmuru", *Ortaklaşa*, Haziran 1982.

Aykın, Cemal. "Sait Faik'in hikâyeciliği", *Dost*, VII/32. sayı, Mayıs 1960.

Aytekin, Halil. "Sait Faik için", *Kaynak*, 95. sayı, Haziran 1954.

Balaban, Memduh. "Sait Faik üzerine. I", *Varlık*, 624. sayı, 15 Haziran 1964: II. 625. sayı, 1 Temmuz 1964.

Baraz, Turhan. "Sait Faik ve çocuk", *Oluşum*, Temmuz 1980.

Barkın, Oğuz Ahmet. "Lüzumsuz Adam'la tekrar buluşma", *Meydan*, 22. sayı, 15 Haziran 1965.

Batur, Sabahattin. "Sait Faik'in ölüm haberi", *Yenilik*, 6 (18). sayı, Haziran 1954.

Batur, Sevgi. "Saadet meselesi", *Yenilik*, 7 (19). sayı, Temmuz 1954 (Kayıp Aranıyor).

Baybars, Taner. "Sait Faik çevrilebilir mi?" *Özgür*, 24. sayı, Eylül 1964.

Baykurt, Fakir. "Sait Faik'in Türk öykücülüğündeki yeri", *Varlık*, Mart 1973.

Behramoğlu, Ataol. "Sait Faik ve azınlıklar", *Politika*, 2 Temmuz 1977.

Begic, Mithat. "Sait Faik'in ülkesinde", *Jivot dergisi* (Sarayova), 9 - 10. sayı, Eylül - Ekim 1973.

"Ben balıkçı Mehmet, Sait Faik'in arkadaşı", *Ulus*, 27 Mayıs 1965.

Benk, Adnan. "Sait Faik'i yaşatamadık", *Diinya - Sanat İlavesi*, 16. sayı, 15 Mayıs 1954.

Berk, İlhan. "Sait Faik Abasıyanık" (şiir), *Türkiye Deteri*, Mayıs 1974.

Bilbaşar, Kemal. "Ölümsüz olduğunu bilmezmişiz gibi", *Yeditepe*, 62. sayı, 1 Haziran 1954.

Binyazar, Adnan. "Sait Faik", *Varlık*, 651. sayı, 1 Ağustos 1965.

— "Yaşayan Sait Faik", *Türk Dili*, XXII/228. sayı, 1 Eylül 1970.

— "Sait Faik'te insan gerçeği", *Türk Dili*, Mayıs 1974.

Birsel, Salâh. "Nektar Birahanesi", *Milliyet Sanat*, 22 Ağustos 1975.

Bodart, Roger. "Sait Faik Abasıyanık veya yaşama hırsı" *Çeviren: Muzaffer Uyguner. Varlık*, 621. sayı, 1 Mayıs 1954.

- Bozok, Hüsamettin, "Sait Faik", *Yeni Adam*, 184. sayı, 6 Haziran 1940 : *Yeditepe*, 62. sayı, 1 Haziran 1954.
- "Allahaisırmaladık Sait!" *Yeditepe*, 62. sayı, 1 Haziran 1962.
- Buğra, Tarık. "Hisar'ın bir yazısı" (Fıkra), *Milliyet*, 12 Temmuz 1953.
- "Sait Faik için", *İstanbul*, 8. sayı, Haziran 1954.
- Burdurlu, İbrahim Zeki. "Semaver ve Kumpanya'da cümle yapısı" *Varlık*, 703. sayı, 1 Ekim 1967.
- Candaş, Ömür. "Kayıp aranıyor mu?" *Yeni Gerçek*, 8. sayı, Mayıs 1968.
- Cansever, Edip. "Hikâyelerinde şiir öğeleri", *Milliyet Sanat*, 17 Mayıs 1974.
- Cantürk, Fikri ve Güven Kalafat. "Sait Faik'in hikâyelerinin çözüm-
lenmesi", *Varlık*, 604. sayı, 15 Ağustos 1963.
- Ceyhun, Demirtaş. "Sait Faik Hikâye Armağanı üzerine", *Dost*, 69. sayı, Temmuz 1970.
- "Sait Faik'in Türk öyküsündeki yeri", *Varlık*, Temmuz 1974.
- Cumalı, Necati. "Sait Faik bizim ilk klasiklerimizden biridir", *Milliyet Sanat*, 3 Haziran 1977.
- "Sait Faik'le" (Sanat Sayfası), *Demokrat İzmir*, 29 Mayıs 1954.
- "Bir eve dönüşünde Sait Faik", *Varlık*, 526. sayı, 15 Mayıs 1960.
- Çağlar, Behçet Kemal. "Yaktı bizi Abasıyanık", *Resimli Yirminci Asır*, 92. sayı, 20 Mayıs 1954.
- Çetinkaya, Orhan. "Sait Faik için", *Püren*, 2. sayı, Ocak 1954.
- Çiftçi, Bekir. "Sait Faik Armağanı yahut kaybeden kazanıyor", *Forum*, 78, 79, 80. sayılar. 15 Haziran, 1 Temmuz, 15 Ağustos 1957.
- Dağlarca, Fazıl Hüsnü. "Yaşamanın yeri" (Vatan'ın Sanat Sayfası), *Va-
tan*, 16 Mayıs 1954 (Şiir. Vatan Pazar İlavesinde).
- "Ağıt" (Vatan'ın Sanat Sayfası), *Vatan*, 15 Mayıs 1955 (Şiir. Vatan İlavesinde).
- "Sait'e 20. yıl ağıdı" (şiir), *Varlık*, Mayıs 1974.
- Darago, Reşat Nuri. "Büyük bir sanatkar : Sait Faik", *Varlık*, 139. sayı, 15 Nisan 1939.
- Dino, Abidin. "Sait Faik Abasıyanık. Her sakallıyı baban sanma" *Ses*, 1. sayı, 7 Haziran 1939.
- Dizdaroglu, Hikmet. "Ataç'a saygı-Sait Faik" (Kitaplar), *Varlık*, 507. sayı, 1 Ağustos 1959.
- "Sait Faik'in hikâye dünyası", *Varlık*, 741. sayı, Haziran 1969.
- Doğan, Mehmet H. "Sait Faik Hikâye Armağanı'nın yirminci yılı", *Milliyet Sanat*, 16 Mayıs 1975.
- Dökmeci, Avni. "Yitik", *Kaynak*, 95. sayı, Haziran 1954.
- Duygulu, Behiç. "Sait Faik ve yazı makinası", *Varlık*, 742. sayı, Tem-
muz 1969.

Ecevit, Bülent. "Abasıyanık" (Günün Işığında), *Yeni Ulus*, 13 Mayıs 1954.

Ediboğlu, Baki Süha. "Havada Bulut" (Edebi Konuşmalar), *Yeni İstanbul*, 18 Şubat 1951.

— "Modern Türk hikâyesinin kurucusu Sait Faik", *Resimli Yirminci Asır*, 92. sayı, 20 Mayıs 1954.

Edgü, Ferit. "Hikâye gibi" (Sait Faik'in Ardından), *Yeni Ufuklar*, 9 (25). sayı, Haziran 1954.

— "Sait Faik'in çevresinde", *Pazar Postası*, 8.6.1958.

Erbulak, Altan. "Koca Dülger Balığı", *Yenilik*, 6 (18). sayı, Haziran 1954.

Erdal, Gülen. "Sait Faik ile son röportaj", *İzlerimiz*, 1954.

Erdost, Muzaffer. "Sait Faik öldü" (Son Havadis - Sanat ve Edebiyat), *Son Havadis*, 18 Mayıs 1954.

— "Sait Faik" (Yayın Dünyamız), *Ulus*, 11 Mayıs 1962.

Ergin, Metin. "Sait Faik'in annesi oğlunu anlatıyor", *Cumhuriyet*, 19 Eylül 1954.

Erginsoy, Cavit. "Son Sait Faik" (Kültür ve Sanat), *Forum*, II/21. sayı, Şubat 1954 (Az Şekerli).

Ergüder, Özcan. "Sait Faik'in annesi" (Vatan'ın Sanat Yaprağı), *Vatan*, 2 Ağustos 1953 (Vatan İlavesinde).

— "Yalnızlığın öldürdüğü insan", *Forum*, 5. sayı, 1 Haziran 1954.

Erhat, Azra. "Lüzumsuz Adam" (Vatan'ın Sanat Sayfası), *Vatan*, 15 Mayıs 1955 (Vatan İlavesinde).

Ertem, Sadri. "Edebiyatımıza taze hava getiren beş muharrir" (Fikir ve Sanat Meseleleri), *Haber*, 18 Ocak 1940.

Erten, Azize. "Sait Faik'in annesiyle birkaç saat", *Varlık*, 418. sayı, 1 Mayıs 1955.

Ertop, Konur. "Sait Faik'in anlatımı", *Dost*, IX/18. sayı, Eylül 1962.

— "Sait Faik'in kitapları yeniden yayınlanırken. Semaver - Kumpanya", *Yeni Dergi*, 9. sayı, Haziran 1965.

— "Sait Faik'in Türk öyküsündeki yeri", *Varlık*, Temmuz 1974.

— "Denizi anlatan Sait Faik", *Gösteri*, Mayıs 1982.

Etingü, Turgut. "Burgazlı bir Sait Faik vardı", *Hayat*, 39 (311). sayı, 20 Eylül 1962.

Eyüboğlu, Bedri Rahmi. "Sait için" (Pazartesi Konuşmaları), *Cumhuriyet*, 17 Mayıs 1954.

— "Sait'ten hatıralar", *Varlık*, 407. sayı, 1 Haziran 1954.

— "El ile gelen", *Bayram Gazetesi*, 4 Haziran 1954.

— "Sait Faik", *Yeditepe*, 106. sayı, 1 Mayıs 1956 (şir).

— "Komşuda pişer", *Cumhuriyet*, 20 Temmuz 1963.

Eyüboğlu, Sabahattin. "Zehir yeşili", *Yaprak*, 22. sayı, 15 Mart 1950.

- "Balıkçı ve dedikodu üzerine", *Yeditepe*, 31. sayı, 15. Şubat 1963.
- Naci, Fethi. "Sait Faik'in insan anlayışı" (Dergilerin Getirdiği), *Dost*, VIII/41. sayı, Ekim 1960.
- "Sait Faik ve Burgaz Adası", *Vatan*, 22 Ağustos 1962.
- "Pis bir saldırı", *Soyut*, Eylül 1975.
- Füruzan. "Sait Faik'in Türk öyküsündeki yeri", *Varlık*, Mayıs 1974.
- Geçer, İlhan. "Şimdi Sevişme Vakti - Memleket Saat Ayarı", *Hisar*, 43. sayı, 1 Kasım 1953.
- Gedikoğlu, Cenap Şahabettin. "Şimdi de düşünmek vakti" (Son Havadis - Sanat ve Edebiyat), *Son Havadis*, 1 Haziran 1954.
- Gezgin, Hakkı Süha. "Bugünkü edebiyatımızı kimler hazırlıyor : Sait Faik ve Semaver", *Kurum*, 31 Aralık 1937.
- "Yeni çıkan kitaplar : Sarnıç", *Vakit*, 24 Mayıs 1939.
- "Sait Faik", *Yeni Mecmua*, 66. sayı, 2 Ağustos 1940.
- "Sait Faik", *Vakit*, 15 Mayıs 1954.
- Girginsoy, Naci. "Sait Faik'e mektup", *Varlık*, 479. sayı, 1 Haziran 1958.
- "Sait Faik'in Burgaz'ında", *Varlık*, 751. sayı, Nisan 1970.
- "Sait Faik'in insanları", *Varlık*, 752. sayı, Mayıs 1970.
- "Sait Faik'in insan yüreci", *Varlık*, 753. sayı, Haziran 1970.
- "Hişt Hişt", *Varlık*, Mayıs 1977.
- "Sev azizim sev", *Varlık*, Haziran 1954.
- Göğceli, Yaşar Kemal. "Sait Faik'le bir konuşma, Seçilmiş Hikâyeler", Nisan 1953.
- "Sait Faik'le görüşme", *Cumhuriyet*, Mart 1953.
- "Sait Faik" (Bu hafta), *Cumhuriyet*, 16 Mayıs 1960.
- "Sait Faik üstüne düşünceler", *Yeni İnsan*, 1 Mayıs 1966.
- Göktulga, Fahri Celâleddin. "Sait Faik" (Haftadan Haftaya), *Cumhuriyet*, 16 Mayıs 1954.
- Gölpınarlı, Abdülbaki. "(Ölümü münasebetiyle). Sait'le bir konuşma", *Vatan*, 25 Mayıs 1954.
- "Sait'e sesleniş", *Vatan*, 15 Mayıs 1955 (Vatan'ın Sanat Sayfası). (Vatan İlavesinde).
- Gönen, Fevzi. "Türk edebiyatının büyük kaybı" (Son Havadis - Sanat ve Edebiyat), *Son Havadis*, 18 Mayıs 1954.
- Gönenç, Erol. "Balıkçıların arkadaşı Sait Faik. Sait Faik Evi açıldı", *Ülül*, 27 Mayıs 1965.
- Günel, Burhan. "Sait Faik'in çocuk dünyasına bir yaklaşım", *Varlık*, Mayıs 1976.
- Günyol, Vedat. "Sait Faik Abasıyanık üstüne", *Yücel*, 98. sayı, Haziran 1944.

- "S. Ali'nin hikâyeciliği ve romancılığı", *Yücel*, 103. sayı, Mayıs 1945 (Sait Faik'e değiniliyor).
- "Mahalle Kahvesi", *Yücel* - yeni seri 3. sayı, Mart 1950.
- "Üç hikâyec kitabı", *Yeni Ufuklar*, 9. sayı, Ekim 1952 (Havuz Başı).
- "Bir sanatçının itirafı" (Konuşmalar), *Yeni Ufuklar*, 1. (15). sayı, Ekim 1953 (Son Kuşlar).
- "Yalnızlığın yarattığı adam" (Sait Faik'ten yana), *Yeni Ufuklar*, 9 (20). sayı, Haziran 1954; 11. 20 (36). sayı, Mayıs 1955 (Not. Yazarın 1966'da yayımladığı «Dile Gelseler»de bu yazıların bir bölümü yer almıştır.).
- "İnsanı sevmekle başlar herşey", *Sosyal Adalet*, 18 Haziran 1963.
- Gürkan, Tufan. "Bir kıymet daha göçtü" (Son Havadis - Sanat ve Edebiyat), *Son Havadis*, 18 Mayıs 1954.
- Güvemli, Zahir Sıtkı, "Semaver" (Kritik), *Servet-i Fünun*, 2085 (401). sayı, 13 Ağustos 1936; 2090 (405). sayı, 10 Eylül 1936; 2093 (408). sayı, 1 Ekim 1936; 2094 (409). sayı, 8 Ekim 1936.
- "Sait Faik", *Varlık*, 407. sayı, 1 Haziran 1954.
- "Sait Faik'ten" (Esinti), *Yeditepe*, 62. sayı, 1 Haziran 1954.
- "Sait'e dair açıklamalar", *Varlık*, 419. sayı, 1 Haziran 1955.
- Hançerlioğlu, Orhan. "Sait Faik üzerine", *Mavi*, 20. sayı, Haziran 1954.
- "Abasıyanık, kendi dilinden", *Varlık*, 413. sayı, 1 Aralık 1954.
- "Sait'in ölümü", *Varlık*, 418. sayı, 1 Mayıs 1955.
- "Sait Faik'in Türk öyküsündeki yeri", *Varlık*, Mayıs 1974.
- "Sait Faik için", *Varlık*, Haziran 1954.
- Hazer, Özdemir. "Havuzbaşı ve Sait Faik", *Kaynak*, 68. sayı, 1 Aralık 1958.
- Hızlan, Doğan. "Sait Faik armağanları verildi", *Yeni Gazete*, 11.5.1971.
- "Sait Faik'te bunalım", *Milliyet Sanat*, 17 Mayıs 1974.
- "Sait Faik'in Türk öyküsündeki yeri", *Varlık*, Mayıs 1974.
- Hikmet, Nazım. "Bir tavsiye", *Akşam*, 9 Mayıs 1936.
- Hünalp, Ayhan. "Sait Faik'in bütün insanlara selâmı var", *Varlık*, Mayıs 1975.
- "Sait Faik öldü mü ıssız acım kaldı mı?" *Türk Dili*, 216. sayı, Mayıs 1970.
- Ilgaz, Turhan. "Sait Faik'lerde bir gün..." *Cumhuriyet - Sanat Edebiyat*, Mayıs 1970.
- Ilgaz, Rifat. "25 yıl sonra", *Yansıma*, Mart 1973.
- "Rifat Ilgaz anılarını anlatıyor", *Milliyet Sanat*, 17 Mayıs 1974.
- Irgat, Cahit. "Düpedüz bir insan", *Sosyal Adalet*, 18 Haziran 1963.

- "Seni yalnızlıklar öldürdü, biz kıyıda kaldık Sait Faik" (Çok Yaşasın Ölümler), *Akşam*, 12 Temmuz 1968.
- İleri, Selim. "Sait Faik'in romanı" (Sanat), *Ulus*, 29 Temmuz 1970.
- "Sait Faik'te karşı koyma", *Yeni Dergi*, Şubat 1974.
- "Sait Faik'te güzeldüyü", *Türk Dili*, Mayıs 1974.
- "Unutulmuş bir hikâye", *Cumhuriyet*, 9 Haziran 1977.
- İlhan, Attilâ. "Kalinikhta Sait", *Seçilmiş Hikâyeler Dergisi*, 29. sayı, Haziran 1954.
- "Son Kuşlar ve Sait Faik", *Kaynak* (Görülemedi).
- "Margot'nun tek gözlüğü", *Varlık*, 761. sayı, 1 Şubat 1971.
- İlter, Şahap Sıtkı. "Ölümünün beşinci yıldönümünde. Canım Sait", *Varlık*, 502. sayı, 1 Mayıs 1959.
- Kabakçıoğlu, Güngör. "Sait ağabey", *Yeditepe*, 62. sayı, 1 Haziran 1954.
- Kabaklı, Ahmet. "Ahmet Rasim ve Sait Faik", *İstanbul*, 8. sayı, Nisan 1954 (Yazarın, Kitaplar'da bölümündeki kitabına da bakınız).
- Kafdağlı, Nusret. "Sait Faik'in ardından", *Büyük Doğu* gazetesi, 21 Mayıs 1954.
- Kaftancıoğlu, Ümit. "Sait Faik'te esinti", *Varlık*, Ağustos 1974.
- "Sait Faik üstüne", *Yazko Edebiyat*, Temmuz 1982.
- Kakıncı, Tarık Dursun. "Güzel ölüm", *Kaynak*, 95. sayı, Haziran 1954.
- "Usta", *Mavi*, 20. sayı, Haziran 1954.
- "Sait Faik'i tekrar okurken" (Yeni Yayınlar), *Milliyet*, 8 Haziran 1965.
- "Sait Faik Armağanı birincisi Tarık Dursun K. ile konuşma", *Milliyet*, 14 Mayıs 1967.
- Kanık, Orhan Veli. "Sait Faik için", *Yaprak*, 19. sayı, 1 Şubat 1950.
- Kansu, Ceyhun Atuf. "Sait Faik" (Edebiyat Tahlilleri), *Yeni Türk*, 79. sayı, Temmuz 1939.
- "Kumpanya", *Varlık*, 1 Şubat 1952.
- "Sait Faik için", *Varlık*, 408. sayı, 1 Temmuz 1954.
- "Sait Faik'in Türk öyküsündeki yeri", *Varlık*, Mayıs 1974.
- Kaplan, Mehmet. "Şahmerdan", *İnkılâpçı Gençlik*, 16 Ağustos 1941.
- "Şimdi Sevişme Vakti", *İstanbul*, 1. sayı, Kasım 1953.
- "Büyük cinayet", *Hisar*, 21. sayı, Eylül 1965.
- Karadayı, İsmet Kemal. "Sait Faik gibi" (Arınmalar), *İlgaz*, 99. sayı, Aralık 1969.
- Karaosmanoğlu, Yakup Kadri. "Sait Faik için", *Varlık*, 408. sayı, 1 Temmuz 1954.
- Kaş, Ali. "Sinağrit Baba'yı okumaya çalışmak", *FDE*, 8. sayı, Kış 1981.
- Kayıhan, Nejat K. "Sait Faik öldü", *İstanbul*, 8. sayı, Haziran 1954.

Kocagöz, Samim. "Sevginin dekatriyası", *Yeditepe*, 62. sayı, 1 Haziran 1954 (Hikâye).

— "Perişanlık", *Yeni Ufuklar*, 9 (25). sayı, Haziran 1954.

Köksal, Ahmet. "Sait Faik'in ardından", *Yeditepe*, 62. sayı, 1 Haziran 1954.

Körükçü, Muhtar. "Küçük hikâyeler : Kumpanya", *Varlık*, 390. sayı, 1 Mart 1952.

— "Sait Faik'in ardından", *Zafer*, 18 Mayıs 1954.

— "Son iki kitabı" (Kitaplar Arasında), *Varlık*, 409. sayı, 1 Ağustos 1954 (Son Kuşlar, Alemdeğında Var Bir Yılan).

— "Ölümünden sonra çıkan ilk kitabı", *Varlık*, 419. sayı, 1 Haziran 1959 (Havada Bulut).

— "Lüzumsuz Adam hakkında", *Varlık*, Haziran 1948.

Kunt, Bekir Sıtkı. "Sev, azizim, sev", *Varlık*, 407. sayı, 1 Haziran 1954.

— "Yaşayan Sait", *Yeditepe*, 62. sayı, 1 Haziran 1964.

Kurbanoglu, Şerif Hulûsi. "Sait Faik'le geçen günler. Sait Faik'le nasıl tanıştım?" *Varlık*, 418. sayı, Mayıs 1955.

— "Sait Faik'le birlikte geçen günler. Edebiyat üzerine konuşma", *Yeditepe*, 106. sayı, 1 Haziran 1956; 107. sayı, 15 Haziran 1956.

Kurdakul, Şükran. "Duyarlılığı sonuna kadar yaşayan ve haksızlığa dayanamayan adam", *Cumhuriyet*, 15 Mayıs 1976.

Makal, Mahmut. "Büyük hikâyeciye dair", *Varlık*, 408. sayı, 1 Temmuz 1954.

Mavi, Nesrin. "Sait Faik'le bir yılbaşı gecesi", *Varlık*, 430. sayı, 1 Mayıs 1956.

Militan. "Edebiyatımızda bir Fırtına Harekâtı", *Militan*, Ekim 1975.

Mutluay, Rauf. "Koca yaylamızın üzerinde", *Cumhuriyet*, 14 Mayıs 1974.

— "Sait Faik'in Türk öyküsündeki yeri" *Varlık*, Mayıs 1974.

— "Sait Faik'in günü", *Cumhuriyet*, 11 Mayıs 1975.

— "Yasak kafası", *Cumhuriyet*, 3 Ağustos 1978.

— "Sait Faik", *Cumhuriyet*, 13 Nisan 1970.

— "Yıllardan sonra kıymeti bilinen sanatçı : Sait Faik", *Cumhuriyet*, 13 Nisan 1970.

— "Sait Faik Hikâye Armağanı", *Cumhuriyet*, 29 Nisan 1970.

— "Zeyyat Selimoğlu. Yılın başarılı hikâye yazarı. - Sait Faik Hikâye Armağanı", *Cumhuriyet*, 6 Mayıs 1970.

Nayır, Yaşar Nabi. "Usta işi bir ilk eser" (Düşünceler), *Ulus*, 20 Nisan 1936 (Semaver).

— "Sait Faik'in Semaver'i" (Düşünüşler), *Ulus*, 22 Nisan 1936

— "Sait Faik'in ilk eseri karşısında" (Kitaplar), *Varlık*, 71. sayı,

15 Haziran 1936 (Semaver. Ulus'taki yazıların tümü).

— "Sait Faik'in yeni eseri", *Varlık*, 140. sayı, 1 Mayıs 1939 (Sarnıç).

— "Sait Faik'in hikâyeleri" (Yeni Kitaplara Bir Bakış), *Vakit* (eki), 182. sayı, 19 Mayıs 1939 (Sarnıç. Varlık'taki yazı).

— "Büyük kaybımız", *Varlık*, 407. sayı, 1 Haziran 1954.

— "Namuslu edebiyatçı", *Varlık*, 418. sayı, 1 Mayıs 1955.

— "Bu ayın getirdiği", *Varlık*, 430. sayı, 1 Mayıs 1956 (Varlık imzalı, yazılara da bakınız).

Kemal, Nazım. "Sait Faik", *Yeni Sabah*, 17 Mayıs 1954.

Necatigil, Behçet. "Anlamak. Sait Faik için bir küçük ağıt" (Vatan'ın Sanat Sayfası), *Vatan*, 16 Mayıs 1954 (Vatan Pazar İlavesinde). *Yenilik*, 6 (18). sayı, Haziran 1954 (şiir).

— "Sait Faik'in kahramanlarında kılık ve ruh", *Varlık*, 413. sayı, 1 Aralık 1954.

— "Sait Faik", *Cumhuriyet* eki, 2.5.1970.

Nesin, Aziz. "Sait Faik Müzesi". *Akşam*, 21 Ağustos 1959.

Onaran, Mustafa Şerif. "Koskoca bir hiç", *Pazar Postası*, 49. sayı, 7 Aralık 1958.

Onger, Fahir. "Sait Faik'e dair", *Yaratış*, 9. sayı, 1 Mart 1946.

— "Sait Faik'in yaşantısı, sanat ve dünya görüşü", *Eylem*, 16. sayı, Haziran 1965. 17. sayı, Temmuz 1965.

— "Sait Faik'in bir mektubu", *Yeni İnsan*, 29. sayı, Mayıs 1965 (Memet Fuat'ın Seçtikleri - Türk Edebiyatı 1969'dan).

— "Onun hayat hikâyesi", *Ulus*, 27 Mayıs 1964.

— "Sait Faik'de sosyal hayat" *Eylem*, 16 - 17. sayı.

— "Mahalle Kahvesi", *Edebiyat Dünyası*, 24. sayı.

Onur, Necmi. "Sait Faik nasıl çalışırdı", *Yeni Gazete*, 11.5.1971.

Orhan Kemal. "Sait'in büyüklüğü", *Esi*, 5. sayı, Mayıs 1954.

— "Sait Üzerine", *Doğu ve Batı*, 5/4. sayı, Haziran 1954 (Görülemedi).

— "Orhan Kemal'in cevabı", *Varlık*, 432. sayı, 15 Haziran 1956 (yanıt).

— "Sait Faik'in düşündürdükleri" (Ölümünün 13. yıldönümünde), *Varlık*, 694. sayı, 15 Mayıs 1967.

— "Sait Faik üstüne", *Yeni İnsan*, 4/5. sayı, 1 Mayıs 1965.

— "Sait Faik", *Cumhuriyet* eki, 2.5.1970.

Otyam, Fikret. "Edebiyat âleminin büyük kaybı Sait Faik öldü", *Dünya*, 12 Mayıs 1954.

Oy, Aydın. "Kayıp aranıyor" (şiir), *İliser*, Mayıs 1969.

Ozansoy, Munis Faik. "Semaver" (Okuduğum Kitaplar), *Marmara*, 2. sayı, 15 Mayıs 1936.

- "Sait Faik Müzesi", *Hisar*, 51. sayı, Temmuz 1954; 6 (18). sayı, Haziran 1964.
- Önertoy, Olcay, "Bir İstanbul hikâyecisi : Sait Faik. I", *Hisar*, 29. sayı, Mayıs 1966; II. 30. sayı, Haziran 1966.
- Öneş, Ali Avni. "Sait Faik'in hayatı ve eserleri", *Yenilik*, 6 (18). sayı, Haziran 1954.
- Öngören, Veysel. "Oscar Wilde ve Sait Faik havası", *Dost*, VIII/37. sayı, Ekim 1960.
- Özcan, Celâl. "Neden Sait Faik", *Yeni Ortam*, 23 Kasım 1972.
- Özerdim, Sami N. "Müthiş Bir Tren Sait Faik'in değil", *Milliyet*, 18 Ocak 1976.
- "Sait Faik Bibliyografyasına ek", *Varlık*, 670. sayı, 15 Mayıs 1966 (Bibliyografya'nın aslı, Sait Faik'in Bütün eserleri 8. (Varlık Yayınları) sonunda).
- Özgen, Hilmi. "Sait Faik için", *Varlık*, 408. sayı, 1 Temmuz 1954.
- Özkırımlı, Atilla. "Müthiş Bir Tren", *Soyut*, Şubat 1976.
- Özkök, Lütfi. "Sait Faik" (şiir), *Soyut*, Kasım 1974.
- Özlü, Demir. "Sait Faik'te insan", *Milliyet Sanat*, 17 Mayıs 1974.
- "Sait Faik", *Yeni Ufuklar*, Ekim 1974.
- "Sait Faik için", *Yeni Ortam*, 25 Mayıs 1974.
- Öztürk, Asım. "Sait'i gördünüz mü?" (şiir), *Ortaklaşa*, Haziran 1982.
- Özyalçın, Adnan. "Sait Faik'in Türk öyküsündeki yeri", *Varlık*, Temmuz 1974.
- "Sait Faik'in yaşamöyküsü - Mehmet Raşit Abasıyanık'la konuşma", *Varlık*, Ekim 1981.
- "Sait Faik'in «Amcaoğlu» ile konuşma", *Sanat Olayı*, Ağustos 1981.
- Perin, Cevdet. "Mahalle Kahvesi" (Kitaplar Arasında), *Yeni İstanbul*, 20 Mart 1950.
- Rado, Şevket. "Sait Faik için", *Akşam*, 14 Mayıs 1954.
- Rifat, Oktay. "Sait Faik için", *Yeditepe*, 62. sayı, 1 Haziran 1954.
- Saba, Ziya Osman. "Sait Faik'i düşünürken", *Varlık*, 407. sayı, 1 Haziran 1954.
- Safa, Peyami. "Sait Faik'in Hikâyeleri", *Cumhuriyet*, 9 Mayıs 1939.
- "Sait Faik. Makbule Abasıyanık'ın vasiyeti gereği gibi uygulanmıyor", *Yeni Gerçek*, 8. sayı, Mayıs 1968.
- "Sait Faik Abasıyanık", (Kayıplarımız), *Türk Düşüncesi*, 7. sayı, Haziran 1954.
- "Sait Faik Hikâye Armağanı'nı Cengiz Yörük 'Çölde Bir Deve İle' aldı", *Yeditepe*, 122 (318). sayı, Haziran 1966.

— "Sait Faik Armağanı'nı kazanan iki yazar. Mehmet Seyda - Adnan Özyalçın", *Yeditepe* - yeni dizi, 98. sayı, Haziran 1964 (konuşmaları).

— "Sait Faik'in hikâye dünyası" (Kitaplar), *Hisar*, 66. sayı, Haziran 1969 (Mustafa Kutlu'nun kitabı).

Samra, Sadi. "Ölüm ve bu yan. - Sait Faik'in ruhuna", *Türk Düşüncesi*, 18. sayı, Mayıs 1955.

Sanak, Şevket. "Mahalle Kahvesi", *Varlık*, 355. sayı, 1 Şubat 1950.

Sarısmailoğlu, Ayhan. "Sait Faik gibi", *Varlık*, 653. sayı, 15 Eylül 1965 (öykü).

Sayın, Şara. "Sait Faik'in Son Kuşları", *Varlık*, Mayıs 1981.

Selimoğlu, Zeyyat. "Sait Faik Adası", *Milliyet Sanat*, 4 Temmuz 1975.

— "O gün", *Yenilik*, 6 (18). sayı, Haziran 1954.

Sepetçioğlu, Mustafa Necati. "Sait Faik'te harici âlem, eşya ve renkler", *Türk Sanatı*, 24. sayı, Haziran 1954.

— "Sait Faik Abasıyanık", *Türk Sanatı*, 29. sayı, Kasım 1954.

Serhat, Osman. "Sait Faik külliyyatı tamamlanırken", *Oluşum*, Eylül 1977.

Seyda, Mehmet. "Sait Faik", *Varlık*, 694. sayı, 15 Mayıs 1967.

— "Sait Faik", *Cumhuriyet* eki, 2.5.1970.

Sezer, Sennur. "Sait gideli İstanbul", *Yeditepe* - yeni dizi, 108. sayı, Nisan 1965.

— "Adapazarı'nda bir Sait Faik Sokağı var", *Gösteri*, Eylül 1981.

Sılay, Celâl. "Yanık abalı adam Sait Faik", *Resimli Perşembe*, 23 Mayıs 1953.

— "Zamklı adam", *Doğu - Batı*, 1 Haziran 1954.

Sıyavuşgil, Sabri Esat. "Zavallı Sait Faik", *Yeni Sabah*, 12 Mayıs 1954 (Varlık'ın «Bütün Eserleri» dizisinin ilk kitabına da bakınız).

— "Sait Faik öleli", *Yeni Sabah*, 19 Şubat 1964.

— "Sait Faik Armağanı", *Yeni Sabah*, 19 Mart 1964.

"Soruşturmanın ardından. Leylâ Erbil'in duyurusu. - Naci Çelik'in cevabı" (Değinmeler), *Yeni Dergi*, 59. sayı, Ağustos 1969.

Soysal, İlhami. "Abasıyanık" (Son Havadis - Sanat ve Edebiyatı), *Son Havadis*, 25 Mayıs 1954.

Kemal Tahir. "Sait Faik", *Cumhuriyet* eki, 2.5.1970.

Taner, Haldun. "Geç yahu, işin mi yok?" *Varlık*, 407. sayı, 1 Haziran 1954.

— "Küçük insanların büyük dostu", *Varlık*, 418. sayı, 1 Mayıs 1955

— "Sait Faik üzerine", *Milliyet*, 12 Mayıs 1954.

— "Sait'e saygı", *Milliyet*, 12 Mayıs 1974.

— "Sait Faik'in Türk öyküsündeki yeri", *Varlık*, Mayıs 1954.

Tanju, Sadun. "Bir Beni Âdem'in ölümü", *Vatan*, 13 Mayıs 1954.

- Tanyol, Cahit. "Sait Faik için", *İstanbul*, 8. sayı, Haziran 1954; *Yeni Sabah* (görülemedi).
- Tarcan, Mesut. "Birtakım İnsanlar - Sait Faik'in aziz hatırasına", *Varlık* 408. sayı, Temmuz 1954.
- Tarus, İlhan. "Tanıdığım Sait Faik", *Kaynak*, 95. sayı, Haziran 1954.
- "Sait Faik'in ruhuna mektup", *Varlık*, 503. sayı, 1 Haziran 1959.
- Taşer, Suat. "Ölmeyen Sait Faik", *Yeditepe*, 62. sayı, 1 Haziran 1954.
- Tekveşli, Necdet. "Bir üyeliğe itirazlar", *Hisar*, 79. sayı, 1 Temmuz 1953.
- Timuçin, İ. Afşar. "Onu anarken", *Yelken*, 63. sayı, Mayıs 1963.
- "Bir dünya şairi. İnsana vurgun bir yazıcı", *Yeni Gerçek*, 8. sayı, Mayıs 1968.
- "Sait Faik'in gerçekçiliği ve şairliği", *Yeni Ufuklar*, Haziran 1974.
- Tirali, Naim. "Sait Faik'in Paris'te beş günü", *Yenilik*, 7. sayı, 15 Haziran - 15 Temmuz 1953.
- "Sait Faik'e dair notlar", *Yenilik*, 6 (18). sayı, Haziran 1954.
- "Sait Faik hatıra evi ve sanata saygı" (Evet - Hayır), *Vatan*, 21 Ağustos 1959.
- Toprak, Ömer Faruk. "Avuçlarıyla ateş taşıyan insanlar", *Seçilmiş Hikâyeler Dergisi*, 29. sayı, Haziran 1954.
- "Sait Faik yaşıyor", *Kaynak*, 95. sayı, Haziran 1954.
- "Bir Sait Faik Yaşamıştı", *Yön*, 163. sayı, 13 Mayıs 1966.
- "Sabahattin Ali ve Sait Faik", *Devrim*, 36. sayı, 23 Haziran 1970.
- "Sait Faik - Sabahattin Ali arasında", *Güney*, Nisan 1973.
- "Sait Faik'te İstanbul", *Milliyet Sanat*, 17 Mayıs 1975.
- "Sait Faik'ten bir anı", *Yeditepe*, Mayıs 1974.
- "Sait Faik üzerine - Bir monografi denemesi", *Vatan*, 14-24 Haziran 1977.
- Tökin, Füzûzan Hüsrev. "Üç gün önce beraberdik", *Yeditepe*, 62. sayı, 1 Haziran 1954.
- Tuncalp,ERCÜMENT. "Sait Faik'te sürrealizm", *Yeditepe*, 62. sayı, 1 Haziran 1954.
- Turhan, Seyfettin. "Sait Faik öldü" (Son Havadis - Sanat ve Edebiyat), *Son Havadis*, 18 Mayıs 1954.
- Tümay, Safer Melih. "Sait Faik", *Vakit*, 18 - 29 Haziran, 4 - 13 Temmuz 1942.
- Türkiye Defteri. "1971 Sait Faik Hikâye Ödülü", *Türkiye Defteri*, Haziran 1975.
- Türkmen, Bilâl Emre. "Ölümsüz sanatçılar : Sait Faik Abasıyanık", *Eflatun*, 5. sayı, 15 Nisan 1969.
- Tütengil, Cavit Orhan. "Edebiyat tarihçisine yardım. Tarancı, Abasıyanık ile ilgili bazı notlar", *Dünya*, 21 1961.

Uçkan, H. Vasfi. "Ağıt" (Sait Faik'in Ölüm Yıldönümünde), *Yeni Ufuklar*, 20 (36). sayı, Mayıs 1955 (şiir).

Uğurlu, Nurer. "Orhan Kemal'in İkbâl Kahvesi", *Dost*, Haziran 1972.

Uyar, Turgut. "Erkenci ağıt", *Varlık*, 408. sayı, Temmuz 1954 (şiir).

Uyguner, Muzaffer. "Dülger Balığının Ölümü hikâyesi" (Eleştirme Yarışmamız), *Varlık*, 408. sayı, 1 Temmuz 1954.

— "Sait Faik'in hayatı (1)", *Varlık*, 477. sayı, 1 Mayıs 1958.

— "II. Çocukluktan sonrası", *Varlık*, 478. sayı, 15 Mayıs 1958.

— "III. Sait Faik yurt dışında", *Varlık*, 479. sayı, 1 Haziran 1958.

— "IV. Sait Faik İstanbul'da", *Varlık*, 480. sayı, 15 Haziran 1958.

— "V. Sanat yollarında", *Varlık*, 481. sayı, 1 Temmuz 1958.

— "VI. Lüzumlu Adam", *Varlık*, 482. sayı, 15 Temmuz 1958.

— "VII. Adada ve denizde geçen günler", *Varlık*, 484. sayı, 15 Ağustos 1958.

— "VIII. Yayınlanan kitapları", *Varlık*, 485. sayı, 1 Eylül 1958.

— "IX. Ölümüne doğru", *Varlık*, 486. sayı, 15 Eylül 1958.

— "X. Ölüm ve sonrası", *Varlık*, 487. sayı, 1 Ekim 1958.

— "Sait Faik'in hikâyeleri. Kitaplarındaki hikâye ve röportajların alfabetik dizini", *Varlık*, 526. sayı, 15 Mayıs 1960.

— "Sait Faik'in hikâyelerinde ada", *Çağrı*, 40. sayı, Mayıs 1961.

— "Sait Faik ve Anadolu", *Türk Dili*, 116. sayı, Mayıs 1961.

— "Ölümünün 8. yıldönümünde Sait Faik ve âverelik", *Varlık*, 550. sayı, 15 Mayıs 1961.

— "Ölümünün 9. yıldönümünde Sait Faik'in hayatı", *Varlık*, 574. sayı, 15 Mayıs 1962.

— "Dil ve Sait Faik", *Türk Dili*, 133. sayı, Ekim 1962.

— "Sait Faik'in yazıları" (Ölümünün 10. yıldönümünde) *Varlık*, 598. sayı, 15 Mayıs 1963.

— "Sait Faik Fransızcada", *Varlık*, 602. sayı, 15 Temmuz 1963.

— "Sait Faik'in hikâyelerinde Adapazarı", *Türk Dili*, 165. sayı, Mayıs 1965.

— "Sait Faik'in aşk üzerine dedikleri", *Varlık*, 645. sayı, 1 Mayıs 1965.

— "Sait Faik'in hikâyelerinde Sait Faik", *Varlık*, 646. sayı, 15 Mayıs 1965.

— "Sait Faik Dizisi", *Varlık*, 648. sayı, 15 Haziran 1965 (Varlık'ın «Notumuz» açıklaması ile).

— "Sait Faik'in yazılarında argo", *Türk Folklor Araştırmaları*, 205. sayı, Ağustos 1965.

— "Sait Faik Bibliyografyası", *Varlık*, 665. sayı, 1 Mart 1966.

- "Sait Faik'te atasözleri ve deyimler", *Türk Dili*, 176. sayı, Mayıs 1966.
- "Sait Faik'lerin evi", *Varlık*, 677. sayı, 1 Eylül 1966.
- "Sait Faik'in hikâyelerinde roman ve hikâye anlayışı", *Çaba*, 5. sayı, Mart 1967.
- "Sait Faik'in öykülerinde bozuk tümceler" (Ölüm yıldönümü dolayısıyla), *İlgaz*, 68. sayı, Mayıs 1967.
- "Sait Faik'e göre gerçek", *Çaba*, 7. sayı, 1 Mayıs 1967.
- "Sait Faik'in hikâyelerinde masal anlatımı", *Varlık*, 694. sayı, 15 Mayıs 1967.
- "Sait Faik'in hikâyelerinde çocuk tipleri", *Varlık*, 696. sayı, 1 Haziran 1967.
- "Sait Faik'in kitaplarında yeni sözcükler", *Türk Dili*, 190. sayı, Temmuz 1967.
- "Sait Faik'in hikâyelerinde yabancı sözcükler" (Ölüm yıldönümünde), *İlgaz*, 79. sayı, Nisan 1967.
- "Sait Faik'in öykülerinde Fransızca sözcükler", *Türk Dili*, 200. sayı, Mayıs 1968.
- "Sait Faik'te halk edebiyatı izleri", *Türk Folklor Araştırmaları*, 226. sayı, Mayıs 1968.
- "Yapıtlarına göre Sait Faik'te vücut yapısı", *Varlık*, 717. sayı, 1 Mayıs 1968.
- "Sait Faik'in hikâyelerinde Allah'la ilgili öğeler", *Çaba*, 31. sayı, Mayıs 1969.
- "Sait Faik'in hikâyelerinde yersel ağızların izleri" (15. Ölüm Yıldönümünde), *Türk Dili*, 212. sayı, Mayıs 1969.
- "Sait Faik'in hikâyelerinde insansız doğa", *Varlık*, 740. sayı, Mayıs 1969.
- "Sait Faik'in hikâyelerinde akşam", *Dağarcık*, 2. sayı (tarihi saptanamadı).
- "Sait Faik'in hikâye dünyası", *Hisar*, 66. sayı, 1 Haziran 1966.
- "Sait Faik'in dil özellikleri", *Türk Dili*, Mayıs 1974.
- "Sait Faik'in sanat görüşü", *Varlık*, Mayıs 1974.
- "Sait Faik", *Türk Dili*, Mayıs 1975.
- "Sait Faik'in Kumpanya öyküsü", *Varlık*, Mayıs 1975.
- "Sait Faik ve dil", *Varlık*, Mayıs 1974.
- "Sait Faik'te ulusallık ve uygarlık", *Varlık*, Haziran 1974.
- "Müthiş Bir Tren öyküsü", *Türk Dili*, Mart 1976.
- "Sait Faik Abasıyanık" (kitap eleştirisi), *Varlık*, Nisan 1976.
- "Sait Faik'le düşte söyleşi", *Sesimiz*, Mayıs 1980.
- "Sait Faik üzerine konuşma", *Oluşum*, Haziran 1979.

- "Sait Faik'in coğrafyası", *Şesimiz*, Mayıs 1979.
- "Ölümünün 25. yılında Sait Faik Abasıyanık", *Türk Dili*, Temmuz 1979.
- "Sait Faik takma ad kullandı mı", *Varlık*, Mayıs 1979.
- "Sait Faik'in röportajları", *Türk Dili*, Mayıs 1979.
- "Sait Faik için", *Devrim Gazetesi* (Burhaniye), 6 Ocak 1979.
- Uzer, Suat. "Sait Faik", *Türk Sanatı*, 7. sayı, 1 Nisan 1953.
- "Sait Faik", *Hisar*, 50. sayı, Haziran 1954.
- Ülkü, İrfan. "Yalnızlığın yarattığı insan üzerine", *Yordam*, 20. sayı, Güz 1968.
- Ürgüp, Fikret. "Bir hikâyeci. Sait Faik", *Dünya - Sanat* İlavesi, 3. sayı, 2 Kasım 1953.
- "Doktoru ve yakın arkadaşı Fikret Ürgüp anlatıyor", *Dünya - Sanat* İlavesi, 16. sayı, 15 Mayıs 1954.
- "Hatırla, duyma sakın", *İstanbul*, 8. sayı, Haziran 1954.
- "Sait Faik'in realitesi", *Varlık*, 407. sayı, Haziran 1954.
- "Yaşamının büyüsunü yakalamıştı", *Yeditepe*, 62. sayı, 1 Haziran 1954.
- "Sait'in büstünü görmeye gidiş", *Yeditepe* - yeni dizi 71. sayı, 16-30 Eylül 1962.
- "Sait Faik'in psikolojik yapısı üzerine bir deneme", *Yeditepe* - yeni dizi, 96. sayı, Nisan 1964.
- "Tanıdığım Sait Faik", *Güney*, 33. sayı, Haziran 1970.
- "Sait Faik'i anış", *Yeni İnsan*, 1 Mayıs 1965.
- Üstün, Nevzat. "Sait Ölmüş", *Yeditepe*, 62. sayı, 1 Haziran 1954.
- Vardal, Suat. "Açık Hava Otel", *Yazko Edebiyat*, Şubat 1981.
- Varlık. "Sait Faik'le bir konuşma", *Varlık*, 1 Haziran 1953.
- "Ne yazık ki" (Aydın Olayları), *Varlık*, 407. sayı, 1 Haziran 1954.
- "Yine Sait Faik; İlk taşı atan; Ya bunlar; Bir Teklif" (Aydın Olayları), *Varlık*, 408. sayı, 1 Temmuz 1954.
- "Sait Faik'in ilk şiirleri", *Varlık*, 408. sayı, 1 Temmuz 1954.
- "Sait Faik Armağanı" (Aydın Olayları), *Varlık*, 416. sayı, 1 Mart 1955.
- "Sait Faik günü; Sait Faik Armağanı" (Aydın Olayları), *Varlık*, 418. sayı, 1 Mayıs 1955.
- "Sait Faik anıldı" (Aydın Olayları), *Varlık*, 419. sayı, 1 Haziran 1955.
- "Sait Faik'ten çevirmeler" (Aydın Olayları), *Varlık*, 420. sayı, 1 Temmuz 1955 (Varlık'ın bu sütununda çıkan haberlerini bundan sonra almadık).

Yalman, Tunç. "Sait Faik Abasıyanık" (Günün Portresi), *Vatan*, 15 Ocak 1951.

— "Sait Faik ölmez ki..." *Vatan*, 12 Mayıs 1954.

Yalt, A. Rıza. "Sait Faik'in ardından", (Son Havadis - Sanat ve Edebiyat), *Son Havadis*, 18 Mayıs 1954.

Yamaç, Cavit. "Ahabplık - Abasıyanık'a", *Servet-i Fünun*, 2277. sayı, 11 Nisan 1940 (şiiir).

— "Dövünme", *Demokrat İzmir*, 16 Mayıs 1954; *Yeditepe*, 62. sayı, 1 Haziran 1954.

Yamaç, Ziya. "Özür : - Sait Faik Abasıyanık'a", *Servet-i Fünun*, 2333. sayı, 8 Mayıs 1941 (öykü).

Yavuz, Hilmi. "Sait Faik Abasıyanık", *Milliyet Sanat*, 30 Ocak 1976.

Yeditepe. "Hayatı - ölümü", *Yeditepe*, 62. sayı, 1 Haziran 1954.

Yeni İnsan. "Sait Faik Abasıyanık", *Yeni İnsan*, 1 Mayıs 1964.

— "Sait Faik çevrilebilir mi?" *Yeni İnsan*, 1 Mayıs 1963.

Yıldız, Bekir. "Sabahattin Ali üzerine", *Birikim*, Temmuz 1975.

— "Sait Faik Ödülü'nden sonra", *Halkın Dostları*, Haziran 1971.

Yücel, Hasan Âli. "Üç dergi - Sait Faik" (Öğretmen ve öğrenci köşesi), *Cumhuriyet*, 22 Mayıs 1954 (Eski Bir Öğretmen imzası ile.).

Yücel, Tahsin. "Havada Bulut", *Varlık*, 372. sayı, Temmuz 1951.

— "Salt Faik", *Varlık*, 413. sayı, 1 Aralık 1954.

— "Gene Sait Faik", *Varlık*, 426. sayı, 1 Ocak 1956.

— "Büyükleler" (Gazete ve Dergiler Arasında), *Varlık*, 431. sayı, 1 Haziran 1956.

— "Sait Faik", *Cumhuriyet* eki, 2.5.1970.

Zekeriya, Necati. "Sait Faik'in Zemberek'i", *Yeni Ufuklar*, Ocak 1973.

Zıt, Mehdi. "Sait Faik Abasıyanık" (Ankara'nın Taşı), *Ulus*, 12 Eylül 1969.

D. Yabancı Basında Yazılar :

1. Bodart, Roger. "Sait Faik Abasıyanık ou la Rage de Vivre", *Synthese*, Juin - Juillet (205 - 206), 311 - 317. ss. Türkçe çevirisi *Varlık*, 621. sayı, 8 - 9. ss.

E. Soruşturmalar :

"Ölümü üzerinde yazılanlardan seçmeler", *Varlık*, 407. sayı, 1.6.1954 ve 408. sayı, 1.7.1954.

"Onun ardından dostları neler dediler", Salim Şengil, Suut Kemal Yetkin, Cahit Külebi, A. Arad, Yaşar Kemal, Vccdi Bürün, Vedat Günyol. Hüsamettin Bozok, Oktay Akbal, Cahit Irgat, Nurullah Ataç, İlhan Tarus, Orhan Kemal, Selâhattin Batu. *Dünya - Sanat* İlavesi, 16. sayı, 1.5.1954.

"Sait Faik", Mahmut Makal, Muzaffer Hacıhasanoğlu, S.N. Özerdim, O. Fehmi Özçelik. *Son Havâdis - Sanat ve Edebiyat*, 18.5.1954.

Dolu, Edibe. "Sait Faik için bir anket", Mehmet Kaplan. Bedii Faik, Fikret Ürgüp, Peyami Safa, Halide Edip, Sabri Esat Siyavuşgil. *Türk Düşüncesi*, 7. sayı, Haziran 1954.

"Sait Faik için", Reşat Nuri Güntekin, Nurullah Ataç, Edebiyatçılar Birliği, Orhan Hançerlioğlu, Sabahattin Kudret Aksal, Refik Halit Karay, Yusuf Ziya Ortaç, Umran Nazif, Hakkı Tarık Us, Vâ - Nû, Baki Süha Ediboğlu, Peyami Safa, Hakkı Süha Gezgin, Cevdet Perin, Tahsin Yücel, Behiç Duygulu, Naci Girginsoy, *Varlık*, 407. sayı, 1.5.1954.

"Sanat çevreleri yeis içinde. Sait Faik'in vakitsiz ölümü büyük bir teesür uyandırdı. Sanat ve fikir adamlarımızın onun hakkında söyledikleri", Nurullah Ataç diyor ki, Salâhattin Batu, Suut Kemal Yetkin, Cahit Külebi, İlhan Tarus, Tarık Dursun K., Salim Şengil, Suat Taşer'in yazdığı şiir. *Yeni Ulus*, 13.5.1954.

Çelik, Naci. "Sait Faik Armağanı için soruşturma", *Yeni Dergi*, 57. sayı, Haziran 1969 (Vahit Turhan, Oktay Akbal, Tahir Alangu, Vedat Günyol, Rauf Mutluay, Behçet Necatigil, Haldun Taner, Memet Fuat, Kemal Tahir, Faik Baysal, Sevim Burak, Muzaffer Buyrukçu, Tarık Dursun K., Leylâ Erbil, Selim İleri, Mübeccel İzmirli, Afet Muhteremoğlu, Hakkı Özkan, Bekir Yıldız).

"Sait Faik üzerine bir soru", *May*, 20. sayı, Mayıs 1969 (Tahsin Yücel, Hakkı Özkan, Demirtaş Ceyhun, Mahmut Özay, Ömür Candaş, Sevgi Sabuncu, Selim İleri (Sait Faik'ten R. Tomris'e), Afet Muhteremoğlu, Özcan Güven. Not : Mübeccel İzmirli'nin yanıtı, geciktiği için May'ın Temmuz 1969 tarihli 22. sayısında çıkmamıştır.)

Sezer, Sennur, "Sait Faik'in kişiliği ve hikâyeciliği" (Soruşturma), *Cumhuriyet - Sanat Edebiyat* (cki), 1. sayı, Mayıs 1970 (Oktay Akbal, Necati Cumalı, Orhan Kemal, Behçet Necatigil, Mehmet Sevda, Kemal Tahir, Tahsin Yücel).

Sabahattin Ali. "Sait Faik üzerine" (Hüsamettin Bozok, Ömer Faruk Toprak, Hayati Asilyazıcı, Tarık Dursun K., Remzi İnanc, Eray Canberk, Zühtü Bayar, Burhan Günel, Hulki Aktunç, Taylan Altuğ, Necati Güngör, Celâl Özcan), *Yansıma*, Mart 1973.

**YAPITLARINDAN
SEÇMELER**

ÖYKÜLERİNDEN

SEMAYER

— Sabah ezanı okundu. Kalk yavrum, işe geç kalacaksın.

Ali, nihayet iş bulmuştu. Bir haftadır fabrikaya gidiyordu. Anası memnundu. Namazını kılmış, duasını yapmıştı. İçindeki Cenabı Hakla beraber, oğlunun odasına girince, uzun boyu, geniş vücudu ve çok genç çehresiyle rüyasında makineler, elektrik pilleri, ampuller gören, makine yağları sürünen ve bir dizel motoru homurtusu işiten oğlunu evvela uyandırmaya kıyamadı. Ali, işten çıkmış gibi terli ve pembeydi.

Halıcıoğlu'ndaki fabrikanın bacası kafasını kaldırmış, bir horoz vakarıyla sabaha, Kâğıthane sırtlarında beliren fecri kâzibe bakıyordu. Neredeyse ötecekti.

Ali, nihayet uyandı. Anasını kucakladı. Her sabah yaptığı gibi, yorganı kafasına büsbütün çekti. Anası yorgandan dışarıda kalan ayaklarını gıdıkladı. Yataktan bir hamlede fırlayan oğluyla beraber tekrar yatağa düştükleri zaman, bir genç kız kahkahasıyla gülen kadının mesut sayılabilirdi. Mesutları çok az bir mahallenin çocukları değil miydiler? Anasının çocuğundan, çocuğun anasından başka gelirleri var mıydı? Yemek odasına kucak kucağa geçtiler. Odanın içini kızarmış bir ekmek kokusu doldurmuştu. Semaver ne güzel kaynardı. Ali, semaveri, içinde ne ıztırap, ne grev, ne de kaza olan

bir fabrikaya benzetirdi.ˆOndan yalnız koku, buhar ve sabahın saadeti istihsal edilirdi.

Sabahleyin; Ali'nin, bir semaver, bir de fabrikanın önünde bekleyen salep güğümü hoşuna giderdi. Sonra sesler. Halıcioğlu'ndaki askeri mektebin borazanı, fabrikanın uzun ve bütün Haliç'i çınlatan düdüğü, onda arzular uyandırır; arzular söndürürdü. Demek ki, Ali' miz biraz şairce idi. Büyükdeğirmen'de bir elektrik amelesi için hassasiyet, Haliç'e büyük transatlantikler sokmaya benzerse de, biz, Ali, Mehmet, Hasan biraz böyleyizdir. Hepimizin gönlünde bir aslan yatar.

Ali, annesinin elini öptü. Sonra şekerli bir şey yemiş gibi dudaklarını yaladı. Annesi gülüyordu. O, annesini her öpüşte, böyle bir defa yalanmayı âdet etmişti. Evin küçük bahçesindeki saksıların içinde fesleğenler vardı. Ali birkaç fesleğen yaprağını parmaklarıyla ezerek, avuçlarını koklaya koklaya uzaklaştı.

Sabah serin, Haliç sisliydi. Arkadaşlarını sandal iskelesinde buldu; hepsi de dinç delikanlılardı. Beş kişi Halıcioğlu'na geçtiler.

Ali bütün gün zevkle, hırsla, iştiyakla çalışacak. Fakat arkadaşlarından üstün görünmek istemeden. Onun için dürüst, gösterişsiz işleyecek. Yoksa işinin fiyakasını da öğrenmiştir. Onun ustası, İstanbul'da bir tek elektrikçiydi. Bir Almandı. Ali'yi çok severdi. İşinin dalaveresini, numarasını da öğretmişti. Kendi kadar usta ve becerikli olanlardan daha üstün görünmenin esrarı, çeviklikte, acelede, aşağı yukarı sporda, yani gençlikteydi.

Akşama, arkadaşlarına yeni bir dost, yeni bir kafadar, ustalarına sağlam bir işçi kazandırdığına emin ve memnun evine döndü.

Anasını kucakladıktan sonra, karşı kahveye, arkadaşlarının yanına koştu. Bir pastra oynadılar. Bir he-

yecanlı tavra partisi seyretti. Sonra evinin yolunu tuttu. Anası yatsı namazını kılıyordu. Her zaman yaptığı gibi, anacığının önüne çömeldi. Seccadenin üzerinde taklalar attı. Dilini çıkardı. Nihayet kadını güldürmeye muvaffak olduğu zaman, kadıncağız selam vermek üzereydi.

Anası :

— Ali be, günah be yavrum, dedi. Günah yavru-cuğum, yapma!

Ali :

— Allah affeder ana, dedi.

Sonra saf, masum sordu :

— Allah hiç gülmez mi?

Yemekten sonra Ali, bir Natpinkerton romanı okumaya daldı. Anası ona bir kazak örüyordu. Sonra, yükün içinden lavanta çiçeği kokan şilteler serip yattılar.

Anası sabah namazı okunurken Ali'yi uyandırdı.

Kızarmış ekmek kokan odada semaver ne güzel kaynardı. Ali, semaveri, içinde ne ıztırap, ne grev, ne de patron olan bir fabrikaya benzetirdi. Onda yalnız koku, buhar ve sabahın saadeti istihlal edilirdi.

*

Ali'nin annesine ölüm, bir misafir, bir başörtülü, namazında niyazında bir komşu hanım gelir gibi geldi. Sabahları oğlunun çayını, akşamları iki kap yemeğini hazırlaya hazırlaya akşamı ediyordu. Fakat yüreğinin kenarında bir sızı hissediyor, buruşuk ve tülbent kokan vücudunda, akşamüstleri merdivenleri hızlı hızlı çıktığı zaman, bir kesiklik, bir ter, bir yumuşaklık duyuyordu.

Bir sabah, daha Ali uyanmadan, semaverin başında, üzerine bir fenalık gelmiş; yakın sandalyeye çökür-vermişti. Çöküş, o çöküş.

Ali, annesinin kendisini bu sabah niçin uyandırmadığına hayret etmekle beraber, uzun zaman vaktin geçtiğini anlayamamıştı. Fabrikanın düdüğü, camların içinden, tizliğini, can koparıcılığını terketmiş ve bir sünger içinden geçmiş gibi yumuşak, kulaklarına geldi. Fırladı. Yemek odasının kapısında durdu. Masaya elleri dayalı, uyuklar gibi vaziyetteki ölüyü seyretti. Onu uyuyor sanıyordu. Ağır ağır yürüdü. Omuzlarından tuttu. Dudaklarını, soğumaya başlamış yanaklara sürdüğü zaman ürperdi.

Ölümün karşısında, ne yapsak, muvaffak olmuş bir aktörden farkımız olmayacak. O kadar, muvaffak olmuş bir aktör.

Sarıldı. Onu kendi yatağına götürdü. Yorganı üstlerine çekti, soğumaya başlayan vücudu ısıtmaya çalıştı. Vücudunu, hayatıyetini bu soğuk insana aşılama uğraştı. Sonra, aciz, onu köşe minderinin üzerine attı. Bütün arzusuna rağmen, o gün ağlayamadı. Gözleri yandı, yandı, bir damla yaş çıkarmadı. Aynaya baktı. En büyük kederin karşısında, bir gece uykusuz kalmış insan çehresinden başka bir çehre almak kabil olmayacak mıydı?

Ali, birdenbire zayıflamak, birdenbire saçlarını ağarmış görmek, birdenbire belinde müthiş bir ağrıya iki kat oluvermek, hemen yüz yaşına girmiş kadar ihtiyarlamak istiyordu. Sonra ölüye bir daha baktı. Hiç de korkunç değildi.

Bilakis, çehre eskisi kadar müşfik, eskisi kadar mülayimdi. Ölünün yarı kapalı gözlerini metin bir elle kapadı. Sokağa fırladı. Komşu ihtiyar hanıma haber verdi. Komşular koşa koşa eve geldiler. O, fabrikaya yollandı. Yolda kayıkla giderken, ölüme alışmış gibiydi.

Yan yana, kucak kucağa, aynı yorganın içinde yatmışlardı. Ölüm, munis, anasına girdiği gibi, onun bütün hassasiyetini, şefkatini, yumuşaklığını almıştı. Yalnız biraz soğuktu. Ölüm, bildiğimiz kadar korkunç bir şey değildi. Yalnız biraz soğuktu, o kadar...

Ali, günlerce evin boş odalarında gezindi. Gece ışık yakmadan oturdu. Geceyi dinledi. Anasını düşündü. Fakat ağlayamadı.

Bir sabah, yemek odasında karşı karşıya geldiler. O, yemek masasının muşambası üzerinde sakin ve parlaktı. Güneş, sarı pirinç maddenin üzerinde donakalmıştı. Onu kulplarından tutarak, gözlerinin göremeyeceği bir yere koydu. Kendisi bir sandalyeye çöktü. Bol bol, sessiz bir yağmur gibi ağladı. Ve o evde, o, bir daha kaynamadı.

Bundan sonra Ali'nin hayatına bir salep güğümü girer.

Kış, Haliç etrafında, İstanbul'dakinden daha sert, daha sisli olur. Bozuk kaldırımların üzerinde buz tutmuş çamur parçalarını kırarak erkenden işe gidenler, mektep hocaları, celepler ve kasaplar fabrikanın önünde bir müddet dinlenirler; kocaman bir duvara sırtını vererek üstüne zencefil ve tarçın serpilmiş salep içerlerdi.

Yün eldivenlerin içinde saklı kıymettar elleri salep fincanını kucaklayan, burunları nezleli, kafaları grevli, ıztıraplı, pirinç bir semaver gibi tüten sarışın ameleler, mektep hocaları, celepler, kasaplar ve bazen fakir mektep talebeleri, kocaman fabrika duvarına sırtını verirler; üstüne rüyalarının mabadi serpilmiş salepten yudum yudum içerlerdi.

PROJEKTÖRCÜ

8.45 vapuru iskeleden kalktıktan sonra, uzak şimşekler yakınlaşmaya başlamıştı. Anadolu sahili bir ara gözden kayboluverdi. Yağmur, projektörün önünde, birtakım hendesei musattaha şekillerle beyaz ve keskin kaynaştı. Kanapede üstüne başına yağmur sıçrayan, uzak ve puslu ışıkların yandığı evleri düşündüğü pek anlaşılan bir adam, yerinden bir iskeleyi kaçırıyormuş gibi aceleyle kalktı, projektörünün yanına doğru ilerledi. Projektörünün üstünde kolları boşa sarkan eski bir muşamba vardı. Sırtı kamburlaşmıştı. Yanına sokulan adama başını çevirip baktı. Yüzünü tekrar projektörün, şimdi yalnız birtakım münkesir, müstakim ve muvazi hatlardan başka bir şey gösteremeyen ışığına çevirdiği zaman, kendisine lafı söylenebilir bir adam yüzü görmüş zannettirecek bir halle :

— Müthiş yağmur, dedi.

Öteki : — Ben önümüzde bir şey göremiyorum... ya siz?

— Sis var, dedi. Yağmur da fazla, bir şey görünmüyor.

— Kınalı daha uzak mı?

— Yakın olmalı, ama bir şey göremiyoruz ki..

Projektörü sağa sola çevirdi. Kendisi döne döne uzayan bir dumandan başka bir şey görmüyordu. Yanındaki adam ise o hendesi şekilleri seyrediyor; sonra denizin yırttığı dalgaların beyaz uçlarını görüyordu.

— Devam etmez ama, dedi projektörcü.

— Bu havada iskeleye nasıl yanaşır.

— Vapur mu? Yanaşır. Kaptan alışıktır. Hem biraz sonra ışıkları görünür.

— Böyle devam ederse yine gözükür mü?

— Yirmi, yirmi beş metreden bir şeyler gözükür.

— Ya! Görürüz demek. O halde mesele yok.

— Yok canım! Korkacak bir şey yok. Ben şimşekten korkarım; Allah esirgesin!

— Vapurun paratoneri yok mudur?

— Nesi?

— Şeyi canım? Şimşek çeken aleti?

— Siperi saika mı? Bu vapurlarda yoktur o... Büyük yolcu vapurlarının birkaçında olacak. Hepsinde yoktur ya!..

Yağmur birdenbire hafiflemişti.

Projektörcü :

— Sağanakmış geçti, dedi.

Kınalı bir mil uzakta, kocaman, hafif ışıklı bir böcek, bir dev asa böcek halinde yatıyordu. Projektörcünün yanındaki adam Kınalıada'yı gece vakti niçin bir böceğe benzettiğinin sebebini aradı, bir türlü bulamadı. Balığa, ejderhaya, timsaha pekâlâ benzetebilirdi. Çünkü bu hayvanlar da suyun içinde yaşarlardı. Ama niçin gözüne soğuk ışıklı bir böcek gibi gözüksü bu anda Kınalı, kimbilir?

Adam, paketini çıkarıp bir cigara yaktı. Bir tane de projektörcüye uzattı.

Şimdi biraz daha samimi konuşuyorlardı :

— Kaptan Müslüman. Çok mutaassıp adam. Yoksa şimdi ben fenerimi tutardım şu karşıki evin bir camına.. sana neler gösterirdim; ne manzaralar! Biraz daha yaklaşıncı şu yukarıki ağaçlığın içine bir daldır-

dım mı fenerimi, ne fistanlıların fistansız hallerini görürdün...

Adam dimdik, sigarası ağzında gülümsüyordu. Proje-törcü arasıra başını çeviriyor, sözlerinin tesirine bakıyordu. Adam da onun yüzünü şimdi daha iyi görüyordu.

Ufacık kesilmiş yalnız burnunun altında kalmış yumuşak bir bıyığı var. Dili hafif bir Anadolu şivesine kaçıyordu.

— Nerelisin?

— Galiba İzmitliyiz. Ama ben burada doğdum; Yenimahalle'de.

— Boğaz'da?..

— Evet... Siz nerelisiniz?

— Ben mi? Şey... Ben Burgazlıyım; yani orada otururum.

— Sen bir başka akşam, 8.45 vapuruna kal. Şayet kaptan bir başka kaptansa, ben sizin adanın çamlarından, sana öyle manzaralar bulup çıkaracağım ki, parmağın ağzında kalacak. Ah Rum kızları! Yahu sizin ada cennettir be!.. Hem kim bilir yahu, benim fener seni bile yakalamıştır. Ha ne dersin? Ha?..

Şimdi ikisi de gülüyorlardı. Birden :

— Vapur yolu kesti, dedi, iskeleye üç vapur arası kala kaptan makineyi stop eder.

— Peki nasıl gider gemi?

— O hızla iskeleyi bulur işte. O hızla değil iskeleyi. vallah Burgaz'ın yarı yolunu bulur; sen ne diyorsun?

Yağmur, hafiften devam ediyordu. Fakat deminki sis dağılmıştı. Heybeli ve Büyükağa uzakta, böcek hallerinden kurtulmuşlar; büyük ve bol ışıklarla inilecek

birer meçhul diyar kadar güzeldiler. İnnek... Kalabalık sokaklarında elinden tutacak birini aramak...

Kınalı'dan ayrılmışlardı. Konuşmuyorlardı. Uzun zaman bir şey konuşmadılar. Projektörcü denizin ötesini berisini bir şey bulurum gibi araştırıyor, ayaktaki adam artık hiçbir şey düşünmüyordu.

Projektörcü birdenbire güldü ve başını salladı.

Adam niçin güldüğünü sormak icap ettiğini anlamış, meraksız bir halde, o da gülerek :

— Ne güldün? dedi.

— Aklıma bir şey geldi de...

Yine güldü ve insana uzun gelen bir zaman içinde düşündü.

— Benim küçüğü hatırladım, dedi.

— Evlisin demek?

— Elbette... İki çocuğum var. Büyüğü, oğlanı on beş yaşında.

Adam, projektörcünün yüzüne tekrar dönüp hayretle baktı; yirmi beş yaşlarında ancak gözüküyordu.

Projektörcü yüzünü tekrar projektöre çevirdiği zaman memnun ve mesut bir insan haliyle :

— Yaş otuz dokuz, dedi. Oğlum on beş yaşında. Güldüğümün sebebi şu birader : Geçen gün eve izinli gitmişim. Hasan uyumuş. Beni haftada bir görür ama, pek sever. Anasına : «Beni uyandır, babam gelince,» demiş. Gittim, ben uyandırdım. Hemen yatağın içinde oturdu. Anlat baba, dedi. Neyi ulan? dedim. Hani o kocasını döven kadının hikâyesini... Ben de anlattım : «Çevirdim feneri. Baktım kadın herifin pantolonunu sıyırmış, kıcına kıcına vuruyor terliği... Vuruyor terliği... Sonra efendime söyleyeyim... falan derken baktım bi-

zim oğlan yeniden oturduğu yerde uyuyup kalmaz mı? Tabii ben böyle kısaca anlatmıyorum. Ballandıra ballandıra. İskeleden yeni kalktık. Çımacı ne diye bağırdı? Hava nasıl? Projektör olmasa kaptan nasıl şaşırır falan.. Ha işte aklıma geldi de ona güldüm. Hayır! Bu hafta ona göre ne hikâye uydurayım diye düşünüyorum da. Kerata, çok zeki şeydir. Mektepte hocaları bayılırlardı. Bana hep söylediler. Okusun okusun diye. Ama biz fakir insanlarız, nasıl okutalım beyim? Hem herkes okursa sanatı kim yapacak; öyle değil mi ya? Yeter işte, ilk mektebi bitirdi. Orada marangoz yanına verdik. Haftada dört beş lira alıyor. Az para mı? Ama hâlâ elinden kitap düşmez. Hâlâ okur. O da benim gibi eski gazete tiryakisidir.

Projektörcü bir hikâye bulacak gibi etrafı düşünceli düşünceli taramaya başladı. Şimdi ayaktaki adam da projektörcünün oğluna hikâyeler düşünüyordu. Buluyor; hiçbirini beğenmiyordu. Bir zaman dönüp projektörcüye baktı. O bir Diyojen haliyle kambur, elinde fener, Atina sokaklarında adam arıyor gibiydi.

- İşte sizin adaya geldik.
- Eyvallah hemşerim. Yolun açık olsun.
- Güle güle beyim.

Evet akşam sekiz kırk beş vapuru, yıldızlarla karanlık, içinde olmayanların arzulayacakları, içindekilerin sessiz, sakin, yorgun, iyi tatlı fakat iç ezici şeyler düşündükleri bir âlem içinde giderken; dün akşamki adam oturduğu kanepeden yine bir iskelenin çiması alınıyor-muş ve o iskeleye incekmiş gibi hızla kalktı. Eline; yanına bıraktığı bir paketi alarak kıçtan başa doğru hızlı adımlarla ilerledi. Vapur Kınalı'dan kalkalı on dakika olmuştu. Projektör hastanenin burnunda bir şeyler arıyordu. Yürüdü.

— Merhaba hemşerim, dedi.

— Ooo merhaba beyim... Bu akşam bizim yanımıza pek geç tenezzül ettiniz.

— Estağfurullah... Seni keyifli görüyorum.

— Yarın akşam izinliyiz de...

— Ya?.. Hasan'a hikâye hazır mı?

— Daha yok... Yok ama, uydururuz canım, kolay...

— Hemşerim, Hasan için sana bir şeyler getiriyorum. Bir iki kitap falan. Bunları çocuğa veriver.

— Oo, ne zahmet ettiniz beyim! Ne zahmet!.. Mahcup ettiniz!..

— Yok canım... Ne ehemmiyeti var. Ben de dün akşamdan beri Hasan'a uyduracak hikâye düşünüyorum. Saatlerce düşündüm. Sabahleyin ilk vapurda yine düşünüyordum, ne dersin? Bu sefer benim hikâyemi anlatırsın : Yağmurlu gecede bir adam geldi, dersin...

— Orasını bana bırak...

KAMERİYELİ MEZAR

Yalnız o bahçıvanın bahçesinde zeytin ağaçları var. Mezarlık yolu hiç de sessiz bir yol değil. Bir motorun patpatı, kuş sesi, arı, sinek vızıltısı, denizin çakıla serilişi, karşıda bir harp gemisinin buram buram çıkıp da uzaklarda saatlerce duran dumanı, eşek nanelerinin kırmızı çiçekleri, katırtırnaklarının parlak sarısı, yaban turplarının, ballıbabaların, çalı süpürgelerinin, devedikenlerinin, karabaşların parıltısı, büyümesi durmuş serviler, sahilin boncuk boncuk camlarla örtülü bu koyunda tabak kırıntıları, camdan şişe tapaları, geçmiş bir medeniyet asarı gibi yenmiş, keskinliğini suda bırakmış binlerce bardak, çanak, çömlek, fincan, ilaç şişesi kırıkları, gebermiş at kemikleri... Deniz bütün bunları bu koya nereden alıp getiriyor? Arılar çiçeklerin borularına sokuluyor, üç dört saniyede alacaklarını alıp bir başka çiçeğe uçuyorlar. Bir kuş durmadan cıvıldıyor. Ta Kınalı'dan bir eşek anırtısı geliyor... Zeytin ağaçları sallanmıyorlar bile. Eski Yunan'dan kalmışlar gibi gövdeleri yamru yumru, delik deşik. İşte bizim köyün deniz kenarı mezarlığı Marmara'nın bu durgun gününde, bu şişe, cam, tabak artıkları parılda-yan koya uzanan bir burnun üzerindedir. Önünden kablo geçer. Yola levhalar dikilmiştir. Mezarlıktan evvel onlar ölüm bahsini açar; (Yüksek tevettür, kazmayınız! Ölüm tehlikesi!) On adım sonra da mezarlık.

Niyetim mezarlığa gitmek değildi. Kenar yoldan ateş tuğlası harmanının üstüne çıkacaktım. Oradan, eski ocağın içinde sahilden üstüne çıkılamayan kayaların tam önüne bir yol gider. Martı yumurtaları oradadır. Tazeleri ne tatlıdır martı yumurtalarının!.. Yumurta

yuvada üç tane ise sakın almayın, iki tane ise korkmadan alın, kırın için. Üç tanelisinden bir tanesini kırarsan içinden bir canlı civciv çıkması ihtimali her zaman vardır. Bir daha da martı yumurtası yiyemezsiniz. Biraz sonra kayaların üstünde olacağım. O acı sesli martıların hepsi havalanacaklar. Acı acı bağrışacaklar. Erkeklerle hayızdan nifazdan kesilmiş martılar sahildeki kayalardan yumurtaları nasıl çaldığımı seyredecekler. Dişiler yumurtaları almaya savaştığını görünce pike yapan tayyareler gibi bana hücum edecekler, korkutmaya çalışacaklar. Bak korkarsam!

Sahana küçük küçük sarılarıyla, bulanık aklarıyla oturdukları zaman dehşetli bir lodosta deniz kokusu burnunuza gelirse martı yumurtalarının içinden bir tanesi bayattır. Zararı yok! Yiyin, bir taraftan da için. Sessiz, ıssız deniz kenarları, uçmak hisleri, vahşi vahşi bağırarak arzusu martı yumurtası yedikten sonra içinize gelirse yumurta tesirini yapmış demektir. Deniz kenarında soyunup bir Robenson ruhuyla vahşi Cuma'ya seslenebilirsiniz. Martılardan başka kimsecikler duymaz. Martı yumurtalarını severim. Çiğ çiğ içerim. Mezarlıkta ne işim var? Ama beton musallanın önünden geçerken «ulan, dedim, bakayım şu mezarlığa be!» Sıra sıra demir beton direkler arasına dikenli teller gerilmişti. İki dikenli tel arasından mezarlığa girdim. İşte bir mezar! Marmara mermerinden kaskatı, parıl parıl : İçinde iki kişilik yer. Biri daha boş. Üstü açmış gelincikler, şebboylarla örtülü. Mezarın kenarlarına devedikenini çiçeğine benzeyen merserize ipek parıltılı açık pembe bir çiçek açan, yaprakları adeta yeşil etli diyebileceğim bir deniz kenarı sarmaşığı kaplamış. Mezarın üstünde 1874 - 1944 tarihi, bir isim. Sağımda bir başka mezar. Bu güzel bir kameriyeye benziyor. Her tarafı demir çubuklarla örtülü demir çubuklu bir çatısı da var. Tam

üstünde bir ay yıldız. Hani oturup rakı içmek için fevkalade bir yer. Akşam karanlığı basınca kim bilir katırtırnaklarının kokusu ne ağırdır burada. İsimsiz, taşsız, tahtasız kabartıların kenarından kameriyeye yaklaştım. Dört ayak merdiveni de var. Mermer üstüne kazılmış fena bir yazı zorcana okunuyor. Evvelce siyah boya ile üstünden geçilmiş ama zaman boyayı dökmüş. Okudum ama :

Burada kurduk ebediyet yuvamızı.

Gelin dostlar gelin süsleyin

Bahar çiçekleriyle yuvamızı.

Bunun içinde de çift mezar. Bir tanesi hâlâ boş. Ölen erkek. Bir Hüseyin Avni. 1921. Başucunda. Yüksekte bir şiir :

Toprakta gezen göğsüme toprak çekilince

Günler bu heyulayı da bir gün silecektir.

Rahmetle anılmaktadır elbet ebediyyet

Sessiz yaşadım kim beni nereden bilecektir.

Öteki daha boş olan mezarın sahibi Ayşe - Hüseyin Avni. Onun da bir şiiri var. İyi okuyamadım. Hatırimda da kalmadı pek tamamı. Yalnız sensiz yaşamak bana haram olsun, ne yapacağım? Olur mu böyle şey? Nasıl edeceğim, deyip duruyor. İkisinin ortasında yıldızları dökülmüş şu cümle :

Hüseyin Avni ve Ayşe Hüseyin Avni

Herhalde genç ölmüş bir adam. Doğru, kim nereden seni bilecek. Ben geçtim. Seni merak etmedim. Hüseyin Avni Bey ama, Ayşe Hanımı merak ettim. Belki başka yerde gömülmüştür. Senden sonra pek fazla yaşayacak gibi gözükmüyordu ama, belki de ölmemiştir. Şunun

şurasında yirmi altı sene geçmiş; nedir ki, Hüseyin Avni Bey? Belki de çoktan İstanbul'dan çekip gitti. Taşrada evlendi. Çocukları var. Nereye gitmiş olabilir? Belki Konya'ya gitmiştir.

Geçen yaz gelmişlerdi. Şöyle bir adalara kadar uzanalım bugün, dediler. Burgaz'ın önünden geçerlerken yeni kocası :

— Ayşe bak Burgaz! Sen, orayı bilirim derdin. Şurası mezarlık mı? Ne de güzel yerdeymiş. Senin ilkin orda değil mi?

Ayşe Hanım belki de hafifçe bir şeyler duymuştur. Belki de başını mahzun mahzun sallamış, belki de :

— Aman şimdi bu lafın sırası mı? İhsan Bey. Bura-ya gezmeye geldik, demiştir.

Seni artık hatırlamadığı, hatırlamak bile istemediği için ikinci kocası kıs kıs gülmüş, böbürlenmiştir, oh olsun Hüseyin Avni Bey!..

Belki de Ayşe Hanım İzmir'e gitmiştir. Orada ölmüştür. İzmir'in Akdeniz'e bakan bir mezarlığında da Ayşe Hanım yatıyor. Hiç evlenmemiştir.

Çocuklarınız oldu mu acaba? Sanmıyorum. Siz pek sevişirmişsiniz. Paralı imişsiniz de. Bu çubuklar, bu mermerler, bu çirkin çirkin yaldızlı yazılar az parayla mı olur? İnsanlara birbirinizi sevdiğinizi ilan etmenizin son reklamını doğrusu tamam yapmışsınız, herhalde siz, olsaydı, çocuklarınızı da pek sever, yanınızda yer ayırırdınız. Anca beraber, kanca beraber! İyi olmuş da olmamış. Bu yabani otları yolarlardı. Pek yazık olurdu, yabani otlara. Ne de keskin kokuları var. Herhalde birçok hastalıklara iyi gelecek bitkiler bunlar. Sanki bir ecza kutusu şu ısırgana benzeyen koyu yeşil ot. Ayşe Hanım

İstanbul'da ise, hâlâ senâ düşünüyorsa, neden gelip de bu otları ayıklamıyor, Hüseyin Avni bey? Belki de pek ihtiyar olmuştur da yüreciği kaldırmıyordur.

Yirmi beş sene geçmeden artık yazılar okunmuyor, kameriye nerdeyse çökecek. Zamane insanları da «Allah Allah! Ayşe Hanımla Hüseyin Avni Bey sevişmişler yahu! Zavallicıklar!» diyemeyecek kadar dünyaya dalmışlar. Ayşe Hanım hâlâ yaşadığı halde böyle! Ya Ayşe Hanım da öldükten sonra yirmi sene geçmeden bütün bu kameriye poyrazın eliyle yıkılıverecek. Belki de bir nankör insan eli ayağına takılmasın diye kameriyenin hurda demirlerini denize atıverecek. Ne feci şey!

Ayşe Hanımı merak ediyorum. Evlendi mi? Nerede şimdi? Hâlâ yaşıyor mu? Ama seni hiç merak etmiyorum Hüseyin Avni Bey. Zengindin, iyi yaşıydın, sevdin, sevildin, öldün gömüldün, olacak oldu yani! Ne yapalım? Bu böyle Hüseyin Avni Beyciğim. Martı yumurtası sevmezdin herhalde sen. Sen hassas sair adammışsın Hüseyin Avni Bey! Hadi Allahaismarladık Hüseyin Avni Bey! Hoşça kal! Ne tuhaf adammışsın! Şiirin de pek kötü ama, Ayşe Hanımınkinden iyi.

Mezarlıktan çıkarken tahtası yere düşüp kırılmış bir mezar gördüm. Alıp tahtayı kara kara şu yazıyı okudum üstünde : Muhlis - Burgaz Posta Müdürü... Bakın ben burada yalan söylüyorum işte. Burgaz Posta Müdürü Muhlis'i hatırlıyorum. Babamın arkadaşıydı. Zayıf, kibar, çelebi bir adamdı. Her zaman kahverenkliler giyerdi. Uzun, mahzun, kibar bir yüzü vardı. Kınalı'ya bakan burundaki kanepeye oturur, güneşin batışını seyrederdi. Genç bir karısı vardı. Dinç adamdı. Daha yaşayabilirdi. Karısı yüzünden öldü derler. Buraya gömülmüştü. Tahtası mahtası yoktur. Ama iyi biliyorum ki, buralardadır. Üzeri katırtırnakları, gelincikler, çalı

süpürgeleri ile örtülmüştür. Kibar, iyi yürekli, mütevazî Muhlis Bey zaten istemezdi mezar taşı. Nedir mezar taşı sanki? Bilmem hangi büyük adamın mezarını ararlar. Kitaplar mezarı bulunamadığı için üzüdür. —Şu kitaplara da ne oluyor?— Alimler şurada olması melhuzdur derler. Hâlâ bazen atmasyondan mezar bulurlar. Karagöz'ün mezarı derler, mesela. Ne lüzumsuz şeyler bunlar canım! Belki Karagöz mezar taşı istemezdi. O zamanın mezar taşları da mezar taşıydı ya! Belki de isterdi. Ben olsam ben de o mezar taşlarından isterdim. Muhlis Bey de isterdi öyle bir mezar taşı. Muhlis Gelin-cik 1880 - 1932 —Burgazda Posta Müdürü— Elfatiha. Belki fatiha istemezdi. Sevdiği bir şarkısı vardı :

Akşam kapladı her yeri
Keder sardı dereleri

Bu şarkıyı da elbet mezar taşına kazdırmazdı. Ama belli olmuyor ki, şu insanlar... Mezar taşından nasihat bile ediyorlar yaşayana.

Martı yumurtalarına doğru yürüdüm. Keratalar ne de çıkılması zor yerlere yumurtluyorlar. Nasıl da saklıyorlar onları! Nereden de biliyorlar bir martı yumurtası düşmanı vardır diye. Herhalde insanlardan saklamıyorlar. Kim bilir güneşte şu sakın sakın kurunmaya çalışan karabataklar belki martı yumurtası oburudur. Belki de kertenkele, yılan sever martı yumurtasını kim bilir?

Ellerim kan içinde kaldı. Yüzüm gözüm toprakla doldu. Ama kırka yakın martı yumurtası topladım. Şu yumurtaların birkaçını bizim kuluçkanın altına koy-sam... Kim bilir nasıl şaşırdı bizim tepeli tavuk? Ne sersem şeydir o! Geçen sene altından ördekler sarı sarı çıktıkları zaman zavallıları suya, gitmesinler diye az mı gagalamıştı. Zavallı ördek yavruları bir zaman yalağın

içine giremediler. Ama bir sabah bağıra bağıra isyan edip atıverdiler kendilerini suya.

Niye bana üzüntü vermedi bugün ölüm? Yoksa onu düşünmek mi istemiyorum? Hayır, şu Ayşe Hanımla Hüseyin Avni Beye kızdım. Ne ayıp şey birbirini sevdiğini mezardan bile söylemek bir karı koca için.

Dün gazinoda üç hanım konuşuyorlarken duydum :

— Hadi Ayşe Hanıma gidelim. Bahçesi güzeldir, otururuz, diyordu bir tanesi. Öteki - Sabahleyin gördüm onu, İstanbul'a iniyordu, dedi.

— Hüseyin Avni Bey'den izin almış mı?

Gülüştüler. Önce bu muhavareden bir şey anlamadım. Sonra Ayşe - Hüseyin Avni, kelimeleri kafama ne-dense takıldı. Birdenbire mezarlıktaki kameriyeyi hatırladım. Ne olursa olsun, «Kim bu Ayşe Hanım?» diye sorayım şu hanımlara, diyordum. Soramayacaktım ya, bereket versin üçüncü hanım :

— Kim bu Ayşe Hanım? dedi.

Ötekilerden biri :

— Merhum Hüseyin Avni beyin haremi, dedi. Oda-sında bir resmi vardır. Bir yere mi gidecek, Ayşe Hanım bir şey mi alacak, evini kiraya mı verecek, resmin önüne geçer : «Hüseyin Avni Bey, Hüseyin Avni Bey! der, ben bugün İstanbul'a inmek istiyorum. İneyim mi?» Geçenlerde dört çile yün almış. O, çileyi iki eliyle tutuyor, ben yumak yapıyordum. Birdenbire ayağa kalktı. Elinde çile, resme karşı döndü : «Hüseyin Avni Bey! Hüseyin Avni Bey! dedi. Sana bir kazak öreyim mi?» Bir taraftan da boncuk boncuk gözlerinden yaş dökülür, korktum doğrusu! Yüreğim ağzıma geldi. «Aman hanım

teyzeciğim! Allah aşkına yapma,» dedim. Kendini topladı bereket versin. «Ah kızım, ah! dedi. Ne adamdı o!..»

Üçüncü hanım gene sordu :

— Kaç yaşlarında bu hanım?

— Yetmişlik var. Ama her işini Hüseyin Avni Beye danışır. Ona danışmadan adım atmaz.

Seni Hüseyin Avni Bey seni! Nasıl da bağlamışsın kadını? Bu işin sırrını da beraber gömdün gitti.

SÖYLENDİM DURDUM

Şöyle bakıyorum şehre de, yeşil yeşil bir şey geçiyor içimden. Su mu, çayırılık mı, orman mı? Değil. Yeşil bir şey, zehir yeşili bir şey. Birtakım yeşil renkli zehirlerle zehirlenmiş yeşil bir su.

Köpek leşi gibi uyuyor şehir : Yok, değil, öyle değil.. Köpek leşi, kokusu yönünden iğrenç, yoksa ölmüş bir köpekte kırılmış bir çocuk oyuncağının hüznünden başka, tatsız ne vardır. Koku cihetinden öyle bu şehir. Pis şehir bu. Alabildiğine pis şehir : Bit gezmemiş kanepeler, sümük sürülmemiş, tükürülmemiş, balgam atılmamış hiçbir yeri yok. Yakamızdaki kir, fabrika dumanından değil, pislikten, tozdan, mikroptan.

Bu şehir laubaliliğin, kötülüğün, ikiyüzlülüğün kaynaştığı bir şehir. İyi insanları yok mu? Dolu. Ama nasıl çekilmişler, nasıl ürkmüşler, nasıl kapanmışlar bir yere? Neredeler?

Bu şehirde düşünülemez. Düşünmek iyi değil, sıhate muzırdır. Allahı bile düşünemezsin. Düşündün müydü karşına onun namına iğrenç mecmualar, nefesleri yırtık para kokan şairler, ölü bekleyen imamlar çıkar. Avidini isterler.

Ben fukarayı severim, dersin kendi kendine, yalandır. Kendin de inanmazsın. Hangi fukarayı, nasıl fukarayı? Bu canavar gibi dilenci kadını mı? Bu arsız, edepsiz, huysuz çocuğu mu? Bu iki paralık adamın önünde secdeye varan balıkçıyı mı? Yoksa, köşe başında oturup çürüklerini, yüzünden açlığı, kimsesizliği, hafifçe deliliği, dünyadan bıkkınlığı akan adama yutturan külhanbeyi kestaneciyi mi?

Kimdir şu sevdiğin insan? Anladık fakir, kimsesiz, bahtsız... Ama kim?

Kim olacak? Sensin. Kendi kendinsin. Evet, bu şehirde herkes dönüp dolaşıp, kendisinde karar kılacak. Başkasını seven tek adam bulamazsın. Olmasına da imkân yoktur. Hani bazı insanlar vardır, iyilik edersin. Bir edersin, iki edersin, üç edersin. Sonra edemeyecek hale gelirsin de elinden bir şey yapmak gelmez. O zaman bir de bakarsın ki, karşıdaki sana düşman kesilmiştir. Hepimiz öyleyiz işte. Bütün iyilikleri, bütün dostlukları, tulumba gibi emeriz. Sonra dostluklar, iyilikler de kuyular misali kurur. İşte o zaman başlar pandomima, kocaman dedikodu.

Çekilecek bir köşemiz olacak. Yatağımız olacak. Yorganı gözlerimize çekeceğiz. Belki bir deniz kenarı, bir ağaç altı, bir rüzgâr, bir sessiz kahve, bir bardak çay, bir simit, bir dilim kaşar peyniri, bir yarım kilo şarap bulursak dost olarak bu en iyisi. Ama insan? Yok kardeşim, yok, insan bulamayacağız. Bu şehir bu kadar pisken, bu kadar laubali, bu kadar düşkünken para kazanıp da kendinden ötesini, beygirini kullanan arabacıdan daha merhametsizce kullanıp da rahat edenler, sessizce, tereyağından kıl çeker gibi kendini aramızdan çekmişleri bir bakıma haklı buluyorum, gibime geldi. Belki de bu şehre vebalar, belki de bu şehre koleralar gelecek yakında.

Kime bütün bunları istiyorum gibi geliyorsa, namussuz olan odur. İstemiyorum. Aldanma konuşmama. Bırak Allahı bir tarafa! O nasıl bizi sessizce bırakıp gittiyse, biz onu tekrar buluncaya, yahut büsbütün yoktur deyinceye kadar, o bizim işimize karışacağı benzermiyor. Ama bu şehir artık şehre benzemeli, ama nasıl? Nasıl mı? Sen mi çare düşüneceksin? Gülerim. Ama ev-

vela sen! Sen yazıcı! Bırak eşekliği artık! Olmazsa yazma. Çekil, otur oturduğun yerde. Sen mi süsleyeceksin, sen mi temin edeceksin metresini gazete çıkaranın, sen mi onun şöhretini, kalemini, otomobilini Avrupa'dan getireceksin. Sonra gidip Haşet Kütüphanesinin vitrinlerindeki 350 Franklık kitaba hasretle bakacaksın. Şu J. P. Sartre müthiş adam. İsmi duydun. Daha bir kitabını bile okumadın. Okumak istiyorsun ama, alamayacaksın o kitabı. Alırsan enayilik edersin. Yarın ayran bile içemezsin. O, bardağı on kuruşa olan ayran. Yani bir kaşık yoğurtla bir bardak suyu karıştırıp da on kuruşa satan adamın namussuz olduğunu bile bile elinden içtiğin enayicesine bütün şehir insanlarının gözü önünde yapılan hırsızlığı, dolandırıcılığı bile bile... Değiştir mesleğini be! Dur ayrancının önünde sabahları. Yap bir güğüm ayran evde. Koy o herifin önüne kaldırma. İki kuruştan ayran sat, sat da herif gözünü oysun. Seni parayla fukaralar tutup döğdürsün. Daha olmazsa öldürtsün.

Kestane sat bir çıkmaz sokağın başında. Çürüklerini ayır ayır, sokağa at yine üç yüzden okut. Korkma ziyan etmezsin. Ama başına musallat olurmuş; aldırma, koru kendini. Seni tanıyan kimse senden kestane almazmış; senin gözünün önünde, giderler çürüklerini inadına başkasından alırlar da senden almazlarmış. Varsın almasınlar.

Bütün şehirle dost değilsin a! Sen başla bir defa işe. Bir haftaya kalmaz; şapkası delik, gözleri uçuk, rüzgâra karşı içi yünsüz bir adamcağıza çürüklerini, pişmemişlerini dayıyacaksın. Bunu yapacaksın. Yapmazsan hayatından, kestaneçilikten hiçbir şey anlamayacaksın. Manav çırağını, bakkal oğlunu, tüccar kâtibini, gazeteci muharririni böyle yetiştiriyor. Bu şehir böyleyken, bu böyle sürüp gidecek.

SİNAĞRİT BABA

«Cehennem Nişanı»nda beş sandaldık. Güzel bir ocak akşamı. Hava lodos. Denize kırmızı rengin türlü-sü yayılmış. Çok kaynamış ıhlamur rengindeki yayvan, geniş, ölü dalgalar. Sandallar ağır ağır sallanıyor, oltalar bekliyor, insanlar susuyor.

Otuz sekiz kulaç suyun altındaki derin sessizliğe, dibindeki dallı budaklı kayaların arasına yedi rengin en koyusu girer mi şimdi. Sinağrit Baba döner mi avdan. Pırıl pırıl, eleğimsağma rengi pullarıyla ağır ağır, muhteşem, bir ilkçağ kralı gibi zengin, cömert, asil ve zalim mantosuyla dolaşır mı kim bilir. Altunu, zümrüdü, incisi, mercanı, sedefi lacivertliğin içinde yanıp yanıp sönen sarayını özlemiş acele mi ediyordur.

Sinağrit Baba ömründe konuşmamış, ömrü boyunca evlenmemiş, ömrü boyunca yalnız yaşamıştır. Onun koğuundaki zümrüt pencereden ne facialar seyretmiştir. Sinağrit Baba, ne oltalar koparmıştır.

Bu akşam kimin oltasını seçmeli de artık bitirmeli bu yorucu ömrü. Daha her yeri pırıl pırılken, mantosu sırtında iken, daha eti mayoneze gelirken bitirmeli bu ömrü. Sonra hesapta bir gün pis bir «Vatos»un, bir sırtı renksiz, yapışkan ve parazitli bir canavarın dişine bir tarafını kaptırmak var. İyisi mi muhteşem bir sofraya kurulmalı, bir zaferle dolu ömrün sonunu beyaz şarapla, suların üstündeki başka dünyada yaşayan bir akıllı mahluka kendini teslim etmeli.

Sinağrit Baba oltalardan birini kokladı. Bu balıkçı Hristo'dur; kusurlu adam. Gözü açtır onun. İçinden

pazarlıklıdır. Evet, fukaradır ama, kibirli değildir. Sinağrit Baba fukaralıkta gururu sever. Öteki oltaya geçti. Kokladı. Bu balıkçı Hasan'dır. Geç. Cart curt etmesine bakma! Korkaktır. Sinağrit Baba cesur insandan hoşlanır. Bir başka oltaya başvurdu. Balıkçı Yakup iyidir, hoştur, sevimlidir, edepsizdir, külhanidir. Ama kıskançtır. Kıskançları sevmez Sinağrit Baba. Geç. Şu olta, hasisin tuttuğu olta. Sinağrit Baba cömertten hoşlanır. Ama bu oltaya bir başvurmaya değer. Bir başvurdu. Hasisin oltasının iğnesini dümdüz etti. Sinağrit Baba iğneden kopardığı yarım kolyozu çiğnemedi yuttu. Hasis oltasını hızla topladı.

— Vay anasını be Nikoli, dedi, iğneyi dümdüz etti.

Nikoli'nin oltasının yemini kuyruğuyla sarsmakta olan Sinağrit Baba, Nikoli'nin bir kusurunu arıyordu. Onda kusur mu yoktu. Evvela sarhoştı. Sonra ahlaksızdı, kendini düşünürdü ama; cesurdu, cömertti, hiç kıskanç değildi. Fukara idi. Kibirliydi de. Sinağrit Baba kibirli fukarayı severdi ama. Nikoli'nin kibrini beğenmiyordu. İnsanoğlunda o başka bir şey, gurura benzeyen şey, yerinde, vaktinde bir gurur, o da değil, insanoğlunun insanlığından, ta saçının dibinden, oltasını tutuşundan beliren, isteyerek olmayan, ama pek istemeyerek de gelmeyen bir gurur isterdi. Öyle bir elin oltasını düzleyemez, misinasını kesemez, bedenini fırdöndüsünden alıp gidemezdi.

Beş sandalın beşini de kokladı, beğenmedi.

Sinağrit Baba, kayasının kenarında durmuş, lacivert âlem içinde hafifçe yakamozlanan oltalarla, cıvalı zokalardan aydınlanan saray meydanını seyrediyordu. Oltalar gitgide çoğalıyordu. Sinağrit ve mercanlar şehrinin göbeğinde şimdi tatlı tatlı sallanan on beş tane fener vardı. Öteki kovuklardan mercan balıkları çıkıyor,

fenerlerden birine hücum ediyor, budalaca yakalanıyorlardı. Gözleri büyümüş bir halde yukarıya çıkarlarken dönüp tekrar aşağıya kadar geliyor, yukarıki dünyayı görmeye bir türlü karar veremiyorlardı. Sinağrit Babaya büyüyen gözleriyle «Bizi kurtar şu lanetlemeden,» der gibi bakıyorlardı. Sinağrit Baba düşünüyordu. Gidip o yakamoz yapan ipe bir diş vurdu mu idi, tamamdı. Ama hiçbirini kurtaramıyor, hareketsiz duruyordu. Sinağrit Baba onları kurtarmanın bu kadar kolay olduğunu biliyordu ama, bildiği bir şey daha vardı. O da ister su, ister kara, ister hava, ister boşluk, ister hayvan, ister nebat âleminde olsun bir kişinin akli ile hiçbir şeyin halledilemeyeceğini bilmesidir. Ancak bütün balıklar oltaya tutulan hemcinslerini kurtarmanın tek çaresinin koşup o yakamoz yapan ipi koparmak olduğunu akıl ettikleri zaman bu hareketin bir neticesi ve faydası olabilirdi. Yoksa, gidip Sinağrit Baba oltayı kesmiş, biraz sonra Sinağrit Baba tutulduğu zaman kim kesecek? Kim akıl edecek yakamozu dişlemeyi?...

O sırada büyük büyük ışıklar saçan bir olta aşağıya inmişti. Sinağrit Baba ümitle koştu. Bu oltayı da kokladı. Hiç tanıdığı birisi değildi. Yemi ağzına aldığı zaman bu olta sahibinin tam aradığı adam olduğunu bir an sandı. Bu anda da yakalandı. Kepçeden sandala düştüğü zaman Sinağrit Baba büyük gözleriyle kendisini yakalayana sevinçle baktı. Sinağrit Baba etrafı kırmızı, içi aydınlık siyah gözleriyle bir daha baktı, bir daha baktı. Birdenbire ürperdi. Hiddetinden ayaklarını yere vuran bir genç kız gibi işaret görmüştü kendisini tutan oltanın sahibinde : Bu adam şimdiye kadar hiç imtihan geçirmemişti. Ömrü boyunca cesur, cömert. Sinağrit Babanın istediği şekilde mağrur yaşamıştı. Ama Sinağrit Baba bu adamın ne korkunç bir ikiyüzlü köpek olduğunu bizim göremediğimiz bir yerin-

den anlayıvermişti. Bütün devirler ve seneler boyunca kendisini tutan oltanın sahibi ne cesaretini, ne cömertliğini, ne gururunu bir tecrübeye, bir imtihana tabi tutturmamış, her devirde talihi yaver gitmiş birisi idi. Kimdi, neydi? Sinağrit Baba da bilemezdi. Ama, belki de ölünceye kadar cömert, cesur, mağrur yaşayacak olan bu adamın şu ana kadar bir defa bile bir imtihana sokulmadığını anlamıştı. Belki de sonuna kadar bu imtihandan kurtulacaktı. Sinağrit Baba böylesine hiç rastlamamıştı. Ölmeden evvel adama bir daha baktı. Namuslu, cesur, cömert ölecek olan bu adamın hakikatte korkakların en korkağı, namussuzların en namussuzu olduğunu alnında okuyordu. Bu adam, o kadar talihli idi ki daha, ikiyüzlülüğünü kendi kendisine bile duyacak fırsat düşmemişti. Yoksa Sinağrit Baba yakalanır mıydı? Sinağrit Baba hırsından tekrar tepindi. Bağırarak ister gibi ağzını açtı. Kapadı. Sinağrit Baba son nefesini, böylece hiçbir insanlık imtihanı geçirmemişin sandalında pişman ve mağlup verdi.

SON KUŞLAR

Kış, Ada'nın her tarafında yerleşebilmek için rüzgârlarını poyraz, yıldız poyraz, maystro, dramudana, gündoğusu, batı karayel, karayel halinde seferber ettiği zaman; öteki yakada yaz, daha pılısını pırtısını toplamamış, bir kenara, oldukça mahzun bir göçmen gibi oturmuştur. Gitmekle gitmemek arasında sallanır bir halde, elinde bir pasaport, çıkınında üç beş altın, bekleyen bu güzel yüzlü göçmen tazeyi benden başka bu Ada'da seven hemen hiç kimse yoktur, diyebilirim. —Övünmek için değil!—

Herkesin yeni başlayacak olan altı yedi aylık soğuk hayata kendini şimdiden alıştırmak ve hazırlamak için bir şeyler yapmaya çalıştığı öyle günlerde ben, tembelliğim, hep kaçanı kovalayan huyumla yazın, o güzel göçmenin peşine düşmüşümdür. Nerede yakalarsam orada kucaklarım onu. Kimi bir çamın gölgesinde durgun ve güneşsizdir. Kimi bir çalılığın kenarındaki çimenlikte bütün eski ihtişamıyla daha yeni başlamıştır.

Yazın daha parça parça, lime lime, bohça bohça eşyalarıyla gitmek için fazla telaş etmediği Ada'nın bu yakasında, hiç ev yoktur. Yalnız bir tek kır kahvesi vardır.

Bir küçük koyun hemen beş on metre yukarısında, bir apartman terası kadar ufak bir kır kahvesinin tahta masaları üstünde, hâlâ karıncalar gezer. Hâlâ sinekler kahve fincanının etrafına konarlar. Bütün sesler kesilmiştir. Kimi gökyüzünden bir uçak homurtusu gelir. İçindeki, şimdi Yeşilköy'e incek yolcuları dü-

şündüğüm, yalnız bu yâzıyı yazarken oldu. Ondan evvel de uçaklar geçmişti. Ama, hiç içindeki yolcuların Yeşilköy'e neredeyse ineceklerini, daha şu iki satırın sonunda inmiş bile olduklarını düşünmemiştim.

Kahvecinin kendisi sevimsiz bir adamdır. Kahveciden çok, ters bir devlet memuru hüviyeti taşır. Hastalıklı olmasa, doktorlar fazla yorulmamasını salık vermemiş olsalar, dünyada kahveci olmazdı. Tersine, ben bütün ömrümce iyi bir kahve bulamadığım için, kahveci olamamışımdır. Bir kır kahvesi, bir köyün kahvesinin üç beş gediklisi... bundan güzel bir ömür mü olur, elli altmış senelik yaşama, bundan güzel başlar ve biter mi?

Ağaçtan ağaca serilmiş beyaz çamaşırlar bu kadar durgun, güneşsiz, ıslak bir şekilde ılık havada hiç kurumayacaklar. Bu kedi, tahta masanın üstüne çıkmış, köpeğime durmadan homurdanacak mı? Sandalyenin üstündeki vişneçürüğü rengindeki delik çoraplar... Asmanın yaprakları daha yemyeşil. Bizim bahçedeki kurudu bile.

Deniz, Bozburun'a doğru başını almış gidiyor. Uzaklarda görünen, İstanbul'un neresi kim bilir? Sesler nenden gelmiyor?

Bir başka uçağın sesi gelmeye başladı. Bizim Ada, uçakların geçtikleri bir yol güzergâhı olmalı ki, hep ya üstümden ya solumdan geçip gidiyorlar. Kedi sustu. Köpeğim gözünü kapadı. Karga sesleri geliyor şimdi de. Vaktiyle bu Ada'ya bu zamanda kuşlar uğrardı. Cıvıl cıvıl öterlerdi. Küme küme bir ağaçtan ötekine konarlardı.

İki senedir gelmiyorlar.

Belki geliyorlar da ben farkına varmıyorum?

Sonbahara doğru birtakım insanların çoluk çocuk ellerinde bir kafes, Ada'nın tek tepesine doğru gittiklerini görürdüm. İçim cız ederdi.

Büyüklerin ellerinde birbirine yapışmış, pislik renginde acayip çomaklar vardı.

Bunlarla bir yeşil meydanın kenarına varır, bunları bir ufacık ağacın altına çığırtnan kafesiyle bırakırlar, ağacın her dalına ökseleri bağlardı. Hür kuşlar, kafesteki çığırtnan kuşun feryadına, dostluk, arkadaşlık, yalnızlık sesine doğru bir küme gelirler. Çayırılıkta bir başka ağacın gölgesinde birikmiş çoluklu çocuklu kocaman herifler, bir müddet beklerler. Sonra kuşların üşüştüğü ağaca doğru, yavaş yavaş yürürlerdi. Ökselerden kurtulmuş dört beş kuş, bir başka ökseye doğru şimdilik uçup giderken, birer damlacık etleriyle birer tabiat harikası olan kuşları toplarlar, hemen dişleriyle oracıkta boğarlardı. Ve hemen canlı canlı yollarlardı.

Hele bir tanesi vardı, bir tanesi. Çocukları bu işe seferber eden de oydu. Ökseleri cumartesi gecesinden hazırlayan da... Konstantin isminde bir herifti. Galata'da bir yazıhanesi vardı. Zahire tüccarıydı. Kalın, tülülü bilekleri, geniş göğsü, delikleri kapanıp açılan üstü kara kara benekli bir burnu, deriyi yırtmış da fırlamış gibi saçları, kısa kısa bir yürümesi, kalın kalın bir gülmesi...

O esmerle sarışın arası isketelerin bir damlacık etlerinden yapacağı pilavın hazzıyla pırıl pırıl yanan krom dişleriyle nasıl koparırdı kuşun imiğini, bir görseydiniz...

Hani sessiz, zenginliğini belli etmez, mütevazı adamdı da... Konu komşusu da severdi hani. Hiçbir

şeye, hiçbir dedikoduya karışmazdı. Sabahleyin işine kısa kısa adımlarla koşarken, akşam filesini doldurmuş vapurdan çıkarken görseniz; iriliğine, sallapatiliğine, Karamanlı ağzı konuşuşuna, basit ama, hesaplı fikirlerine, iki kadeh atmışsa yine basit, sevimli şakalarına karşı, hakkında kötü bir hüküm de veremezsiniz. Kendi halinde, işi yolunda, hesaplı yaşayan bin bir tanesinden bir tanesiydi.

Ama, güz mevsiminde birdenbire böyle canavar kesilirdi. Akşam beş otuz beş vapurunun arka tarafında yerleştiği iskemlesinde, denizin üstüne oldukça mülâyim bakan gözlerini havaya kaldırır, eylül sonlarına doğru böyle şairane gökyüzüne bakardı. Birden yüzünün ve gözlerinin parladığını görürdünüz.

Havada ve denizdeki tirşe maviliğin üstünde bir takım esmer damlacıklar görünürdü. Sağa sola oynarlar, sonra bir istikamet tutturur, bu esmer lekecikler geçip giderlerdi.

Konstantin Efendi onların çok uzaktan geçtiklerini görebilirdi. Gözlerini kıstardı. Esmer lekelerin adalar istikametinde gittiklerini görür, etrafına bakar, bir tanıdık görececek olursa gözünü kırpar, gökyüzüne bir işaret çıkar :

— Bizim pilavlıklar geldi! derdi.

Kuşlar pek yakından geçmişse, seslerini taklit ederek kalın dudaklarıyla dişlerinin arasından onlara seslenirdi. Kuşların çoğunca aldandıklarına, bu sesi duyarak, dost sesi sanıp vapur etrafında bir dönüp uzaklaştıklarına şahit olmuşumdur.

Havalar sertleşir, poyrazlar, lodoslar birbirini kovalar, günün birinde teşrinlerin sonlarına doğru, ılık, hiç rüzgârsız, parça parça oynamayan bulutlu, tatlı, süm-

büli günlerde, o, en çığırtkan kafes kuşunu nereden bulursa bulur, mahalle çocuklarını çağırtır; bin tane-si 250 gram et vermeyen sakaları, isketeleri, fluryaları, aralarına karışmış serçeleri gökyüzünden birer birer toplardı.

Seneler var ki kuşlar gelmiyor. Daha doğrusu ben göremiyorum. Güzün o güzel günlerini pencereden görür görmez, Konstantin Efendinin bulunabileceğı sırtları hesaplayarak yollara çıkıyorum. Bir kuş cıvıltısı duysam kanım donuyor, yüreğim atmıyor. Halbuki sonbahar kocayemişleri, beyaz esmer bulutları, yakmayan güneşi, durgun maviliğı, bol yeşiliyle kuşlarla beraber olunca, insana, sulh, şiir, şair, edebiyat, resim, musiki, mesut insanlarla dolu anlaşılmış, sevişmiş, açsız, hırssız bir dünya düşündürüyor. Her memlekette kıra çıkan her insan, kuş sesleriyle böyle şeyler düşünecektir. Konstantin Efendi mâni oluyor. Zaten kuşlar da pek gelmiyorlar artık. Belki birkaç seneye kadar nesilleri de tükenecek. Her memlekette kaç tane, Konstantin Efendi var kim bilir? Kuşlardan sonra şimdi de milletin yeşilliğine musallat oldular. Geçen gün yol kenarındaki yeşilliklere basmaya kıyamayarak yola çıkmıştım. Konstantin Efendinin günlerinden bir gündü. Gökte hiç kuş gözük-müyordu. Evden çıkarken isketemin kafesine bir incir yapıştırdım. İsketem tek gözünü verip bana dostlukla bakmış, incir çekirdeğini kırmaya çalışıyordu.

Onu, ev duvarının bir kenarına çaktığım çiviye asmış, yola çıkmıştım. Kuşlar yoktu şimdi havada ama, yolun kenarında yeşillikler vardı ya... Baktım: Bu yeşilliklerin bazı yerleri sökül-müş. Biraz ileride dört çocuğa rastladım. Yürüyorlar. Yeşilliklerin en güzel yerinde duruyor, bir kaldırım taşı kadar büyük bir parçayı belle söküyorlar, bir çuvala dolduruyorlardı:

— Ne yapıyorsunuz, yahu? dedim.

— Sana ne? dediler.

Fukara, üstleri yırtık pırtık yavrulardı.

— Canım, neden söküyorsunuz? dedim.

— Mühendis Ahmet Bey söktürüyor.

— Ne yapacak bunları?

— Yukarıda deri tüccarı Hollandalı var ya hani, onun bahçesini düzeltiyorlar da...

— İngiliz çimi alsın, eksin; mademki herif zengin..

— İngiliz çimiyle bu bir mi?

— Bu daha mı iyi?

— İyi de laf mı? Bunun üstüne çimen mi olur? Hollandalı öyle demiş.

Karakola koştum. Polislere haber verdim. Güya men ettiler. Gizli gizli, gene çimenler yer yer söküldü. Mühendis Ahmet Beye ceza bile kesilmedi. Belediye talimatnamesinde, yol kenarlarındaki çimenleri sökmek cezayı mucip olmuyormuş.

Kuşları boğdular, çimenleri söktüler, yollar çamur içinde kaldı.

Dünya değişiyor dostlarım. Günün birinde gökyüzünde, güz mevsiminde artık esmer lekeler göremeyeceksiniz. Günün birinde yol kenarlarında, toprak ana-mızın koyu yeşil saçlarını da göremeyeceksiniz. Bizim için değil ama, çocuklar, sizin için kötü olacak. Biz kuşları ve yeşillikleri çok gördük. Sizin için kötü olacak. Benden hikâyesi.

HARİTADA BİR NOKTA

Çocukluğumdan beri haritaya ne zaman baksam, gözüm hemen bir ada arar; şehir, vilayet, havali isimlerinden hemen mavi sahile kayar. Robenson Kruze'yi okumuşumdur herhalde; unuttum gitti. Onun zoruyla mavi boyaların üstünde bir garip ada ismi okuyunca hülyaya daldığımı sanmıyorum. Romanlar yüzünden adaları sevdiğimi pek ummuyorum ama, belki de o yüzden. Haritada ada görmeyeyim. İçimde dostluklar, sevgiler, bir karıncalanmadır başlayıverir. Hemen gözlerimin içine bakan bir köpek, hemen az konuşan, hareketleri ağır, elleri çabuk, abalar giymiş bir balıkçı, yırtık bir muşamba kokusuyla beraber küpeşte tahtaları kararmış, boyası atmış ağır ve kaba bir sandal, sandalın peşini bırakmayan bir kuş, ağ, balık, pul sahilde harikulade güzel çocuklar, namuslu kulübeler, kırlangıç ve dülgerbalığı haşlaması, kereviz kokusu, buğusu tüten kara bir tencere, ufukları dar sisli bir deniz...

Tabiat; çoğunca dosttur. Düşman gibi gözüktüğü zaman bile insanoğluna kudretini ve kuvvetini tecrübe imkânları veren, yüz vermez bir babadır; fırtınasında kayığını batırdığı zaman yüzmesini, rüzgârında kulübenin damını uçurduğu zaman daha sağlam, daha hünerliyi bulmayı öğretiyor; canavarla karşı karşıya bıraktığı zaman adale kuvvetini sınıyorlar. Orada, dört tarafı suyla çevrili yerde insanların büyük, sağlam dostluklar, sağlam adaleler, namuslu günler ve gecelerle birbirlerine sokulmalarını, yardımlaşmalarını buyuran rüzgârlar, fırtınalar, deniz canavarları, kayaları günlerce, haftalarca döğen dalgalara ancak tabiatın buyurduğu şekilde yaşanabileceğini, sıkı ve sağlam adalele-

rin çelimsizlere yardım için, keskin aklın daha kör, daha mülayim, daha gürültüsüz ve yavaş kala, hatta akıl-sıza arkadaşlık için verildiğini, çorbanın çorbasızlarla taksim edilmek için mis koktuğunu öğreten, belki de öğretmeden öyle iyi, öyle mübarek anadan doğulduğunu hayal ettiren bir düşünceyle haritalardaki maviliğin crtasında, kocaman kıtaların kenarındaki büyük denizlerin bir tarafına kondurulmuş adalara bakar kurar dururdum.

Yatak odama da bir tane asmışımıdır; geceleyin yatmadan evvel okuduğum kitaba inanmazsam, canım sıkılır da gözümü kitaptan kaldırırsam haritaya gözüm ilişsin diye. Haritayı görünce bir nokta ada, ada görünce de hemen fırtınaları, rüzgârları, uğultuları, köpek balıklarını, sonra birdenbire adanın namuslu insanlarını hatırlayıveririm. Haritada herhangi bir kargacık burgacık şekil alınmış adalara kara sevdalıya kurşun döken bir ihtiyar kocakarının akli veya sezîşleriyle dalar, bir şeyler bulup çıkarırım a, daha çok şekilsiz, ancak bir nokta gibi gözüken adalar merakımı çeker.

Bir gece ansızın bir motor katranlı bir iskeleye yanaşır. Işıkları kan portakalı kırmızılığında yanan haritadaki nokta adaya çıkıveririm. Hemen üç günlük sakalı pırıl pırıl beyaz, orta yaşlı bir adam yakası kalkık, gocuklu bir paltoyla gömülmüş yüzüyle gülerek yanıma yaklaşır :

- Geldin mi kardeş? der.
- Geldim ağam, derim.
- Artık gitmeyeceksin ya?
- Aah, derim, bir daha mı?.. Bir daha mı?..
- Adamızdan iyisi yoktur...
- Yokmuş ağabey, derim.
- Babam sizlere ömür...

Gözümüz bulanmış, tahta havalesinden hiç gözükmeyen bahçeli bir eve gireriz. Bir asma çardağı altından geçeriz.

— Ben bir elimi yüzümü yıkayayım hele...

Der, eve girmeden sağ kolda bir çeşme vardır, hatırlayıverir, yönelirim. Heyecandan, üzüntüden, utançtan, titreye titreye, yüzüme suyu çarpa çarpa yıkıyorum. İki üç kişi boynuma sarılır, komşular seslenir Ürkütülmüş tavuklar bağırır, anam ağlar, aғam ekmek keser, bacım bardağı doldurur, ben duvardaki ağları seyre dalarım.

— Hava bugün lodos muydu ağabey? derim.

— Başlarken lodos başladı. İkindiye doğru batıya çevirdi. Şimdi batı karayelden esiyor ama, çevirecek, karayele çevirecek.

— Sonu kar mıdır ağabey karayelin?

— Geldiğın yerlere kar amma, bize pek yağmaz... Sen nasılsın bakalım? Rengin iyi maşallah!

— Çok şükür ağabey!.. Köy nasıl?

— Bildiğın gibi gardaş! Hep öyle... Çocuklar iskambile dadandı; başka bir kusurcukları yok.

— Parasına mı oynarlar. ki?..

— Yok be anam! Para nerede ki parasına oynasınlar? Balığına oynarlar, misinasına oynarlar, çaparasına oynarlar, olta iğneciğine oynarlar. Hele bir oynayagörsünler parasına da...

Hani frenklerin «l'enfant prodigue» (savruk çocuk) dedikleri bir oğlan vardır. Ben o çocukmuşum; israftan, delilikten, serserilikten dönmüşüm gibi olurum yatağımın içinde. Işığı söndürmemle uykumun başlan-

gıcı arasına güneşli bir sabah, kayıtlar, bütün bir balıkçı köyü halkı dolar. Kalkık uçları çiçekle balık resimli çifte kayıtlar bir anda uzaklaşır.

Bugün deniz, yüz veren bir anne gibidir. Bu kadar etmemeli, bu kadar yüz vermemeli, bu kadar ıııklı, bu kadar sakın, bu kadar lastik çizme gibi pırıl pırıl olmalı deniz. Bunun yarını var. Dalga kırık cam parçaları gibi keskin ve soğuk vurduğı zaman olacak, o canavar su baştan girip kıçtan çıkacak...

İşte çocukluğumun ve ilk gençliğimin haritalarındaki adalar beni, sonunda bir gün özlediğim gibi bir adaya tesadüfen bırakıverdiler. Yaşım orta yaşı bulmuştu ama, nihayet asıl yuvama dönmüştüm. Sanki on dört yaşında sarışın bir oğlanken basıp gitmiştim, bir motor beni alıp büyük şehirlere götürmüştü. Yaşamıştım. Cebim para görmüştü. Kadın görmüştüm. Şehvet tatmıştım. Kumar görmüştüm. Hırsızlık, mahpushane görmüştüm. Kerhane görmüştüm. Yankesicilerle, hırsızlarla arkadaşlık etmiştim. Sulanmışlar, sulanmıştım. Aç yatmıştım. Para çalmıştım. Irza geçmiştim. Sevmiş, sevilmemiştim. İşte bitkin, işte yorgun, işte hepsini, hepsini yitirmiş; gittiğim motorla gene geri dönmüştüm.

Şimdi namuslu insanların arasında başım önüme eğilmiş, gülmeden, eğlenmeden, müsamaha dolu, kötülüğü kırpışından anlayınca cesarettten canavar kesilecek bir insan haliyle sessiz, sakın, ağzına vur lokmasını al bir halde balğa çıkacak, iyiliklere hasret duya duya ömrümün sonunu burada kesik bir son nefesle bahtıyar bitirecektim.

Sonbahar uzun ve güzel geçti. Çardaklardaki yapraklar kırmızının en son haline doğru ağır ağır, kıza-ra kızara, kırmızının renk oyunları içinde düşmeden evvel ne kadar sallanıp durdular.

İnsanlara ağır ağır sokulmaya çalışıyordum. Babadan kalma ev, anamın sayesinde gürül gürül işliyordu. Bense orada kafamı kuma sokmuş devekuşu gibi oldum önce. Artık bütün günümü ve gecemi burada geçirecektim. Etrafımı çeviren insanların hepsini kendimden çok iyi, çok namuslu, hani demin söylediğim evine dönen «müsrif çocuk» ruhuyla seyrediyordum. Niyetim yazı yazmak bile değildi. Balığa çıkacaktım. On kuruşa kahve, yirmi kuruşluk köylü sigarası içecektim. Kaybettiğim her şeyi; insanlığı, cesareti, sıhhati, iyiliği, safveti, dostluğu, alın terini, sessizliği yeniden bulacak, belki yeniden bir adam olmasam bile bir temiz hayatın içinde hayran, meysus ve mahçup ölümü bekleyecektim. Aklıma arasına esen yazı yazmak arzusunu, arzusunu değil kötü huyu muvaffakiyetler, şöhretler düşünmeden, «düşünürsem Allah canımı alsın!» düşüncesiyle yeniden bulabilirsem kalemsiz kâğıtsız dağlara fırlayacak, balığa çıkacaktım. Yazmayacaktım. Biliyordum ki, insanlar beni pek sevmeyeceklerdi. Bir adam ki, onlar gibi değildir. Balığa çıkacak olsam «koca evi barkı var. Ne bok yemeye balığa çıkar? Deli midir nedir? Pay da almaz» diyeceklerdi. «Baba fırını has çıkaran enayi, çalışmıyor, bereket ki anası var, yoksa satar savar sürünür.» diyeceklerdi. Hiçbir zaman yeniden damla damla, dakikaları duya duya, sıkıla patlaya; rüzgârı, balığı, denizi, ağı seve seve ölümü beklediğimi bilemeyeceklerdi.

Ne zararı vardı. Ben onları hayalimde adanın insanları ile ölçe ölçe, en büyük kusurlarını müsamahasızlıklarında bularak mahçup sevecek; bir sigara, bir adaçayı, bir kâğıt oyunuyla rüzgârlı günü bitirdikten sonra yatağıma yeni doğmuşcasına günahsız, hatıraları kova kova; iyileri, kahramanları, namusluları, hak yemezleri, alın teriyle sert tabiattan kavga ve dostluk-

la ekmeğini çıkararak, birbirlerine fedakârlıklar ederek yaşayanları seyirden duyduğum hazla derin ve rüyasız bir uykuya dalacaktım. Sabahleyin yine rüzgârla, yağmurla uyanacaktım. Camları buğulu bir kahvenin içinde elleri nasırlı, yüzleri güneş ve rüzgârla çizgili insanların arasında bugünü de bir günah, daha doğrusu bir kötülük işlemeden bitirecektim.

Onların arasına seyirci sıfatıyla sessizce karışarak oldukça mesut yaşadım. Şehre bile inmiyordum. Her şey tahayyül ettiğim gibiydi. Yalnız pay meselesinde çirkin hadiseler geçtiğini işitiyor, onu da duymamazlığa geliyordum.

Bir sabahtı. Kayık, hülyalarındaki gibi balıktan dönmüştü. Çevaleler vapura verilmişti. Şimdi ağları denize çarpa çarpa yıkıyorlardı...

Balıkhanede hiç tutmayan, fiyat bile verilmeyen on on beş dülgerbalığı kayığın küpeştesinde hâlâ canlı, ince, zar gibi kanatlarıyla titreyiyorlardı. Biraz sonra işlerini bitirmiş olacaktı, hepsi orta parmaklarına birer dülgerbalığı takarak çekip gideceklerdi. Umdüğüm gibi dülgerbalığı çorbası çok evlerde tütecekti.

Kayığı temizleyenler sekiz kişiydi. Yedisi bizim adandı. Sekizincisi zayıf, sarı, hastalıklı adamı hiç görmemiştım. Ne kadar dostça, ne kadar içten bir sevgiyle çalışıyordu.

Balığın bol çıkmaya başladığı duyulduğu zaman dışarıdan da insanlar gelirdi. Dışarıdan ırıba katılanlar pay almazlardı. Irıp tayfası ile reis gönüllerinden ne koparsa o kadar balık verirdi kendilerine.

O adam da bir dülger alabilmek, bu balığı hak edebilmek için elinden geleni yapıyordu.

Nihayet iş bitti. İki büyük dölgerbalığını reis kış altına attı. Tayfalardan birine :

— Bunu bize götür sonra, dedi, ötekilerini pay yap.

Üç tane alanlar oldu. Dışarıdan gelen bir tane versinler diye bekledi. Yüzünde tatlı bir gülümseme ve çalışmaktan doğabilmiş hafif bir kırmızılık vardı. Bu kırmızılık pay dağıtan adamın elinde tek balık kalıncaya kadar adamın yanağında durdu. Sonra birdenbire uçtu. Yüzündeki gülümseme önce tehlikeli bir halde dondu. Sandım ki böyle bütün ömrünce böyle donuk bir tebessümle kalıverecek adam. Etrafına bakındı. Kendine bakan birini gördü. Gülümseme birdenbire yüzünde bir meyve gibi çürüyüverdi. Gözleri hayretle büyüdü. Son balığı kayıktaki adam rıhtıma fırlatmıştı. Adamın yüz ifadeleri nerede ise yine eski temiz, memnun halini, taze meyve halini alıverecekti. İki adım attı. Elini balığa doğru uzatmak üzere eğildi. Ama ötekilerden, başparmağına irisinden bir tane dölgerbalığı takmış birisi, kocaman çizmeli ayağını dölgerbalığının sırtına bastı.

— Ne o? dedi, hemşerim. Dur bakalım. Dağdan gelip bağdakini kovmayalım.

Adam elini çekti. Bir şey söylemedi. Söyleyemedi. Söyleyecek halde değildi. Rıhtım kahvesine doğru yürüdü. Dışarıdan kahvenin önündeki seyircilerden biri seslendi :

— Bırak yahu! O adam da çalıştı. Veriver bir tane, ne olur? Kalkmış nerelerden gelmiş işte.

— Ne yapalım gelmesinler. Kırmızı götlü ile davet mi ettik biz onları. O balığın bir iki buçukluğu var. Balık çıkmadığı zaman yanaşmıyorlar ağı temizlemeye hiç Yağma yok hemşerim!

Kayıktakilerden hiçbiri kalkıp da :

— Ayıptır yahu, ver adama, demedi.

Bir ikisi, en umduklarım konuşacak gibi oldular. Bekliyordum. Şimdi umduklarımdan birisi payına düşen balıktan birini, en küçüğünü adama doğru fırlatacak diye bekledim. Reis kahvenin önünde kahvesini öttürüyor, kayığın asıl tayfasına keyifle bakıyordu.

— Ayıp yahu, dedi, ayıp!

Bu sefer konuşacaklarını, hatta paylarına düşen balıklardan en küçüğünü fırlatacaklarını sandıklarım-dan biri :

— Sen karışma babalık! Fazla söylenmeye başladın. Ayıp ne demek? Ayıp yorgan altında.

— Babanızın malı mı bu deniz sizin?

— Onun babasının malı mı?

— Değil ama, gelmiş kayığınızda çalışmış bir kere.

— Kim gel de çalış demiş ona, gelmeseydi.

Balık verilmemiş adam, kahvenin bir iskemlesine çökmüştü. Kahveci başına dikilmişti. Kahveciye :

— Kalkacağız, kalkacağız, dedi.

Ayağa kalktı. Kendisi için laf işitmiş adama :

— Zarar yok hemşerim, dedi, zararı yok. Verme-sinler, istemez.

Gözüken vapura doğru yürüdü. Küçük adımlarla bir Şarlo gibi seğirterek uzaklaştı.

Söz vermiştim kendi kendime : Yazı bile yazmayacaktım. Yazı yazmak da bir hırstan başka ne idi? Burada namuslu insanlar arasında sakın ölümü bekleyecektim. Hırs, hiddet neme gerekti? Yapamadım. Koş-tum tütüncüye, kalem kâğıt aldım. Oturdum. Adanın تنها yollarında gezerken canım sıkılırsa küçük değ-nekler yontmak için cebimde taşıdığım çakımı çıkar-dım. Kalemi yonttum. Yonttuktan sonra tuttum öp-tüm. Yazmasam deli olacaktım.

SİVRİADA GECELERİ

Bir nisan akşamı yola çıkmıştık. Geceyi o yanıp yanıp sönen ışıklar adasında geçirecek, sabah erkenden su üstü karagözüne çıkacaktık.

Niyetimiz daha erken yola çıkmaktı ya. Hava bir tuhaftı. Uzakta fırtına bulutuna da benzer bir sis vardı. Bir gün doğrusu bu sisi temizleyiverdi. Bu sefer de gün doğudan bir karabulut gelip yağmurunu boşalttı. Sonra gökyüzünü boydan boya kaplayan bir ebemkuşağı görünce, Kalafat :

— Selamet, dedi. Basalım artık. Hava düzeldi demektir.

Kalafat'a göre fırtınalar atlatılmıştı. Gökyüzündeki bu yedi renk, sükûna işaretledi.

Yola çıktığımız zaman deniz dümdüzdü. Ebemkuşağı zaman zaman gözümüzden silinip tekrar ortaya çıkıyordu. Sanki dünyanın kuruluşundan bir gün yaşıyor gibi gidiyorduk.

Arkama baktım. Bu sefer de Çamlıca sırtlarında bir iki bulut peydahlanmıştı.

- Poyraz geliyor, Kalafat, dedim.
- Gelsin, dedi. Gün batmadan oksiyadayız.
- Fener erken yandı galiba? dedim.
- O, gece gündüz çakar be, dedi.

Sivriada'nın bir mil açığında, sağımızdan hafif hafif bize yetişmeye çalışan poyraz kabarıverdi.

Kalafat, kayığın burnunu poyraza çevirdi. Sivri'yi solumuzda bırakıp açılıyorduk.

- Neden böyle çekiyorsun küreği? dedim.
- Böyle çekmesem nasıl düşeriz Sivri'ye, dedi.

Şimdi akıntıya verdik miydi sandalın burnunu, kürek çekmeden mağaranın önündeyiz.

Sahiden de öyle oldu. Sular bizi tam mağaranın önüne getirdi. Sandalın burnunu mağaraya soktuk. Bekledik. Kalafat kepçeyi daldırıyor, kocaman karidesler tutuyordu.

Birden durdu. Yanımızdaki çocuğa :

— Baksana, Sotiri, dedi, ayıbalığı geldi galiba, bir ses duyдум.

Çocukla beraber kıçta oturmuştuk. Dönüp baktık : On kulaç ötemizde terli, şişman bir zenci çocuğu gözle riyle, fok, bize bakıyordu.

Baktı ve daldı.

— Orada mı? dedi Kalafat.

Sotiri :

— Daldı, dedi.

— Yine çıkar. Mağarada geceler. Keyfi kaçtı oğlanın bizi var diye...

Bu ihtiyâr münzevi senelerden beri buralarda. Bırakmış uzak denizlerini, yüzlerce karısını, binlerce çocuğunu, basmış gelmiş Marmara'nın bu Sivriada'sına...

Güneş batıyor, martılar haykırıyor, karabataklar sudan çıkmış, ıslak kanatlarını kaldırabilmek için deli gibi çırpınıyorlar, ayıbalığı yeniden büyük bir nefesle çıkıyor. Büyük bir nefesle tekrar dalyor. Martılar geliyor, karabataklar gidiyor. Akşam büyük bir vaveyla içinde vahşi, kırmızı, dalgalar esmer kayaları dövüyor.

Mağaranın içinde Kalafat, kıpkırmızı lekelerle sular içinde hâlâ karides avlıyordu.

— Sotiri! diye haykırdı birdenbire. Sen livarı hazırla da şu karidesleri koyalım. Kıç altında bir tane daha var. Ama, iyi bak, üstünün bezi delik olmasın.

Sotiri, kayığın içine batmış güneşin bir parçası gibi kımıldadı. Siyah kafası ve kırmızı elleriyle, mavi gözleriyle, kaya, deniz, güneş, balık, renk ve kokusuyla ayaklarının dibinde kıç altına doğru uzandı.

Kalafat kepçeyi baş üstüne koydu ve kendisi de mağaranın deliğinden fırladı :

— Ulan Sotiri, bulamadın mı öteki livarı? Ver şimdilik oradan çapçağı, dedi.

Çapçağı ben uzattım.

Sotiri kıç altından boğuk boğuk :

— Bulamıyorum livarı usta, diyordu.

Mağarayı ayıbalığına bırakıp Sivri'nin Yassı'ya bakan kıyısına çıktık. Sandalı çakıla çektik.

Sotiri ile Kalafat çalı çırpı aramaya gittiler. Ben kıyıda beyaz çakıllara oturdum. Üç adım ötemde akşamın şimdi göndermiş renklerine doğru kırmızı bacaklarını sallayan bir martıya daldım.

Martı arka üstü yatmıştı. Kırmızı ördek ayakları arasına havayı dövüyordu. Ne oluyor, diye martıya doğru gittim. Hayvanın gözleri açıktı. Güzel kafası da arasına sallanıyordu.

Sotiri, sırtında kıyıya düşmüş boş bir portakal sandığıyla tepemde gözüküverdi.

- Ne oluyor bu martıya Sotiri? dedim.
- Ölüyor be, dedi, ne olacak?
- Sahi ölüyor mu?
- Yok yalandan. Ölüyor işte...

Sotiri, portakal sandığını, geceyi geçireceğimiz iki kaya arasına fırlattı. Tekrar Kalafat'a yetişmek üzere kayalara tırmandı. Bir martı, bir nisan akşamında sırt-üstü uzanmış, hâlâ ölmeye çalışıyordu. İçimi bir keder yaladı. Yanından ayrılamıyordum. Martının kafasını ellerime almıştım. Bir avuç deniz suyu getirip ağzına damlattım. Şiddetle kafasını salladı. Bir titredi ve öldü.

Yassıada'nın ışıkları yandı. Uzaktan bir taka geçti. Keyfim kaçmış, üzgün, ağlamaklı gibiydim. Canım bir taraftan acı bir türkü söylemek çekiyordu.

Onlar ateşi yakıp topladıkları midyeleri bir teneke üstünde pişirirlerken, ben hâlâ martının yanbaşındaydım. Kalafat :

- Ne oluyorsun be? dedi. Şair misin, ne boksun?
- Martı öldü de... dedim.
- Martı da ölür, dedi. İnsan ölmüyor mu?

Dünyanın yaratışındaydık şimdi, insanın ilk zamanlarını yaşıyorduk. Onlar avlıyorlardı, ateş yakıyorlardı. Ben martıya ait bir mersiye yazmış, ateşin karşısında okumak üzereydim.

Bütün kabile halkı bana kızmıştı :

— Bu herif çalışmayacak mı? Oturup kayalara, düşünecek mi? Martı ölmüş, onu seyredip bize masal mı anlatacak?

Gündüz güneşin içinde böyle söyleyenler, gece olup da kütükler, çalı çırpı yanınca, öbür tarafta rüzgâr denizi homur homur söyletirken, martılar hâlâ deli gibi

bağrışırken ben bir türkü, martının ölümünün türküsünü tutturacaktım. Çalışanları bir üzüntü, bir garipseme, birbirine sokulma hissi saracaktı. Sonra bu hal belki de işe yaramaz adamın bir vazifesi olarak tanınacaktı. Bir iki gün ağ tamir edecek, balık tutacak, beceremeyecek, fakat akşamları da onlara üzülop sevinme arzuları veren türküler söyleyemeyecektim.

— Ne susarsın be herif, diyeceklerdi. Hani bülbül gibi öterdin geceleri?..

Ertesi sabah beni balığa çıkarken uyandırmayacaklardı. Bırakacaklardı kendi halime.

Kalafat :

— Ee, dedi, anlat bakalım şu martının ölümünü...

— Martı, dedim, üç adım ötemdeydi. Güneş yeni batmıştı. Doğrudan bir mavi karanlık ağır ağır kayalara, çakıllara, çakıllardan vücuduma sinmeye başlamıştı.

Kalafat'la Sotiri, birbirlerine bakakaldılar :

— E, sonra? dediler.

Utandım, sustum.

Ateşin kenarına koyduğum midyeyi aldım. Biraz limon sıktım. Bir lokma ekmekle attım ağzıma...

Sotiri yanı başıma uzanmıştı. Gözleri uyku içinde yüzüme dikilmişti. Yine :

— E, sonra? dedi.

Kalafat'a baktım. Gözlerini kapamıştı.

— Dinliyor musun, Kalafat? dedim.

Cevap vermedi. Sotiri ondan tarafa döndü. Dikkatle baktı :

— Uyudu, dedi, bana anlat.

— Ölen martıyı tanıyordum, dedim. Hani iki hafta önce ölen Tahir'in martısıydı. Başka türlü martıydı o. Ötekiler gibi bağırmaıdı. Bir kayanın tepesine çıkar, oradan Tahir'in sandalını gözlerdi. Uçardı doğru Tahir'in sandalına. Surattan da anlardı kerata. Tahir somurtkan adamdı. Pek keyifsizse yanına sokulmazdı. Uzak-tan gözlerdi. Pek keyifli ise gelir, sandalın kışına otururdu. Yemlerin kafasını, kılçıklarını, bekçi balıklarını, ince izmaritleri Tahir fırlatır ona atardı. Arasına konuşurlardı da. Ne Tahir onsuz, ne o Tahir'siz yaşayabilirdi. Uç gün sırt sırta rüzgâr esse, Tahir de balığa çıkmasa, martı tenezzül edip de çöp mavnalarına doğru kanat çırpmaıdı. Tembel miydi, şair miydi bilmem ki...

Hikâyem güzel olmuyordu, farkındaydım. Ama, yavaş yavaş açılacaktım; ateş kor kesilmişti. Ay çıkmıştı. Baktım, Sotiri'ye : Kafası düşmüş, o da uyumuştı. Ben bütün gece uyumadım. Martılar simsiyah ayın altında dolaşıp durdular. Sabaha karşı iskele sancak ışıkları ile durgun suları bize doğru atan bir vapur geçti. Aman ne güzeldi bu vapur sabaha karşı. Kalâfat'ı uyandırdım. Vapuru gösterdim :

— Ne güzel, bak, Kalâfat, dedim.

— Sen sahiden kaçıkılmışsın, dedi.

Kafasını bir iki defa salladı. Bir daha vapura baktı. Bir daha salladı. Yırtık paltosuna girip kayboldu.

Ö Y L E B İ R H İ K Â Y E

Sinemadan çıktığım zaman yağmur yine başlamıştı. Ne yapacağım? Küfrettim. Ana avrat küfrettim. Canım bir yürümek istiyordu ki... Şoförün biri :

— Atikali, Atikali! diye bağırdı.

Gider miyim Atikali'ye gecenin bu saatinde, giderim. Atladım şoförün yanına. Dere tepe düz gittik. Otomobilin buğulu, damlalı camlarında kırmızı, sarı, yeşil, türlü ışıklar görerek, bir renk dalgası içinde Atikali'ye vardık.

Şişli'de Bomonti durağından yüz adım yürüsem evime varır, iki yorganlı yatağımın çukuruna büzülür, dostum Panco'yu düşünürüm. Şimdilik başka kimsem yok. İstanbul odalarının birinde hasta anam yatar döşeginde. Kara köpeğim de karyolasının altında onu ve beni bekler. Panco, Çilek isimli bir sokakta oturur. Futbol oyunları görür rüyasında. Yahut da yine rüyasında pişpirik oynar. Ben gece yarısından sonra yağmurlu bir havada Atikali'deyim. Sözümona bir bulvar üstündeyim. Yürüyorum. Yağmur yağıyor da yağıyor. Evet, yağmurun, yalnızlığın, Atikali'nin hakkı var : Uzaklaştıkça anamı, Panco'yu, köpeğim Arabı daha çok özleyorum.

Üçü de uykudadır. Annem horluyor, Arap uyanmış, sokağa kulak veriyor, Panco rüya da görmüyor, demincek attım.

Ben, iki insan ve bir hayvan düşünerek, yağmurun altında, Atikali'nin bilmediğim sokaklarına sapıyorum. Bekçi düdükleri geliyor. Bir evden âeli gibi birisi fırlıyor. Üstüme çullanıyor.

— Dostumu öldürdüm abi, diyor, sakla beni.

Paltomun cebini gösteriyorum. Dikişlerinden yağmur girmiş, sabahki yediğim simidin susamları kokan cebimi. Girip kayboluyor.

— İsmi ne senin? diye sesleniyorum cebime.

— Hidayet.

— Neden öldürdün Hidayet?

— Seviyordum be abi!

— Nasıl seviyordun Hidayet?

— Deli gibi be abi! Gün onunla ağarıyordu. Ben susamhelvası satarım abi gündüzleri. Cebin de mis gibi simit kokuyor abi. Gün onunla ağarır; onunla kararır. Bir dakkam yoktu onu düşünmediğim. Abi, rüyada gibi yaşırdım. Her laf gelir gider ona dayanırdı. İnsanlar bana bir laf söylerdi. O ne cevap verebilir, diye düşünürdüm. Bir şey alacak olsam o alır mıydı acaba? derdim. Bir şey yesem içime sinmezdi. Biri yol sorsa o gösterir miydi? diye kafama sormayınca ve içimde o, yol göstermeyince aptal bakardım. Bir güzel şey görsem ona göstermezsem, gösteremediğim için zevk alamazdım güzel şeyden.

— İsmi neydi?

— Pakize.

— Sonra, Hidayet?

— Sonra abi... Hava kararır. Susamhelvalarını kahveye bırakır, iki bardak şarap içmeye koşardım. Afyon mu katardı pezevenk meyhaneci nedir, içer içmez Pakize karşıma dikiliverirdi capcanlı, ısıcacak.

— Sahiden mi?

— Yok be yalancık, hulyadan be abi! Artık konuşur dururdum abi.

— Sus, gelen var, Hidayet.

Hidayet paltomun cebinde bir susam tanesi gibi bü-züldü.

Yağmur dinmişti. Ortalık bir parça ağarmış gibi idi.

Hidayet cebimden seslendi :

— Anlatayım mı ötesini abi?

— Anlatma, yeter bu kadarı.

— Peki abi, sustum. Nasıl istersen abi. Ama anlat beni Panco'ya emi?

— Anlatırım, Hidayet.

— Ama ötesi daha kıyak abi.

— Ötesini ben uydururum Hidayet. Sen çık cebimden. Palto da ıslandı. İkinizi birden kaldıramıyorum, yorulдум.

— Peki abi.

Cebimdeki susam pire oldu. Fatih Camii avlusunun çitlembik ağacının dibine doğru fırladı gitti. Karanlıkta bir kıvılcım, kara bir kıvılcım gibi pırıldadı.

Bir oh çektim. Rahatlamıştım. Keyiflenmiştim. Panco'ya domuzuna bir hikâye anlatacaktım : Hidayet, Pakize'nin ta kalbine bir vuruşta kocaman bir çivi saplamıştı. Başka çaresi yoktu. Susamhelvaları yiyen çocuklar, kadınlar, Hidayet'ten bu hikâyeyi beklemezlerdi. Susamhelvası karın doyurmazdı. Pakize susamhelvacıya da varamam a, demişti. Seviyormuş... Sevgi karın doyurur mu? Hidayet o akşam süslenmiş, Taksim'e çıkmıştı. On sekiz lira otuz yedi kuruş parası vardı. Bir meyhaneye girdi, içti de içti. İçtikçe Hidayet'e koydu. Artık minareye baktığı zaman minarenin aleminin göğe doğru yükselişini Pakize ilen bir bulutsuz ay mehtaplı gecede seyretmeyecekti, demek, Hırkaişerif'e bu yol mu

gider diye bir kadıncağız sordduğu zaman Hidayet kafasının içinde sarı kazağı altında kaybolmuş, Pakize'ye aynı suali sorup da : «Bu yol mu gider, öteki mi, ben ne bileyim Fatma Hanım!» derse, o da kadıncağızın şaşır-mış yüzüne gülümseyerek aynı şeyleri söylemeyecekti, ha.

Başını tüyler gibi, kediler gibi, temiz tülbentler ve mendiller gibi kokan Pakize'nin dizlerine hiç mi hiç ko-yamayacaktı.

Ulan bu çiviye de kim koymuştu cebine. O piç Abdullah yok mu? O canım çocuk. O çilli, esmer yüzlü, badik burunlu, Karakaplan kulübü santrforu canım oğlan Abdullah. O koymuş olacaktı çiviye. Yarım sinema bileti, yarım stadyum bileti, diş fırçası, ingilizanahtarı, bozuk yale kilidi, ispermeçet mumu, çiklet, kurtlu kiraz, sabun, kavun karpuz çekirdeği, soğan sarmısak koyan piç kurusu çiviye ne bok yemeye kor? Kocaman temel enserisi. Pırıl pırıl da. Bez gibi de ince. Panco'ya hazırdı hikâye.

— Ne arıyorsun buralarda gece yarısı hemşerim sen?

— Bir arkadaşımı ziyarete gitmiştim. Ordan dönüyorum. Geç kalmışım.

— Nerde oturuyorsun?

— Şişli'de.

Üstümü aradılar. Kaleminden başka 67 lira 30 kuruş param var. Bir hikâye müsveddesi, Panco'nun bir resmi, bir kalem daha.

— Nüfus kağıdın yok mu yanında?

— Yok!

— Ne iş yaparsın?

— Yazı yazarım.

- Ne yazısı, kâtip misin?
- Kâtibim.
- Kimin yanında?
- Kocaeli İkbâl Ambarında.

Nereden aklıma geldi de birdenbire söyleyiverdim Kocaeli İkbâl Ambarını.

— Hadi bakalım. Tabana kuvvet. Dolaşma gece vakti, ihtiyar halinde.

Fatih Parkının kenarından yürüyorum. Panço, adamın biri oturmuş ıslak yere. Bacaklarını dimdik dikmiş. Kafasını parkın sınır demirlerine dayamış.

— Yaşasın demokrasi, yaşasın millet, yaşasın cumhuriyet diye bağırıyordu.

— Yaşasın hemşerim, dedim.

— Otur yanıma, dedi.

Oturdum. Oh! Sahiden rahatmış be. Islak, ıslak. Soğuk, soğuk.

Benim bir karım var hemşerim. Suratını görsen bir aylık yola kaçarsın. Bir kızım var. Allah senin gibisine nasip etsin. Evli misin? Evli isen boşa benim kızı al. Bir gözü kör, öteki gözü yaradana yan bakar. Bir burnu var. Enfiye menfiye dayanmaz. Sümüğü kokar. Mendili kokar, kendisi kokar. Yanından geçemezsin. Buram buram aybaşı kokar. Bir oğlum var on dokuz yaşında, sidik kokar. Ayak kokar, cigara kokar. Ev desen evlere şenlik, apteshane kokar. Hey büyük Allahım! Şu taşlara bak. Yıkadın pırıl pırıl. Şu yeşile boyanmış demirlere bak! Katı, katı ama mis gibi boya ve yağmur kokuyor. Şu çimenler. Şu bulutlar, şu kara kara, sarı sarı, kırmızı kırmızı, sarışın sarışın, esmer esmer geçen bulutlara bak! Şu gözlerimde büyüyüp büyüyüp, yıldız yıldız aç-

lip, ok ok, sivri sivri kaplanan fenerlere bak! Şu baştan aşağıya yıkanmış daireye bak! Soğukmuş, yağmurmüş. Vız gelir. Tertemiz, kokusuz, ışık ve su içinde, bulut içinde, kâinatın altında yatıyorum. Başımı demirlere dayamışım. Kırım sular içinde ne çıkar? Kâinat tepemde akıl ermez oyunlar oynuyor. Buhar su oluyor. Su çamurları, pislikleri temizliyor, çimenleri yeşil ediyor, ağaçları ağaç. Ne işim var evde? Otur sen de. Sen de gitme evine. Yatalım burda. Uyuyalım. Dur önce bir cigara yakalım.

Şu kibritin, şu yanmam diye fısır fısır fısırdayıp da sonradan peki emret anam yanayım, diyen şu kibritin ışığına bak. Bu olur mu arkadaş? Böyle bir el sürçmesiyle açıliveren hararet, ışık, bayram gördün mü sen? Gül sevin arkadaş. Şu ağzımızdan çıkan dumanlara bak! Nasıl uçuyorlar. Yaşıyorsun efendi. Pırıl pırıl, tane tane, ıslak ıslak, Cam cam, billur billur, fanus fanus, çeşmibülbüller gibi yaşıyorsun dostum. Dumanlarımıza, cigaralarımızın dumanlarına bak, efendi! Bu mavi şey nedir? Ne kadınla yatmak, ne şarap içmek, ne arkadaşlarla pırafa oynamak, ne tiyatro, sinema seyretmek... Hepsi bir yana dünyayı seyret. Al gözüm bak efendim. İşte sana kibrit alevi. İşte sana cigara dumanı! Hadi uyuyalım hemşerim.

Ha uyumadan evvel Panco'ya anlat beni. Fatih Parkının demirine dayalı uyuyan adamı, cigarasının dumanını. Panco iyi çocuktur. Candır can. Selam söyle ben-den.

İyi ki şu ayakkabıları almışım. Bereket ki ayaklarını su çekmiyor. Her yanımda su içinde. Ayaklarım kaloriferli. «Cigaramın dumanı, yoktur yârin imanı. Altından köşk yaptırdım, gümüşten merdiveni» türküsünü bağıra bağıra söyleyerek uzaklaşırken arkamdan sesleniyordu :

— Var ol! Gördün mü? Var mıymış dünya? Panco'nun arkadaşı! Faik Bey'in oğlu.

Zeyrek'teki setlerin üzerine oturdum. Önümde Vefa. Atatürk Bulvarı'nda cinler top oynuyor. Rüzgâr bir kale-den bir kaleye bulut atıyor. Yaşasın futbol maçları, di-yorum. Seddin hangi tarafından ineceğimi düşünmek istiyorum. Ömrümde bir kere esrar çekmiştim Bursa'da. Yeşil Camisi'nin avlusundaki sette oturmuş Nilüfer Ova-sı'na şiir düzerken ne taraftan ineceğimi şaşırmıştım. Adamın biri geçerken çağırıp, ne taraftan ineceğim ağa-bey, diye sorunca adamcağız gözümün içine korku ile bakmış, sonra gülümseyerek elimden tutup indirmişti. Gözlerini lise kasketinin şemsiperine dikip :

— Yapma bir daha delikanlı, demişti. İnmesi ko-lay. Biri gelir indirir. Ama bir de çıkmasını şaşıırırsan iflah olmazsın sonra, demişti.

Şimdi artık böyle şey kullanmıyoruz ama, o zaman-dan beri bir sette çıkmaya görelim. Hep iniş yolunu unutuveriyoruz.

Panco hep kabahat sende. Sen ettin bu işi bana. Gece yarısı senin hesabına dolaşıyorum, Sen ettin bu işi.

Baktım, Zeyrek Yokuşu'nun setti dibinde uyumuş bir köpek. Yanına oturdum. Gözünü açtı. Böcül böcül baktı. Korka korka kafasını okşadım. Gözünü yumdu. Bir konferans da ben ona çektim. Dedim ki :

— Oğlum patlak göz. Ben insanoğlu. Sen hayvan-oğlu. Bundan milyonlarca sene evvel, her ikimiz de kurt-tuk, solucandık, tek hücreli mahluktuk. Ondan evvel boşlukta bir tozduk. Sor da bak işte bu hale geldik. Bun-dan sonra belki böyle kalırız. Belki değişiriz. Ama böyle

kalmayalım. Siz de bedbahtsınız, biz de. Evlerde uyuyanlar, ipekler içinde uyuyanlar, kadın koynunda uyuyanlar, soba başında kıvrılmış bobiler var. Lastikten kemikleri, topları var. Hanımları atar, koşup getirirler. Sabahları kapıcılar gezmeye çıkarırlar. İnsanlar var sevdiklerini almışlar bu saatte koyunlarına, dalmışlar iki kişilik rüyalarına. Pekâlâ ne yapalım? Ama sen Zeyrek Yokuşu'nda kuyruksuz, tüysüz, uyuz, soğuktan titreyen bir sokak köpeği, ben Panco'nun arkadaşı, başka hiçbir şey değil, yağmura vurmuş, uykusuz, canı burnunda, yüreği Ağaç Çileği Sokağında. Kafası Bomonti tramvay durağından yüz metre uzakta kirli bir yastıkta bir adamcağızım. Ne yapalım? Günün birinde dostluklardan, insanlardan ve hayvanlardan ve ağaçlardan ve kuşlardan ve çimenlerden yapılmış vazife hissiyle çarpan yüreklerle dolu bir âlemde yaşayacağımızı düşünelim. Bir ahlakımız olacak ki hiçbir kitap daha yazmadı. Bir ahlakımız, bugün yaptıklarımıza, yapacaklarımıza, düşündüklerimize, düşüneceklerimize hayretler içinde bakan bir ahlakımız. O zaman seninle daha uzun dostluklar edebilir patlak göz. O zaman hiç merak etme. Dostum Panco da bana hak verecektir. Kilise ahlakından söz açmayacak. Dostluğun olağanüstü güzelliğini çocuklarına anlatacaktır.

Atatürk Köprüsü'nde rastladık adama. İki elini trabzana dayamış. Haliçe'ye öğürüyordu. Yanında durdum. Zıplar gibi iki üç defa daha ayakkabılarının ucuna basarak yükseldi. Sonra durdu. Mendilimi çıkarıp gidip yüzünü sildim. Ağzını sildim. Gözüne düşen saçlarını elimle taradım. Yüzünü bana çevirince iki büyük ve siyah göz dostça baktı.

— Çok içtim amca, dedi.

Ukalalık etmedim.

— İçmeli delikanlı, dedim. İçince çok içmeli.

- Aşkolsun amca, dedi. Sen de bizdenmişsin.
- Zamanında, dedim.
- Çok mu içerdin? dedi.

Altdudağımı üstdudağıma adamakıllı yapıştırıp sağ elimle de havaya iki üç tokat salladım. Panco sen de yap böyle, ne demek istediğimi anlarsın.

- Belli, belli amca, dedi. Suratında nur kalmamış.
- Kızdın :

— Nurum içimde oğlum, dedim. İçim pırıl pırıl. İçim aşkla dolu, dostlukla dolu, hiç olmazsa bu akşam-
lık. Sen bakma o yüzdeki nura. Yalancıdır, aldatır.

— Öyle mi dersin? dedi. Arkasından : «Öyle mi der-
ler tombul gelin böyle mi derler?» şarkısını söylerken yakalağım.

— Yok, dedim, salıvermem seni. Anlat bana nerde içtin?

— Nerde olacak amca, bırak, gece yarısı hoşbeşi Allah aşkına, aydım artık, gidip yatayın. Yarın erken araba koşacağız. Moruk kıyametli koparır uyuyamazsak. Senin anlayacağın amca, na şu karşıdaki evde bir karı oturur : Yahudi karısı. Kocasını Ankara'ya gitmiş. Bizi çağırdı. Gittik, beraberce içtik. Herif gece yarısı damlamaz mı? Pişkin adammış. Bizi karşı karşıya gö-
rünce bir tek kelime söylemedi. Bir kenara oturdu. Ka-
rı da pişkinmiş, o da sanki odada kimse yokmuş gibi bir bana bir kendisine, bir herife dayadı rakıyı. Üçümüz de bir kelime söylemeden yedişer kadeh daha içtik.

- E, bana müsaade! dedim.

Karı, müsaade sizin efendim, dedi.

Herif yüzü sapsarı, mükemmel bir Türkçeyle :

— Şerefi ikballe, dedi.

Ben kırdım. Sonra ne oldu evde bilmem.

— Uy anam, dedim ben.

— Ya, uy anam, dedi, genç yakışıklı, bıçkın arabacı.

İkimiz de Atatürk Köprüsü'nü ters taraftan arşınlayarak Haliç'in öteki yakasına vardık.

Ben Azapkapı'da iken onun Unkapanı'ndan nağrasını duydum.

— Uy anam, diyordu.

İşte bu minval üzere Panco geldim sizin mahalleye, yağmur yine başladı. Tam sizin evin önünde bir küp kırılmış, yarısı paramparça, yarısı sapasağlam. Küpün içine oturdum. Başladım anlatmaya. Atikalı Paşa'ya bir gece yarısı nasıl gittiğimi, Hidayet'in cebime nasıl girdiğini, Fatih Parkında yatan adamı, sokak köpeğini ve yahudi karısının arabacı zamparasını.

Sen uyuyordun.

— Hey Panco, Panco! seslendim.

Sesim bir pencereyi deldi. Gitti senin kulağını buldu. Uyandın. Ama artık benim sana kadar yetiştirecek ne sesim, ne halim kalmıştı. Sen de artık uykuya daldın. Bir otomobil geçiyordu.

— Bomonti'ye gidiyor musun ağabey, dedim.

— Atla, dedi.

Atladım.

ALEMDAĞDA VAR BİR YILAN

Daha tiyatroya girerken kar başlamıştı. Çıkınca meydanı bembeyaz buldum. Boynumdan içeriye bir damla düştü. Ürperdim.

— Çek elini ağzından. Tırnağını yeme! diye bağırdım. Önümden giden iki kişi dönüp baktılar.

Yüzümü görmek için yavaşladılar. Sanki ben her akşam onunlaymışım gibi, bir yalnızlık duyuyorum. O cuma günleri gelirdi. Alçıdan, ağzı pipolu gemici onu beklerdi.

Güneş muşamba perdede tam üçü işaret ederdi. Geleceğine yüzde yüz emin olduğum günler beklerken uyuyakalırdım. Kapıyı tırmalar gibi vurduğu zaman nasıl duyardım rüyamın içinde. Yataktan fırlardım. Kapıyı açardım. Rengi solmuş, nefesi boğazından gelirdi. Masadan bir cigara alır yakardı.

Dünya ötedeydi. Burada bir konsol, bir ayna, bir alçıdan gemici, bir yatak, bir ayna daha, bir telefon, bir koltuk, kitaplar, gazeteler, kibrit çöpleri, cigara izmaritleri, soba, battaniye vardı. Dünya ötedeydi. Gök-yüzünde uçaklar vardı.

İçlerinde yolcular vardı. Trenler gidiyordu. Herifin biri imza ediyor, öteki para veriyordu. Akşam serinliği çıkmıştı. Akşam simidi de çıkmıştı dünyada...

Odanın içini simitçinin sesi doldurdu. Dünya ötedeydi.

Biletçi bilet zımbalıyor, bir adamla bir çocuk gazete okuyorlar. Bir delikanlı, karakaşlı, sıhhatli bir oğlan

upuzun yatmış. Yakışıklı, kuvvetli bir oğlan. Ellerini pantolonunun ceplerine sokmuş, sıska birisi de sağında yatmış. Çocuk gazeteyi bıraktı. Pardösüsünü başının altına dürdü. O da uzandı. Bir vapurun alt kamarasındayım.

Günlerden cuma. Mektep tatil. Süleymaniye'de Kırazlı Mescit Sokağında oturuyoruz. Ben on yedi yaşlarındayım. Münir Paşa konağının çam ağacını hatırlıyorum. Lisenin bahçesindeki büyük çam ağacı bir yangında yanmış olabilir. Münir Paşa konağının yağlı boya tavanları çoktan duman ve kül olmuştur. Tahtakuruları da yanmıştır. Yatağım, yorganım, gözyaşım yanmıştır. Havuzlar yanmıştır. Yapraklarını kışın dökmeyen ağaçlar yanmıştır. Anılar, anılar yanmıştır. Yanmış oğlu yanmıştır. Beni bugüne getiren kitaplar yanmıştır.

Ben de koyun postu taklidi bir kürk bulup pardösüme diktirmeliyim.

Günlerden pazartesi. Yine vapurun alt kamarasındayım. Yine hava karlı. Yine İstanbul çirkin, İstanbul mu? İstanbul çirkin şehir. Pis şehir. Hele yağmurlu günlerinde. Başka günler güzel mi, değil; güzel değil. Başka günler de köprüsü balgamlıdır. Yan sokakları çamurludur, molozludur. Geceleri kusmukludur. Evler güneşe sırtını çevirmiştir. Sokaklar dardır. Esnafı gaddardır. Zengini lakayttır. İnsanlar her yerde böyle. Yıldızlı karyolalarda çift yatanlar bile tek.

Yalnızlık dünyayı doldurmuş. Sevmek, bir insanı sevmekle başlar her şey. Burda her şey bir insanı sevmekle bitiyor.

Güzel yer, güzel yer Alemdağı. Şu saatte on beş metrelik ağaçlarıyla, Taşdeleniyle, yılanıyla... Ama kış günü yılanlar inindedir. Olsun. Hava Alemdağı'nda ılık-

tır. Güneş, yaprakları kıpkızıl ağaçların içinde doğmuştur. Gökten parça parça ılık bir şeyler yağmakta, çürümüş yaprakların üstüne birikmektedir. Taşdelen parmak gibi akar. 'İçimizi şıkır şıkır eden bir maşrapa ile önce içimizi, sonra çırılçıplak soyunarak dışımızı yıkıyor. Su içmeye gelen bir tavşan, bir yılan, bir karatavuk, bir keklik. Polonezköy'den şerefimize kaçıp gelmiş bir keçiy-le alt alta üst üste oynuyoruz.

«Panco, Panco!» diye bağırınca, yılan da, keçi de, keklik de, tavşan da oldukları yerde alçıdanmış gibi donup kalıyorlar. Bembeyaz kesiliyorlar. Hemen keskin bir bıçak çıkarıp cebimden kiminin kulağını, kiminin kandanın altını kesiyorum. Kan akınca hareket başlıyor. Beni bırakıp Panco'ya koşuyorlar.

Panco'nun her zamanki kansız ve hiddetli yüzünde çıban yarasına doğru kaymış bir gülümseme gözüküyor. Keklikleri gagasından öpüyor. Tavşanın bıyığını çekiyor. Yılanı bileğine doluyor. Top getirmiş, futbol topu. Ben kaleciyim. Yılan da kaleci. Ötekiler yaprakların üzerine yatmış, güneşin içinde oynuyorlar. ' Saatlerce oynuyorlar. Yılanla ben, top kalemize girerken yana çekilip seyrediyoruz. Mızıkçılık ediyoruz.

Alemdağı güzel, Alemdağı... İstanbul çamur içinde. Taksi şoförleri su birikintilerini inadına insanların üzerine sıçratıyorlar. Kar inadına içimize içimize yağıyor.

Kadının biri beşinci kattan bir kediyi sokağa atıyor. Bir kadınla bir yabancı erkek kedinin başındalar.

Kedinin burnundan hafifçe kan sızıyor. Erkek, Fransızca :

— Il est mort d'hémorragie, le pauvre! diyor.

Kadın bana Türkçe, kedinin beşinci kattan atıldığını anlatıyor. Galatasaray Lisesinin kalın ve yüksek

bahçe duvarının kenarına, artık ölmüş kediyi itiyoruz. Beşinci kattaki kadın, sobasına şimdi kömür atıyordur. Hava da ne soğudu. Keşke kar yağsa. Kar yağdığı zaman yine havada ılık bir şeyler oluyor.

Panco ne zaman dönmüş Alemdağı'ndan. Birdenbire bir arkadaşıyla yanımdan geçiyor. Bir duvarın, ölmüş bir kedinin yanından geçer gibi. Kollarımız birbirine sürünüyor hafifçe. Duvarlar açılıyor. İnsanlar birbirleriyle senelerdir dargınmışlar da birdenbire aynı hisleri duyarak : «Yeter artık» diyerek barışmışlar gibi öpüşüyorlar. Dönüyorum. Panco arkadaşıyla gülüşerek gidiyor hâlâ. Yangının kül ettiği Münir Paşa konağının havuzunda kirli yeşil bir su bekler dururdu. Suyun dibi gözükmeydi, ama gözümü kapayınca içine atılmış on paralıkların parladığını görürdüm. Bir defa da şimdi vali olan bir arkadaşımızı elli kuruş vererek elbiseleriyle suya atmıştık.

Panco'nun arkadaşıyla beraber gittiği kahveyi hiç bilmezdim. Kapısında alüminyum tencereler, naylon bardaklar satan bir hırdavatçı bulunan, iki kapısı da ardına kadar açık, hanla apartman arası bir binanın birinci katındaymış bu kahve. Onların bu kapıdan içeriye girdiklerini görünce merak ettim. Ben de girdim. Baktım karşımda cam bir kapı. Cam kapının içinde büyük bir salon, içeride insanlar tavla ve iskambil oynuyorlar. Daha köşede bir bardo masası var. İçeriye girince herkes bana baktı. Buraya gelenler hep aynı müşteriler olmalı ki beni baştan aşağı bir süzdüler. Oturup bir kahve içmek bile cehennem azabı gibi bir şey olacaktı. Birini arıyormuş gibi yaptım. Olmazsa bizim Luka Efendi vardır; duvarcıdır, boyacıdır. Onu soracaktım. Gözlüklüdür. Kendisi Yunan tebaasıdır. Ama Arnavuttur. Kahveciye onu sormak istedim. Baktım Panco, Luka Efendiyi siper ederek kendini bana göster-

memeye çalışıyor. Eskiden tanıdığım birisi niçin geldiğimi anlamış gibi bana baktı. Gülümser gibiydi. Allah belanı versin deyyus; dedim. Döndüm. Giderken bir daha dönüp baktım. Yine pardösüsünün yakasındaki kürkü gördüm.

Kürkü görünce rahatladım. Tavşanı, keklği, o ılık, harikulade kaygan ve güzel yılanı, karatavuğu, Alem-dağı'nı, Taşdelen suyunu, çürümüş yaprakları, yaprakların üstüne yağan pelte pelte güneşi hatırladım.

HİŞT, HİŞT!

Yürüyordum. Yürüdükçe de açılıyordum. Evden kızgın çıkmıştım. Belki de traş bıçağına sinirlenmiştim. Olur, olur! Mutlak traş bıçağına sinirlenmiş olacağım.

Otların yeşil olması, denizin mavi olması, gökyüzünün bulutsuz olması pekâlâ bir meseledir. Kim demiş mesele değildir? diye. Budalalık! Ya yağmur yağsaydı... Ya otların yeşili mor, ya denizin mavisini kırmızı olsaydı.. Olsaydı o zaman mesele olurdu, işte.

Çukulata renginde bir yaprak, çağla bademi renkli bir keçi gördüm. Biri arkamdan :

— Hişt, dedi.

Dönüp baktım. Yolun kenarındaki daha boyunu bosunu almamış taze devedikenleriyle karabaşlar erik lezzetinde bana baktılar. Dişlerim kamaştı. Yolda kimsecikler yoktu. Bir evin damını, uzakta uçan bir iki kuşu, yaprakların arasından denizi gördüm. Yoluma devam ederken :

— Hişt, hişt, dedi.

Dönüp bakmak istedim. Belki de çok istediğim için dönüp bakamadım. Olabilir. Gökten bir kuş hişt, hişt ederek geçmiştir. Arkamdan yılan, tosbağa, bir kirpi geçmiştir. Bir böcek vardır belki hişt, hişt diyen.

— Hişt! dedi yine.

Bu sefer belki de isteksizlikten dönüp baktım, çalıların arasına biri saklanıyormuş gibi geldi bana.

Yolun kenarına oturdum. Az ötemde bir eşek otluyor. Onun da rengi çağla bademi. Ağzı, dişleri, kulakları

ve boynu ne güzel. Otluyor. Otları adeta çıtırdada çıtırdada yiyor. Belki de bu çıtırtılı, çatırtılı sesi «hişt, hişt!» diye duymuşumdur. Eşeğin ot koparışının sesinden hep aynı ses :

— Hişt, hişt, hişt, dedi.

Hani bazı kulağınızın dibinde çok tanıdığınız bir ses isminizi çağırır. Olur değil mi? Pek enderdir. Belki de kendi kafanızın içinden sizin sevdiğiniz, hatırladığınız bir ses, ses olmadan sizi çağırmıştır. Olabilir.

Birdenbire güneşi, buluta benzemez garip ve sarı bir his kapladı. Bir kirli el, çağla bademi eşeğin sırtından bir kumaş çekip aldı. Her zamanki kül rengi, yer yer havı dökülmüş eski mantosunu giydirdi eşeğe. Yola indim. İstedیği kadar hişt desin. İsterse sahici sulu bir dost olsun. İsterse kimseler olmasın, kendi kendime kulağıma hişt, hişt diyen bir divane olayım, ben, aldırmayacağım.

Belki bir kuştur. Belki bir tosbağadır. Belki de kirpi. Belki de yakın denizden gelen bir balık, bir canavardır. Karabataktır. Mihalaki kuşudur.

İyisi mi ben kendim hişt hişt derim. O zaman tamamı tamamına pek hişt hişt seslenişine benzemeyen, benzemesine uğraştığım bir mırıldanmadır, tutturdum.

Birdenbire, önümde bir adamla bir kadın gördüm. Kalpazankaya yolunu sordular. Üstüdesiniz dedim. San-ki yol hareket etti. Yürümediler. İki adımda benden uzaklaştılar. Koyunların arasına yüzükoyun uzanmış papazın oğlunu gördüm. Yüzünden aptal, çilli horoza benzer bir mahluk kalktı. Ağzının salyasını sildi. Kuzu-yu bacaklarından tuttu. Kuzu ile yere yıkıldı. Kuzuyu burnundan öptü. Papazın oğlu çirkin, aptal, otuzbirli

bir yüzle baktı. Şimdi. bir çiçek tarlasındaydım. Bana hişt hişt diyen mutlak bir kuştı. Vardır böyle kuşlar. Cık cık demezler de, hişt hişt derler. Kuştı kuş.

Bir adam yer belliyordu. Belin demirine basıyor, kırmızıya çalan bir toprak altını, üste aktarıyordu.

— Merhaba hemşerim, dedi.

— Ooo! Merhaba! dedim.

Tekrar işine daldı. Hişt hişt, dedim. Aldırmadı. Bir daha hişt, dedim. Yine aldırmadı. Hızlı hızlı, hişt hişt hişt!

— Buyur beyim, dedi.

— Bir şey söylemedim, dedim.

Küçük parmağını kulağına soktu. Kaşdı. Çıkarıp parmağına baktı. Belin sapına siler gibi yaptı.

— Hişt hişt, dedim.

Yüzünü göğ'e kaldırdı. Kuşlara baktı. Dönüp şüphey-le bana baktı.

— Bu sene enginarlar nasıl? dedim.

— İyi değil, dedi.

— Baklayı ne zaman keseceksin?

— Daha ister, dedi.

Nefes alır gibi, «hişt» dedim.

Yine şüphey-le denize, şüphey-le göğ'e, şüphey-le bana baktı.

— Kuşlar olmalı, dedim.

— Benim de kulağıma bir hışırtı gelir amma, dedi, ne taraftan gelir? Zati bu sırada şu kulağım ağır-laştı.

— Bir yıkatmalı, dedim, benim de geçenlerde ağır-laşmıştı...

— Yıkattın mı?

— Yıkamadım, hacet kalmadı, doktora gittim. Alı-verdi; pislikmiş.

— Çocuklar nasıl? diye sordum.

— İyiler, dedi. Dokuzdu sekiz kaldı. Biliyorsun dokuzuncusunun macerasını ya...

— Sus, sus, dedim. Yürekler acısı. Haydi allahais-marladık!

— Haydi güle güle.

Biraz uzaklaşınca.

— Hişt, hişt...

Bu sefer yakaladım. Bahçivandı. Oydu oydu.

— Hadi hadi yakaladım bu sefer seni, dedim.

— Yok vallahi, dedi, vallahi daha ekmedim bakla, senden ne diye saklayayım, parasıyla değil mi?

— Sen değil misin, hişt hişt diyen?

— Ben de duyarım bir ses, amma bulamam nereden gelir?

Nereden gelirse gelsin; dağlardan, kuşlardan, denizden, insandan, hayvandan, ottan böcekten, çiçekten. Gelsin de nereden gelirse gelsin! Bir hişt hişt sesi gelmedi mi fena. Geldikten sonra yaşasın çiçekler, böcekler, insanoğulları...

— Hişt hişt.

— Hişt hişt.

— Hişt hişt.

DÜLGERBALIĞININ ÖLÜMÜ

Hepsinin gözleri güzeldir. Hepsinin canlıyken pulları kadın elbiselerine, kadın kulaklarına, kadın göğüslerine takılmaya değer. Nedir o elmaslar, yakutlar, akikler, zümrütler, şunlar, bunlar?..

Mümkün olsaydı da balolara canlı balıksırtlarında yanardöner renkleriyle gidebilselerdi bayanlar; balıkçılar milyon, balıklar şanüşeref kazanırlardı. Ne yazık ki soluverir ölür ölmez, öyle ki üzülmüş bebeklere döner balıksırtının pırıltıları. Benim size ölümünü hikâye edeceğim balığın öyle pırıltılı, yanardöner pulları yoktur. Pulu da yoktur ya zavallının. Hafifçe, belirsiz bir yeşil renkli esmerdir. Balıkların en çirkinidir. Kocaman, dişsiz, ak ve şeffaf naylondan bir ağzı vardır : Sudan çıkar çıkmaz bir karış açılır. Açılır da bir daha kapanmaz.

Vücudu kirlice, esmer renkte demiş miydim? Yam-yassıdır demiş miydim? Tam ortalık yerinde, her iki yanda sağlam sollu iki başparmak izi diyebileceğimiz koyu lekeler vardır demiş miydim?..

Rum balıkçılarının Hrisopsaros (Hristobalığı) dedikleri bu balık, vaktiyle korkunç bir deniz canavarıymış. İsa doğmadan evvel Akdeniz'e dehşet salmış. Bir Finikeli, denize düşmeyegörsün! Devirdiği Kartacalı çekirtmesinin, Beniisrail balıkçı kayığının sayısı sayılamamış. Keser, biçer, doğrar, mahmuzlar, takar, yırtar, koparır, atar, çeker, parçalarmış. Akdeniz'in en gözüpek; insandan, hayvandan, fırtınadan, yıldırımdan, yağmurdan, beladan, işkenceden yılmaz korsanı, dülgербalığının adından bembeyaz kesilirmiş.

İsa, günlerden bir gün deniz kenarında gezinirken, sandallarını büyük bir korkuyla bırakıp kaçan balıkçılar görmüş. «Ne oluyorsunuz?» diye sorunca, balıkçılara : «Aman demişler balıkçılar, eleman! Elaman, bu canavardan! Sandallarımızı kırdı, arkadaşlarımızı parçaladı. Hepsinden kötüsü, balık tutamaz olduk, açlıktan kırılırız.»

İsa yalınayak, başıkabak; dölgerbalıklarının yüzlercesinin kaynaştığı denize doğru yürümüş. En kocamanını uzun parmaklı elleriyle tutup sudan çıkarmış. İki elinin başparmağı arasında sımsıkı tutmuş, eğilmiş, kulağına bir şeyler söylemiş...

O gün bugündür dölgerbalığı, denizlerin görünüşü pek dehşetli, fakat huyu pek uysal, pek zavallı bir yaratıdır. Birçok yerlerinde çiviye, kesere, eğriye, kerpete-ne, testereye, eğeye benzer çıkıntıları, kemikle kılçık arası dikenleri vardır. Dölgerbalığı adı bundan ötürü ona takılmış olmalı.

Bütün bu aleti edevatın dört yanını şeffaf naylondan diyebileceğimiz işlemeli bir zar çevirmektedir. Kuyruğa doğru bu incecik zar azıcık kalınlaşır, rengi koyulaşır, bir balık kuyruğunun biçimini alır.

Oltaya tutuldu muydu dünyasına, sulara küsüverir. Nasıl bir korku içine düşer kim bilir? Onun için dünya bomboştur artık. Oltadan kurtulsa da fayda yoktur. Suyun yüzüne yamyassı serilir. Kocaman gözleriyle insana mahzun mahzun bakar durur. Sandala aldığınız zaman dakikalarca onun sesini işitirsiniz. Ya, sesini! Bir o, bir de kırlangıçbalığı sandalda ölünceye kadar ikide bir feryada benzer, soluğa benzer acı bir ses çıkarır. İnce zardan ağzını bir kere ağlara vurmasın, küstüğünün resmidir, dölgerbalığının.

Bir gün balıkçı kahvesinin önündeki yarısı kırmızı, yarısı beyaz çiçek açan akasyanın dalına asılmış bir dülgerbalığı gördüm. Rengi denizden çıktığı zamanki esmer renkteydi önce. Vücudunda hiçbir kımıldama yoktu. Taş kadar cansızdı. Yalnız aletlerinin etrafını çeviren incecik, ipekten bile yumuşak zarları oynayıp duruyordu. Öyle bir oynama hiç görmemiştim. Evet, bu bir oyundu. Bir görünmez iç rüzgârının oyunuydu. Vücutta, görünüşte hiçbir titreme yoktu. Yalnız bu zarlar zevkli bir ürperişle tatlı tatlı titriyorlardı. İlk bakışta insana zevkli, eğlenceli bir şeymiş gibi gelen bu titreme, hakikatte bir ölüm dansıydı. Sanki dülgerbalığının ruhu, rüzgâr rüzgâr, bu incecik zarlardan çıkıp gidiyordu; bir dirhem kalmamacasına.

Hani bazı yaz günleri hiç rüzgâr yokken deniz üstünde bir meneviş peydahlanır. İşte öyle bir cazip titremeydi bu. İnsanın içini zevkle, saadetle dolduruyordu. Ancak, balığın ölmek üzere olduğu düşünülürse, bu titremenin anlamı hafifçe acıya yorulabilirdi. Ama insan yine de bu anlama almamaya çalışıyordu. Belki de balık hâlâ suda, derinliklerde bulunduğunu sanıyordur. Karnı tok, sırtı pektir. Akşam olmuştur. Deniz dibinin kumları gıcıklayıcıdır. Altta, dişi yumurtaları, yukarda erkek tohumları sallanıyor, sallanıyor, sallanıyordu. Vücudunu bir şehvet anı sarmıştır... Birdenbire dehşetli bir şey gördüm : Balık tuhaf bir şekilde, ağır ağır ağarmaya, rengini atmaya, bembeyaz kesilmeye giden bir hal almaya başlamıştı. Acaba bana mı öyle geliyor? Sahiden rengini mi atıyor? Demeye, dikkatli bakmaya lüzum kalmadan yanılmadığımı anladım:

Kenarları süsleyen zarların oyunu çabuklaşmaya, balık da gitgide, saniyeden saniyeye, pek belli bir halde beyazlanmaya başladı. İçimde dülgerbalığının yüreğini

dolduran korkuyu duydum. Bu hepimizin bildiği bir korkuydu : Ölüm korkusu.

Artık her şeyi anlamıştı. Denizlerin dibi âlemi bitmişti. Ne akıntılara yassı vücudunu bırakmak, ne karanlık sulara koyu yeşil yosunlara gömülmek... Ne sabahları birdenbire yukarılardan derinlere inen serin aydınlıkta uyanıvermek, günün mavi ile yeşil oyunları içinde kuyruk oynatmak, habbeler çıkarmak, yüze doğru fırlamak... Ne yosunlara, canlı yosunlara yatmak, ne akıntılarda aletlerini yakamozlara takarak yıkanmak, yıkanmak vardı. Her şey bitmişti.

Dülgerbalığının ölüm hali uzun sürüyor. Sanki balık şu hava dediğimiz gaz suya alışmaya çalışmaktadır. Hani biraz dişini sıkırsa alışması bile mümkündür gibime geliyor.

Bu iki saat süren ölüm halini, dört saate, dört saati sekiz saate, sekiz saati yirmi dörde çıkardık mıydı; dülgerbalığı aramızda bu işle uğraşırken görüvereceğiz sanıyorum.

Onu atmosferimize (suyumuza) alıştırdığımız gün bayramlar edeceğiz. Elimize görünüşü dehşetli, korkunç, çirkin ama, aslında küser huylu, pek sakın, pek korkak, pek hassas, iyi yürekli, tatlı ve korkak bakışlı bir yaratık geçirdiğimizden böbürlenerek onu üzme için elimizden geleni yapacağız. Şaşıracak, önce katlanacak. Onu şair, küskün, anlaşılmayan birisi yapacağız. Bir gün hassaslığını, ertesi gün sevgisini, üçüncü gün korkaklığını, sükûnunu kötüleyecek, canından bezdireceğiz. İçinde ne kadar güzel şey varsa, hepsini birer birer söküp atacak. Acı acı sırtarak İsa'nın tuttuğu belinin ortasındaki parmak izi yerlerini, mahmuzları, kerpeteni, eğesi, teresi ve baltasıyla kazıyarak. İlkçağlardaki canavar halini bulacak...

Bir kere suyu muza alışmayagörsün. Onu canavar haline getirmek için hiçbir fırsatı kaçırmayacağız.

KALİNİKHTA

Yanıma baktım kimseler yok. Az önce çevrem insanla doluydu. Köpekler havlıyor, ağaçlar hışırdıyordu. Bir ırmak akıyordu kulağımın dibinden. Ağaçlar suları yıkıyordu. Hayvanlar insanları öpüyordu. Köpekler konuşuyor, insanlar havlıyordu. Gökyüzü sarıydı. Birisi :

«Canımsın, diyordu, canımsın, ağacımsın, ırmağımsın; denizim benim.» Ötekisi bir insan kokusu içinde sıcaktı. Cevap vermiyordu. Elinin üstündeki mavi damarlar bir dostluk denizine akıyordu. Saçları kara, gözleri kara, kaşları kara, kara günler, kara hikâyeler doluydu. Dudaklarında şimdiden sonra söylenecek kız oğlan kız türkülerin boyu vardı.

Sandalın içindeki güneşten, gökyüzündeki tozdan, ağacın kırmızısından mı ay doğuyordu. Bir dudağım yerde, öteki dudağım kuyruğunda ateş gidip geliyordu içimde.

«Seni damarlarımda, bileğimde atıyorum.»

Yıldızlar asılmıştı ağaçlara. Soğuk kandil kandil sarkıyordu. Yanımda dostların en koyusu, kadehinde sakız rakısı, dilim kekeme, elimde olta, oltanın elinde zoka, sandalda Barba Stanco, küpeştede Sivriada, yıldızlar bağrımdaydı; dümendeyim. Motor hışır hışır hışırdıyor. Köpek sesleri geliyor dostçasına. Ağaçlar yıldızları, ağaçlar tepeleri, köpek sesleri sabahları getiriyor. Bir balık kokusu içiyorum. Bir Rum evinden midye tavası, bıyıklarımın içinden anason kokusu geliyor.

«Canımsın» diyorum kime?

Kahve fincanına düşen sabah yıldızını kokluyorum. Mis gibi kahve kokuyor. Kocayemişlerin çiçeği pare pare. Karabaşları avuçlarımda eziyorum. Dilime arılar konuyor, gözümü arılar sokuyor, güneş batıyor, bir karabatak düşünüyor. Martinin biri boşlukta bir direğe konuyor. Çakıla sulardan elbiseler giymiş, hava renginde askerler çıkıyor. Çakılda ayak sesleri duyuyorum. O Aspasya'dır, o Aspasya'dır. Yaseminli Aspasya, kâfur kokulu Aspasya, paskalyaçiçeği sarısında Aspasya, dilinde kıvılcım, dilinde yılan, dilinde aynalar ve çeşmeler.

«Canımsın» diyorum, «canımsın.»

Yani, Yani be! Hey Yani! Kara Yani! Hey Beykozlu laternacı Panayot'un torunu kara gözlü dostum Yani! Söyle Rumca Karabiberim şarkısını. Aspasya duysun. O türküdeki İbrahim benim. Bırak İbrahim'i ve zenginliği Karabiberim.

Dostluk çayırının bu kuzuları kimin? Sizin mi? Kuzular mı? Kuzular meler mi? Yani, söyle Karabiberim şarkısını.

Şimdi Atina'da Omonya Meydanı'nda akşam oluyor. Atina kahvelerinin teraslarında bir ançüezle, bir yeşil zeytin ve bir kadeh mastika duruyor kimin önünde? Kimin önünde olursa olsun. Pire'den denizanası kokusu geliyor. Akropol'den Sokrates iniyor. Sen Yanaki! Dostların en koyusu! Arkadaşların içinde ölümden önce en sonuncusu! Ama sokaklarından geçerken yıldızlara bak. Yıldızlar seni sandallara, kayıklara, vapurlara ve adalara götürecektir. Dünyanın bütün adalarını gezeceksin. Dünyanın bütün sandallarına bineceksin. Elinde naylondan 35'lik bir oltayla deniz diplerinden balık sanıp fosforlar, yakamozlar, pırıltılar yakalayacaksın. Balığa boşver! Düşün Yanakimu beni. Bin bir yıldızın sırtına. Adaların içinde bir Burgaz Adası vardır. Bir san-

dal vardır, tam Kaloyeroş'la Leandros'un gözüktüğü nişanda. İşte o benim. Ben, sandallar içinde bir sandal, denizler içinde bir deniz, insanlar içinde bir insan.

Yani! Omonya Meydanı'nda akşam oluyor. Gökyüzünden sandallarla şarkılar geçiyor. Arabalarda ışıklar kayıyor, bir at kışnemesi duydun mu? Bir fayton geçti mi delicesine aklından... ve Omonya kahvelerinin camından? Bil ki ben Taksim Meydanı'nda, abidenin önündeki çayırın kısa parmaklıklı demirlerine oturmuş seni düşünüyorum. Seni düşünüyorum Yanaki. Gece oldu. Karlar sönmek üzere. Işıklı ilanlar sönüyor. Otlar kararıyor. Bir tavernadan üç gitar sesi geliyor. Mavrodafni kaldırımlarda kırılıyor. Sen oteline kadar yürümeyi düşünme; Atina ile Pire arasındaki metro çoktan işlemiyorsa işlemesin, hava güzel yürürsün. Martılar Sivriada'da ayın ışığında dönüp duruyorlar. Barba Vasili paltosuna girdi uyudu. Ben seni düşünüyorum Yanaki. Sonra Aspasya'nın söylediği Kefalonya havasından çıkan rüzgâr Sivriada'nın denizini ürpertiyor. Yanaki, Omonya Meydanı'nda ışıklar sönüyor. Kahve kapanmak üzere. Yeşil zeytini ye. Şu duziyi yuvarla. İşittin mi Pire'den gelen vapur düdüğünü? Ben Galata Köprüsü'ndeyim o dakika. Bir Hollanda şilebi Okmeydanı'nda dolaşan mapusane kaçağına sesleniyor acı acı. Üsküdar iskelesine iniyorum. Parmaklığa dayanıyorum. Sen yeşil zeytini neden yemedin? Omonya Meydanı'ndaki Ekselsiyor kahvesinin garsonu :

«Kalinikhta Kiryos» diyor bana. Benden de bir Kalinikhta sana, Panco!

MEDAR-I MAİŞET MOTORU'ndan

Sandalın başında Mücahit oturmuştu. Ben sandalda başım döndüğü için ta dibe çömelmiştim. Denizi göremiyordum. Yalnız çok aydınlık gökyüzünün bir akarsu gibi kaydığını görüyordum. Odisya Rumca bir şarkı söylüyordu. Yakup yarı beline kadar çıplak Odisya'yı dinler gibiydi. Zaman zaman mavi gözlerinde seri bir ay aydınlığı parlıyordu. Yanımda ismini bilmediğim bir çocuk oturmuştu. Ufak, minyatür bir yüzü ve vücudu vardı. Her tarafı ufaktı : elleri, kulağı, gözü. Ona «Sultan Hamit Cücesi» derdik.

Kaşıkadasi'na geçiyorduk. Hepimizin içinde bir Robenson havası esiyordu : Gemi batmıştı, bir sal parçasının üstünde idik. Hali bir adaya çıkacaktık. Bir kulübe yapacaktık.

Bu güzel hayalleri bozmamak; herkes, kendi Robensonluğunu diğerleriyle paylaşmamak için konuşmuyordu. Çünkü yedi kişinin yedisi de Robenson'du. Bir lakırdıyla Burgaz Adası'nda oturduğumuzu ve bu Burgaz Adası'na çok yakın, ay ışığına, tersine, bir kaşık gibi kapanmış Kaşıkadasının bir adamın malı olduğunu; adamın ölüp varisi olmadığı için adanın hükümete geçtiğini; şimdi kimseler yoksa bile yarın beş on kişiye ait olacağını; evler, belki de plajlar yapılacağını hatırlayabilecek. Kulübelerimizle, salımızla, hayallerimiz ve vahşilerimizle yaptığımız kocaman hayal transatlantiğine bir buzdağı çarpacaktı. Ondan sonra hiçbirimiz mehtaplı bir gecede Kaşıkadasi'na sergüzeşt aramaya çıkmayacak-

tık: Yakup'la alay edecektik : O zaman yarı beline kadar soyunup bir vahşi gibi giyinmeyecek, kendi hayallerini bizimkilerle ayarlayabilmek için bin bir çareye başvurmayacaktı.

Sandalın dibinden kafamı çıkarınca, dibinde beyaz taşları parıldayan bir koya yaklaştığımızı gördüm. Hepimiz beyaz bir binaya bakıyorduk. Hayret içinde gibiydik. Hali adada bir bina!.. Yine konuşmuyorduk, Odisya rumca şarkısını birdenbire kesmişti. Küçük cüce bir lastik top gibi yuvarlaklanmıştı. Kürektekiler, çalışan terlemiş insanların harikulade güzelliğini almıştılar Yakup bir imparator gibi mağrurdu. Kürekteki çocuklar esirlere, Mücahit, elinde kırbacı zalim bir esirciye benziyordu. Bir kumsala ayak basar basmaz, Yakup hepimizi topladı :

- - Bu bina, Portekizlilerden kalmadır, dedi. Bu adayı ilk defa Portekizli korsanlar bulmuşlar; içlerinden en gencini buraya bırakıp çekilip gitmişlerdi. Bu delikanlı korsan reisine karşı gelmiştir. Sessiz yürüyelim. Belki Portekizli daha ölmemiştir. Adada vahşi bir kabile varmış; dikkatli davranalım.

Odisya ile Yakup vahşileri ve Portekizli gemiciyi temsil ediyorlardı. Birdenbire ortadan kayboldular. «Ça-kal» havlayarak onları takip etti. Ben Sultan Hamit Cücesi ile beraber kaldım. Diğer üç çocuk beyaz metruk binaya doğru ilerlediler.

Kaşıkadası bin bir sarnıçla doludur. Adada bilhassa geceleyin koşmak çok tehlikelidir. Uzun otların dalgalandığı sırtlarda içleri derin ve simsiyah sularla dolu sarnıçlara düşmemek için ihtiyatla yürüyoruz. Tam tepede bir müddet Cüce ile etrafa bakındık. Ötede beyaz evin penceresindeki üç çocuk mumları . yakmışlardı.

İlerde, ada çiftlik iken yapılmış etrafı tel örgülü domuz ahırları, adada bırakılmış Portekizli genç gemicinin malikânesi idi. Oraya girmek çok tehlikeli idi. Ahırların on, on beş metre önünde bir bahçıvan kulübesi vardı. Bu kulübe de bulunduğumuz yerden gözüküyordu. Oranın da penceresinde bir ışık peyda olunca yavaş yavaş yürüdük. Kapıyı vurduk. Odisya açtı, köpekle yalnızdı. Kafasına otlardan bir çelenk yapmıştı. Çıplak ayakları, yanık göğsü, mavi gözleri, incecik yüzü ve çizgili mintanıyla Portekizli gemiciye Yakup'tan çok o benziyordu. Bir korsan çocuğu kadar vahşi ve güzeldi. Öyle ki, birdenbire içime onun yanında müthiş bir haydut olmak arzusu geldi. Müthiş bir hayduttum. O reisimizdi. Kapının dışında güzel ve küçük bir meydanlıktan görünen Heybeli'nin plajı bir kocaman vapur haliyle ışıklarını yakmış uzaklaşıyor, gidiyordu.

Odisya yine şarkı söylemeye başladı. Yakup da, öteki çocuklar da bu şarkıyı sonuna kadar dinleyecekler, sonra evvela küçükler bizi bulacak; esir alacak; ondan sonra Portekizlinin malikânesini muhasara edecekler, teslim olacaktı. Odisya tekrar şarkı söylecekti. Yakup bir şeyler anlatacaktı. Dönecektik. Dönüş münakaşalı geçer. Oyunu bozanlara Yakup laf atmaz; Odisya şarkı söylemez, küçük Cüce sandalın içinde bin bir maskaralık yapmazdı.

Asıl adalı biz üçümüz; Odisya, Yakup ve ben vardım. Ötekiler dostluğa, hele sergüzeşte pek dayanamazlardı. Yahut anaları, babaları haber alır; bizimle gezmelerine mani olurdu. Onun için ekibimiz bazan üç kişiye iniverirdi. O zaman yine sandala atlar; yine karşıya geçerdik. Bazı geceler orada sabahladığımız olurdu.

Çakal en büyük binanın açık kapısında, biz içeride; kopuk balık ağlarının, mantarların ve çivilerin üs-

tünde hayallerimizle uyurduk. Hiçbir gün tam hakikat konuşulmazdı. Ben Rumca yalnız anlardım. Odisya güzel Türkçe konuşurdu. Yakup Rumca yarım, tatlı la-kırdılar söylerdi.

Odisya bir bahçıvan çocuğudur. En iyi o yüzer, balık tutar, şarkı söyler, kürek çeker ve en güzel o gülerdi. Garip bir çocuktur. Birdenbire kederlenirdi. En çok üzüldüğü şey; kendine ehemmiyet verilmediğini sezmeydi. En alelade şeylerden bile bütün dünyaya küskün bir hal alırdı. Sonra en küçük bir müşfik söze karşı kahramanlıklar göstermek isterdi. En çekindiği şey kavga idi. Birden sararırdı, kekemeleşir, yüzü karma-karışık olurdu. Çocukların korktuğu hiçbir şeyden korkmazdı. Ne canavardan, ne kimseden, ne Portekizli gemiciden, ne vahşilerden... Fakat hakiki bir insan ve çocuk karşısında derhal değişir, daima aşağıdan alırdı. Öyle çocuklardan tokat yediğini bilirim ki ben sinirlenirdim. Omuzları, yuvarlak kolları, sarı ve haşarı kafası, en kötü havalarda denizlere açılan cesareti, insan karşısında birdenbire kırılıverirdi. Yakup Odisya'yı işine yaradığı için sever gözükürdü. Bazı yapamayacağı şeyleri yapacak gibi görünüp adi bir iştir, diyerek yapmadığını ihsas edercesine ona yaptırmaya kalkardı.

Çakal'ın adada aranıp bulunmadığı bir gün karşıya geçmiştik. Gece orada yattık.

Yakup : Ne olur, ne olmaz, dedi, Odisya'ya; sen kapının eşiğinde ortalık ağarıncaya kadar bekle... Gündüzün sen uyursun, biz bekleriz. Belki vahşiler hücum eder!

Odisya aptal değildi. Fakat bazen böyle görünmeyi, bu bir kahramanlık ve iyilik olduktan sonra seviyerek kabul ederdi.

Uyuyup uyanıp Odisya'yı gözleri açık buldum. Ortalık ağarmadan yanına sokuldum, elini tuttum. Sıcak kafasını ani bir şekilde göğsüme koydu.

— Benim, dedi, babam bahçıvan ırgadı olmasaydı, ben de sizler gibi adam olurdum, okurdum, okumak bilsem okurdum da uyumazdım.

Yüzünü sola doğru kaldırdım. Gözleri ıslaktı. Elimi bıraktı. Nar ağacının altına doğru yürüdü.

— Benim uykum kaçtı Odisya, biraz da sen uyu.

Dedim. Nar ağacının altına yattı. Ömrümde ya ikinci ya üçüncü defa olarak bir cigara yaktım. O uyumuştur bile.

Yine ay vardı. Ömrümde ilk defa bir insanı uyurken seyrettim. Bu iyi, sıhhatli, temiz ve küçük insanların uykusu bambaşka bir şey. Şimdi hatırlıyorum da. Uyuyanın iyi, güzel, dinlendirici dünyasına, seyreden ağâh oluyor gibidir. Onun âlemine uyanık olarak girmek, insana bir ürperme veriyor. Yemin ederim ki onun uykusunu ben de uyuyordum : Uyanık olarak... İçim de kahramanlıklar, dostluklar, arkadaşlıklar... Kocaman otların, denizin, balıkların, sandalın, bahçıvan kulübesindeki memeleri büyük kadının; pos bıyıklı nefesi şarap ve tütün kokan bağcının, Odisya'ların kulübesinin içindeki kırık dökük temiz eşyanın; esmer, sıırım gibi ince uzun bacaklı, etekleri rüzgârlı kız kardeşinin; kocayemiş meyvelerinin, çamların mahremiyetine giriyorum. İçimde arzu bir çeşme gibi akıyor. Eğiliyorum. Bu açık dudakları ve kapalı gözleriyle uyumuş arkadaşımı yanağından öpüyorum. Belki ömrümde ilk ve son defa bir insanı bilmedik bir yerimde yıkanmış arzularıyla bir daha, bir daha öpüyorum. Uyumak için yukarıya, Portekizlinin kulübesine koşuyorum. Fakat çocuk-

luk, sanki Portekizli orada imiş gibi, beni ihtiyata sevk ediyor. Sessiz, gürültüsüz yaklaşıyorum. Kulübenin ancak boyum yetişen penceresinden içeriye bakıyorum. Öteki pencereden ay ışığı kulübenin içine dolmuş; kenarda bir genç kız yere oturmuş, dizine bir delikanlı yatmış, kız erkeğin saçlarını okşuyor; erkek, genç kızın öteki elini mütemadiyen dudaklarıyla arayıp bulmakta idi. Bir müddet hayretle bakıyorum. Sonra aşağıya kaya kaya iniyorum ve Yakup'un yattığı binaya koşuyorum. Yakup'u uyandırıyorum, «böyle, böyle» diyorum. Yakup Odisya'yı soruyor :

-- Aptal diyor, bekliyor mu?

-- Yapma çocuğa eziyet canım. Çok iyi çocuk.

-- Onun kadar iyi çocuk dünyada yoktur, bilmiyorum? Mahsus yapıyorum, sevdiğim için. Tecrübe için, canını verir benim için. Ne yapıyor?

--- Demin uyandım. Haydi sen biraz uyu, dedim; uyuyor.

— Bu zamana kadar uyumamış mıydı? Hay aptal hay!

Odisya'nın yanına gidiyoruz. Yakup bir müddet dikkatle bakıyor. Sanki o da bu iyi çocuklar rüyasını görmüş gibi eğilip saçlarını okşuyor :

-- Uyusun bırak, diyor. Haydi biz gidip bakalım.

Yukardaki kulübenin içinde aynı hareketler devam ediyor: Kızın dizindeki çocuk mütemadiyen kızın ellerini dudaklarıyla aramakta. Bizim tarafa delikanlının yüzü çevrildiği zaman, pecenreden bir an çekiliyoruz. Kızın başı hareketsiz, böyle eğilmiş, delikanlıya bakıyor. Genç adamın yüzü çevrildiği bir sırada Yakup'la

eğiliyoruz. Pencerenin altında Yakup'un şimdiye kadar ki mütebessim garip, içten içe heyecanlı yüzü biraz kararmış gibi :

--- Benim kadar, diyor.
Kim?
Kızın dizindeki...

Bir müddet ayakta dimdik, hiç çekinmeden bakıyor. Ben korkuyorum. Sonra geriye dönüyoruz. Yakup düşünceli düşünceli :

Benim kadardı be! diyor.

Kış, hayallerimizi yağmur, kar, soğuk ve karanlık içinde devam ettirdi. Kimi mektepte, kimi çırak olduğu dükkânda, kimisi sisle kaplı bir ispanak tarlasının üstünde, kimi de Yakup gibi babasının sandalı içinde lodosa ve poyraza karşı yelken şişirerek...

Kıştan yaza insan başka türlü çıkardı. Çoğu şişmanlamış, rengi ağarmış ve harikulade bir surette büyümüş olarak... Bana öyle gelirdi ki çocuklar yalnız kışın büyürler.

O kıştan, birbirimizi hemen tamamen kaybettiğimiz kıştan, çıkışta Odysya'yı boyu atmış, yüzüne karışık hilekâr manalar sinmiş buldum. Yine şarkı söylüyordu, amma ses, o berrak ve temiz ses değildi. İçime ılık dünyalar deviren ses, şimdi bana köyün hilekâr, hassis, yalancı, dedikoducu, yılan insanların şaraplar, uykusuz, hırslı gecelerle eskimiş gırtlaklarının sesi gibi cırtlak geliyordu. Yüz, dostu, arkadaşı, hatta zaman zaman kölesi olmayı kabule hazırlandığım yüz, vehmettiğim manalarını üzerinden lüzumsuz bir gömlek gibi çıkarıp atmıştı. Amcası Manoli'nin bir haftalık bir is-

takozu satarken takındığı suratını birdenbire, hayretle, Odisya'nın yüzünde bulunca şaşırdım. Bir zaman nasıl olur da hatları birbirine bu kadar benzeyen iki insanın birisi bana o ılık dünyayı verdiği halde öteki soğuk, fakat hakiki dünyayı versin? derdim. O zaman şöyle hayal meyal hissetmiştim : Yüzle ahlak arasında herhalde müthiş bir münasebet vardır. Güzel olan muhakkak güzel ahlaklıdır demiyorum. Fena ruhlu güzel yüzün insanı perişan eden, mahveden sihiri de inkâr edilemez. Yalnız şunu demek istiyorum ki ahlakın yüze eklediği mimikler, hatta renkler, tikler yüz ve ahlak her ikisi de güzelken de vardır. Hatta bunlar sevimlidirler. Ahlak bozulmazsa, tertemiz, sevimli, hatta dostun onları taklit edeceği gelmesi kadar tatlıdır. Fakat hakiki dünyayı Odisya'nın keşfettiği şekilde keşfedince onları yeni âlemine sindirince, burnunu bir şeyler koklar gibi yukarı tarafını buruşturarak, ağzı biraz açık anlatılanı dinlemesi eskiden ne güzel, ne hoş bir şeydi! Ben de aynı şekilde başkalarını taklit etmiştim. Fakat bugün bu hareket onun amcası Manoli'ye ve Manoli'nin yalancılığına, kıskançlığına, terbiyesizliğine benzemesini kolaylaştıran çirkin bir şey olmuştu.

Onu dördüncü görüşümde içime bir pişmanlık doldu. Ne yaptım, ne yaptım? diye söylendim. Neden öptüm bu çocuğu? Bu yüzü ben nasıl sevdim?

Yakup kocaman bir şey olmuştu. Geçen sene Kaşıkadası'ndaki ahırların içinde rastladığımız çiftin erkeğinin ensesi gibi dik bir ensesi vardı. Simsiyah saçları bir berber elinde bir şeyler yapılmış gibiydi. İlk bıyığını kesmemişti. Ona da bir berber makası garip bir şekil vermişti. Fakat bütün bu zahiri sevimsizliklere rağmen, Yakup'un yüzünde o hayal ve sergüzeşt günlerinin iyi hatları vardı. Hatta daha fazla. Fakat Kaşı-

kadası'nın lafını bile etmiyorduk artık. O mütemadiyen genç kız hikâyeleri anlatıyordu :

Eftehia'nın sarı bir kilise mumu kadar yanmaya hazır renkli bacakları vardı, bir taze ceviz beyazlığıyla beyaz ve gevrek dişleri mütemadiyen ağızla aranıp öpülecek elleri...

Yakup, Eftehia'yla, yukarıda kırmızı çiçekli çalı süpürgeleri ve kocayemişlerin olduğu sonbaharda tanışmıştı. Beraber kocayemiş toplamışlardı. Olgunlarından ve irilerinden hepsini Eftehia yemişti. Sonra, kocayemiş insanı sarhoş eder, diyen ada kadınları gibi sarhoş olmuştu. Ve dudaklarına olgun bir kocayemiş alıp Yakup'a, yarısını da sen ye! demişti. Çalı süpürgelerinin kırmızı çiçeklerindeki bal kokusuna yatmışlardı.

Eftehia'nın yüzü alelade bir Rum kızı yüzüydü. Civelek, o kadar. Ne fazla çirkin, ne de güzel. Fakat banyolar başladığı zaman lacivert deniz mayosu içinde ışıklı, dümdüz bacakları, küçük memeleri bir erkeği bir dakikada yere yıkıp toprağa ellerini geçirtecek ve dişleriyle otları kopartacak kadar insafsız, yuvarlak hatları... Ne güzel yüzerdi. Beyaz pantolonlu, sporcu ve temiz delikanlıların aileleri köydeki evleri kiraladıkları zaman Eftehia bu dizleri çıkmış pantolonlu, kalın gri elbiseli Yakup'u ustalıkla, gürültüsüz terketti. Odisya yeni göçlerin çocukları ile ahbablığı ilerletmiş, kışın biriktirdiği paralarla beyaz bir pantolon, kısa kollu ipek gömlek, bir de bir delikanlıdan bin bir rica ile bir bahriyeli kasketi uydurmuştu. Uzaktan görüldüğü zaman bir genç kızın kalbini oynatacak, düşündürecek kadar kuvvetli mütenasip vücudu, bu elbiselerle meydana çıkıvermişti. Yakup ve benimle sadece merhabalaşıyor. Göçlerin çocuklarına katılıyor, adanın kızlarını onlara tanıtıyordu. Gazinolarda onlarla pastro oynuyor ve ekseriya kazandığı için, cebinde para da bulunuyordu.

Bütün yaz bir defa Kaşıkadası'na geçtik. O da Odisya ve onun grubuyla. Bunlar dört Rum çocuğuydu. Odisya Rumca, geçen sene ve daha evvelki seneler yaptıklarımızı adı bir gülüşle, sanki tatlı şeyler değilmiş, aptallıkmiş gibi anlatıyordu. Yakup'un da bunu aptallık telakki ettiğini, fakat bu aptallığın başkalarına anlatılmasını hoş bulmadığını acı ve mütebessim yüzünden anladım.

Odisya'nın arkadaşları katıla katıla gülerlerdi.

Rumca tangolarla adanın ıssızlığını, Robensonluluğunu kaçırlılar; Portekizli gemiciyi hırsından ağlatacak gibi ederlerdi. Ben hep Odisya'yı niçin, nasıl öptüğümü düşünür; dudaklarımın derisini koparır koparır atardım.*

(*) Bu parça, «*Şahmerdan*» adlı kitabına «Kaşıkadası'nda» adıyla bir hikâye olarak alınmıştır. Yakup adı burada İdris olarak değiştirilmiştir.

KAYIP ARANIYOR'dan

Nevin köyde herkesle konuşurdu. Onun kahvelere, hatta meyhanelere girdiğini gören kimse, dedikodu yapmaya lüzum görmezdi. Yalnız homurdananlar olurdu. Herkes Konsoles Vildan Bey kızının ecnebilerle okuduğunu, erkek gibi kız olduğunu bilirdi. Bir dedikodunun dedikodu olabilmesi için insanlardan bir bölüğünün bildiği bir şeyi, öteki bölüğünün bilmemesi lazım gelmez mi? Herkesin bildiği bir şeyi tekrar etmekte bir mana yoktu. Kız gazetecilik bile yapmıştı. En büyük dedikodu, Nevin'in yirmi beş yaşına on beş yaş fazla paha biçilmesi idi. Bir de daha bir kocadan boşanmadığı, mahkemeli olduğu halde, dört kocadan boşanmış denmesi idi. Bu dedikodudaki kocaların üçü gâvurdu. Ne Nevin, ne de ailesi tarafından bu dedikodu da yalanlanmadığına göre, artık bu adla adlandırılmazdı. Hakikatlerse insanları fazla sarmaz. Köyde onu sevenler de eksik değildi. Herkesle ilgilenirdi. İstanbul'da dairelerde işi olanlara babasının kartını, ya kendi selamını ya da annesinin hürmeti mahsusasını yollar, doktorlara, gazetelere, hastanelere, belediyeye, hatta valiye kadar sözü geçer haspanın, derlerdi.

Köyün içinde kim olursa olsun, boyacı çırağından, kahveci Hasan'dan, balıkçı Yusuf'tan, kunduracı Avram'dan, zerzevatçı Apostol'a kadar konuştuğunun koluna girer; bir aşağı, bir yukarı iskele boyunda dolaşarak adamın derdini canla başla dinlerdi. Dinlerken de dört yanını görmezdi. Barbunyacı deli Laza meyhanede rakı ısmarlar. Kendisi de Lazla beraber tezgâh başında barbunyacı gibi çatala dokunmadan istronkilosbalığını eliyle alır, istronkilos yeni tavadan çıktığı

için ağzının içinde üfleye üfleye iki kadeh rakı içerdi. İskelenin üstünde belediye doktorunun genç, şık karısıyla konuşurken, babanın üstüne oturur, saçını parmağıyla tarar, dişini kibrit çöpü ile karıştırır, şık hanımların vapur beklediği salonda sonbaharda, inci gibi dişleriyle ayva ısırırken boğazında kalırsa, çımacıya sırtını yumrukladırdı.

— Kuvvetli vursana be Hurşit, amma da hanım evladı imişsin! derdi.

Sebepli olarak sevmediklerine çatmasını da bilirdi hani. Mesela köy komiserinin pek cici, pek şık kızının nişanlısı —Denizyollarında kamarot olduğu halde— bir şileple Amerika'ya kadar gidip geldikten sonra türlü Hollywood gömlekleri, türlü Miami pantolonları giyen şapkası İtalya'dan, şortu Nis'ten, kravatı New York'tan, kaşkolü Paris'ten kamarot İrfan'ın kolunda görürse, çımacı Hurşit, İrfan Efendiye selam durmaya kalkarsa, İrfan Efendi de küçük devletlerden birinin münakalat vekili imiş gibi Hurşit'in selamını omuz üstünde reddederse :

— Ulan Hurşit, böyle önüne gelene selam durma huyun olmasa, seninle çoktan nişanlanırdım, deyiverirdi.

Kamarot İrfan'ın New York malı çirkin kravatı hırstan parmaklarının arasında burum burum buruşurdu.

Kamarot İrfan da gider intikamını kahvelerde, yani dedikoduda alırdı. Köyün o da Nevin gibi tanınmışlarındandı. Nevin hakkında dedikodu yapılmaz demiştik. Ama, İrfan gibileri için bu konuda yapılmayacak şey yoktur. Bir genç kızın umulmadık bir erkekle apaşikâr kolkola dolaşması, tutup meyhanede iki kadeh rakı içmesi İstanbul köyünde bile olmayacak bir şeydi, ama köy halkı buna alışmıştı.

Daha çok Nevin'in babasına dış biliyorlardı. Gâvurluğundan, alafrangalığından, kızını böyle yetiştirdiği için ahlaksız babalığından, daha ileriye giderek kodoşluğundan söz açarlardı. Ama kimsenin dili Nevin'e orospu diyememişti. Buna dair ima yapılmamıştı. Bu bir haksızlık olurdu. Köyün çarşısında tığ gibi bir delikanlı olan balıkçı Apostol'un oğluyla bağıra bağıra, güle güle konuşuşu, yalı kahvesinde karşı kıyıya günü adam taşımakla ekmeğini kazanan Avni Efendiyle tavla oynayışı, Beyoğlu'nda köyün tanımadığı bir erkekle sinemaya girmesine kötü manalar verdirmeye mâni olurdu. Dillerinin ucuna gelen kötü kelimeyi çıkarmaya utanırlardı. Komşusu balıkçı Cemal'le de güneşin batışını karada çürüyüp kalmış bir sandalın içinden seyretmelerini kötüye yormaya kimse cesaret edemezdi.

Köy halkı meziyetli insanlardı. Haksızlıktan ve yalandan ürkerlerdi. Ürkemeyenler de kuvvetli bir delil buluncaya kadar beklemeyi daha makul bulur beklerdi. Yalandan çekinmeyen birini beklerlerdi. İşte kamarot İrfan tam onların beklediği gibi biriydi. Evvelki sene nişanlanmış, gelip köyde bir Rum karısının evine yerleşmişti. Cart curt etmeyi, köyde ağa geçinmeyi, herkese yüksekte bakarak laubali olmayı, kendine büyük küçük köy sakininin «İrfan ağabey» demesini, okumuş yazmışlık taslamayı, kavgalara müdahale edip haksızı değil, zayıfı ezmesini seven bir adamdı.

İşte İrfan'ın önce gizli gizli sonra erkeklik tasarcasına aşikâre anlattığı pek korkunç bir hikâye, köy sakinlerinden bir kısmının Nevin hakkındaki «Konsolesun deli kızı»ndan öteye geçmeyen müsamahakâr kızgınlıklarının birdenbire şimdiye kadar uyuklamış bir kine, bir zalimliğe çevrilmesine sebep oldu. Nevin babında üç türlü bir düşünce meydana geldi.

Birincileri hiçbir de Nikoduya karışmayan, Nevin' in hallerini serbest yetişmesine veren, kabahati, babasına yükleyen namuslu insanlardı. İkinciler, onun bu halini kendileri yapamadıkları için şimdilik hoşgörenlerdi. Üçüncü bölüğe gelince Nevin onlarla icap etmeyince konuşmazdı. Bunlar görünüşte Nevin hakkında düşünen ikinci kısma benzer, hoşgörür takımındandılar. Ama Nevin onların, için için ne kadar zalim, kışkanç, kindar ve fırsat kollar olduklarını, adeta beş hissiyle karışık bir ilave hisle kavrayıvermişti. Böyleleriyle fazla konuşmaz, çekingen durur, istemeyerek kendiliğinden bir kayıtsızlık gelir, bir yerine yerleşirdi. Bu kayıtsızlığında bilmeyerek o kadar ileri giderdi ki bu hal, sonunda bir önem vermeyiş gibi gözükmeye başlardı. Böyle bir önem vermemek halinin onların kin ve zalimliğini artıracığını Nevin anlamayacak kadar onlara karşı hareketlerinde kendiliğindendi. Madem ki onu sevmiyorlar, hareketlerini çirkin görüyorlar, ahbablığa lüzum yoktur, diye bile düşünmemişti.

Geçerlerken onları şimdiye kadar hiç tanımamış, bilmemiş gibi başka tarafa bakar, selam vermezdi. Bu hissinde de samimi idi. Bu ilgisizliği hiç hesaplı, düşünceli bir şey değildi. Garip bir surette kendiliğindendi.

İşte bu kısım kamarot İrfan'ın hikâyesiyle birdenbire işi azıttılar. O geçerken yerlere tükürdüler. Öyle ki birçokları pis, adi karı, şıllık kelimelerinden öksürük, aksırık, tıksırık seslerinden ve nidalarından yuvarladıkları bir homurtuyu o geçerken homurdanmaya başladılar.

AŞIYAN MÜZESİ

Daha dün hafızalardaydılar. Bugün kitapları okunmaz oldu. Kimini yerdik, kimini övdük, övülenler mi büyüktü, yerilenler mi küçüktü? Hayır, hayatlarını bir sarp yolda harcayanlara, muhakkak bugünü şiddetle arzu eden, onun olması için çare arayanlara, işte onlara layık bir tepede, bir müze yaptık. Bu kadarcık olsun vazifemizi yaptık. Bir gün kendinden öncekilerin neler yaptığını, niçin ve nasıl yaptığını anlamaya çalışan bir yanar kafalı çocuk bu yoldan geçecek, orada, kendisinin yürümek istediği yolu açanların elbiselerini, mektuplarını, terliklerini, gözlüklerini, resimlerini, el yazılarını, kameş kalemelerini, hırkalarını bulacak, yazılarını anlayamadığı bu insanların hatıralarıyla kendi zamanını ölçecek. Belki de elbiselerinin bitpazarında satılacağını, gözlüğünün bir çöplükte, kravatının artık bir bele bile bağlanamayacak halde olduğunu, ama şiirlerinin dudaklarda ve kalplerde kalacağını düşünebilirse, bunu şu müzedeki adamlara borçlu olduğunu unutmamalıdır.

Onların asıl kabahati; dili bırakıp argo gibi konuşmaları oldu. Kendilerine e'tiler. Herkesin değil bir kısım insanların kendilerini anlamasını istediler. Onları anlayanlar inkılaplar yaptılar. Bugünü onlar tıbbiyelilere, harbiyelilere, mülkiyelilere, hukukçulara aşıladılar. Atatürk, Fikret'i sevmiş, takdir etmiş; hoşlanmış, iyice anlamış. Aşıyan'ı ziyaret etmiş. İşte bir milletin mukadderatını değiştiren adamın bir şairden neler alabileceğinin en büyük hücceti.

Evet, onlar edebiyatın, siyasetin ön safında ileri-yi gösteren ışığını genç kafalarda yakan ilk ateşlerdir.

Belki en büyükleri bile Fuzulî kadar iyi şair değildi. Hâmit'in bir müsveddesinde şunları okuyorum :

Bir âb kenarında idim yâr ile تنها
 Mehtap görünmekte, şafak olmada peyda
 Karşımda idi sevdiğim, ol gece güya,
 Hem kendisi, hem sûreti, hem fikr ü hayali.¹
 Bir de Fuzulî'nin güzel dilinden şu beyit :
 Ne hoştur elde gülgûn câm başta aşk sevdası
 Gönülde vasl zevki canda cananlar temennası.²

Onlar için her şey söylenebilir : Fransa'nın büyük klasiklerini, Yunanın şair ve filozoflarını göreceklerine 19'uncu asrın şüpheli muharrir ve şairlerini sevdiler. Onlar eski lügatları karıştırarak en unutulmuş Acem kelimelerini ortaya çıkardılar. Onlar Garbın modasını, sathını bulabildiler.

Dâhi, büyük şair, ulu şair, büyük romancı olup olmadıkları, şu yokuşu çıkan kendi halinde bir edebiyatçının kendi kendine soracağı ilk sualdir ama, son سوال değildir. Son سوال onların cemiyetin bugünkü bünyesinde oynadıkları büyük siyasi ve içtimai roldür. Hatta zamanında büyük gözüküp de, güzel olmaları mümkünse, bu bir olmamanın değil, o devirde hayat ve insan şartlarının icabı mıdır?

¹ Bir su kıyısında yâr ile yalnızdım. Ay görünmekte, şafak sökmekteydi. O gece sevdiğimin kendisi, hayali ve fikri karşımdaydı.

² Elde şarap bardağı ve başta aşk ne güzeldir, gönülde buluşma zevki, içimde sevgililerin selamı ne güzeldir.

Yaşamış, devirlerini yapmış, kavgalar etmiş, yazılar yazmış, sayılmış, sevilmiş, sövülmüş, saygısızlık edilmiş, sürülmüş, hor görülmüş, göklere çıkarılmış, yerin dibine sokulmuş, hülasa yaşamış, gözleri ne zenginlikte ne egoistlikte ne parada ne alçaklıkta olmayan insanların hayatına; bıraktıklarından bir göz atalım:

Kapıdan girince hemen müze başlıyor. İşte Hâmit'in hatıraları : Sağda muhteşem, fevkalade rahat emprime koltuklar. Ortada camekânın alt gözünde tek gözlüğü (monokl), nişanları, Lüsyen Hanımın lepiska saçları, operalarda sahne seyretmeye mahsus saplı dürbün. Biraz ötede, karşıda Hâmit'in Mecit Efendi tarafından yapılmış boydan boya yağlıboya bir portresi. Bir fotoğraftan yapıldığı besbelli.

Muhtelif pozlarda Hâmit'ler. Fevkalade şık bir lacivert elbise, cebinde bej renginde podüsuet eldivenler. O şık, o çapkın diplomat, o, 68 yaşında 18 yaşındaki kızları büyüleyecek tığ gibi ihtiyar. Ötede dedesi, babası, amcası : On sekizinci asır Türkleri. Geniş alınlı, değirmi yüzlü, zeki gözlü, enerjik tipler. Onlar da kendi asırlarının elbiseleri içinde kusursuz. Abdülhak Molla, müverrih Hayrullah Efendi, bir büyük amca... İşte Fatma Hanım, Makber'i ilham eden kadın. İki kaşı birbirine değen, kahverengi gözlü, çekme burunlu, bıçak gibi ince yüzlü, çocuk dudaklı, kıvrıcık saçlı narin dilber. Karşısında yine Hâmit.

Cânânın o günkü hali eyvah
Eyvah! benim o günkü halim.

Bir mezar, karşısında bir mezar fotoğrafı daha. Biri Beyrut'ta, biri Londra'da. Biri Fatma Hanımın, öteki Nelli Hanımın. Tanzimatın büyük şairine Namık Kemal'in Magosa'dan Ebüzziya Velit delaletiyle gönderdiği bir fotoğrafı.

Bir asra yakın yaşayan şair zamanında tanınmış, sevilmiş, göklere çıkarılmış. Tanzimatın büyük şairi, Serveti Fünun'un dahisi. Fecri Âti'ye de aynı tesiri yapmış.

Şimdi Fikret'leyiz. Müze müdürü :

— Evini gezdikçe, bir vesika daha buldukça, etrafıma baktıkça, onu düşündükçe memleketini ne kadar sevmiş bir adam olduğunu daha iyi anlıyorum, diyor.

İşte Aşîyan'ı ziyaret defteri. 19 Ağustos 1918'de Mustafa Kemal imzasına rastlıyoruz. Süleyman Nazif ve Sait Ali ile beraber Aşîyan'ı ziyaret etmişler. Defterdeki : «Tavaf-ı tahattüründe bulunmakla mübahi perestîşkâran-ı Fikret» cümlesini³ Süleyman Nazif'in yazdığı söyleniyor. Üçü de imzalarını atmışlar. Defterin aynı sayfasında birçoğu tanıdığımız isimler : Ahmet Haşim, Halit Fahri, İrfan Emin, Selim Sırrı, Muslihiddin Adil, bir de Armenak Şairyan Efendi var.

Duvarlarda resimler var. Kendi eliyle yaptığı portreler. Bir ayva natürmortu, bir Halûk başı, yağlıboya Boğaziçi, yağlıboya fotoğraflardan kopyalar. Galatasaray Mektebi talebesi iken yaptığı bir karakalem desen. Resme başlayan bir heveskârın yapacağı şeyler.

Yine gençken yazdığı bir tiyatro eseri, neşretmemiş şu Hâmidane beyitler gözüme çarpıyor :

Akrep mi, yılan mı neyim ben
Mucip ne bu ihtiraza benden?
Geldim sana maksadım hüveyda
Bir sözle beni edersin ihya.

İşte bir süs levhası. Mecit Efendi «Sis» manzumesi yazıldığından altı sene sonra bu tabloyu hediye etmiş.

³ Anısını tavaf eylemekle şeref duyan Fikret'in sevenleri.

Bir sandal içinde insanlar, arkada hiçbir şey gözükmeyen bir sis tabakası.

Bir saat. Günün birinde alaturka saat 12.18'de durdurulmuş. Fikret'in ölüm saati. Sene 1915, aylardan Ağustos, alafranga saat altı. Tam Boğaz'da gurup vakti. Bütün güzellik pencereden dışarda. İçerde ölüm. Başucundaki kocaman bardağı işaret ediyor?

— Yandım, diyor, bana bir turşu suyu. İçiyor. Kandilli sırtlarındaki evlerin camları akşam akşam yanıp tutuşuyor. Odayı meltem dolduruyor. Bütün tabiat insanlarla beraber geceye hazırlanmakta. O dönmeyecek yolculuğuna dudaklarında bir gülümsemeyle çıkıyor.

Masanın başında Voltaire'in büstü. Vefik Paşanın karmakarışık zeki, çirkinliğini örten zeki gözlü bir karakalem resmi. Masanın arkasında meşhur Yesarizade'nin Arap harfleri, o, kimsenin yazamadığı, o konuşan, gülen, sahiden yazının söz olduğunu ifade eden nefis levhaları. Fikret böylece çalışmış.

İşte klapdanla işlenilmiş yastıklar, bir ayvalar natürmortu; kendi eseri. Gümüş klapdanlı bohçalar. Bir tanesinin üstünde Latin harflerle T harfi. Bir iplik eldiven, bir gövem renkli beyaz rebyeli kravat, beyaz eskişehirtaşından bir tesbih, güzel el yazısı, kartpostal-dan yapılmış tabloları...

Bahçede sahiden Sfenks'i andıran bir kayaya yazılmış bir şiir. Maddenin karşısında düşünen Fikret'i görür gibiyim. Müze müdürü toprakla, zamanla üstü örtülmüş bu yazıyı bulup güzelce meydana çıkarmış :

Ey taş, sen ey kitabe-i jengin-i künfekân
Bir ser şikeste heykel-i Bülhevli andıran
Vaz'ınla seyr-i hilkat edersin pür iştibah
Ettin mi bâri o büyük sırrı iktinah?

Sen bâri anladın mı, sèn ey kalb-i zihuzur
Hep taş yüreklerin neye âlemde şevk ü sûr?⁴

Maddenin karşısında Fikret! Şüphe mi ediyor, hâlâ inanıyor mu, inkâr mı ediyor, yoksa anlamış, bilmiş mi? Fakat bu şiirlerini Edirne'nin Bulgarlar eline düş-tüğü gün teessürle irticalen söylemiştir.

Fikret müzesinin bir odasında da Serveti Fünun'cuların öteki simaları : Süleyman Nazif, Faik Âli, Ahmet Şuayp, Hüseyin Siret, Celal Sahir, Rıza Tevfik, Halit Ziya, Mehmet Rauf.

Toplanmış değil, işte Halit Ziya'nın bir mektubu. Fikret'e mi yazmış, yoksa başka birine mi, belli değil. *Mavi ve Siyah*'ın basılmak üzere olduğundan, paraca sıkıntıda olduğundan, Ahmet İhsan Beye açılmaya cesaret edemeyip utandığından söz açıyor. «Kitapları Ahmet İhsan Bey bana veercekmiş, ben kitapları ne yapayım? Kitapçılarla nasıl uğraşır, başa çıkarım?» diyor. Mektup sahibinin delaletini rica ediyor. Halit Ziya'nın mektubunda hiç menus olmayan kelime yok. Mektup pek sade yazılmış. Neye acaba romanını bu mektubun üslubunda yazmamış? Yalnız bir tek kelime insanı şaşırtıyor. O da, «Monşer» kelimesi. Bu kelime de en başta.

Süleyman Nazif, Bursa'dan «*Rûbab-ı Şikeste*»nin in-tişarı münasebetiyle şöyle yazıyor :

«Kardeş, biz birbirimize hulûs çakacak değiliz. Rûbab-ı Şikeste haşfiyat ve zevaitten ârî, nezih bir mecmuai eş'ardır.»⁵

⁴ Dünya kurulduğundan bu yana bir kitabe gibi duran taş, Bülhevi heykelinin kırık bir başı gibi burada kuşku içinde dünyaya bakarsın. O büyük sırrı çözebildin mi bari? Huzur dolu yürek sen bari anladın mı neden hep taş yürekli bu dünyada zevk ve eğlence içindedir?

⁵ Birbirimize yaranmaya çalışacak değiliz. Rûbab-ı Şikeste lüzumsuz ve boş sözlerden uzak bir şiir kitabıdır.

Cenab'ın Fikret'e ümitsiz bir mektubu var :

«Avamkârânı malûmat söyleye söyleye nihayet bizi Dekadan ettiler» diyor ve Fikret'e soruyor : «Sen bir Rûbab-ı Şikeste daha yazabilecek misin? Ben ne yapacağım? Öyle sanıyorum ki artık bir şey yapamam.»

Bu salonda Recaizade'nin yine Mecit Efendi tarafından yapılmış büyük bir portresi var. Ötede *Sergüzeşt* ve *İclâl* muharriri ilk romancı ve hikâyeci mahzun kibar yüzlü Sami Paşazade Sezai Bey. Müzenin bu tarafını da zenginleştirmek için çok yakın maziden daha kaybolmamış ne kadar çok hatıra vardır. Tanzimatın, Serveti Fünun'un hatıraları büsbütün bitpazarına gitmeden evvel onları bulup çıkarmalı. Evlerde hususi zevklerimize, tecessüslerimize saklayacağımıza, burada saklayalım.

Onlardan ayrılırken mahzun değilim. Hatıralarıyla bir başka hava teneffüs etmişim. Bu havada bütün bir 19'uncu asrın Türk edebiyatı vardır. Müze müdürü Zeki Afşin, müzeyi zenginleştirmek için elinden geleni yapmakta olduğunu, Halit Ziya'nın, Sami Paşazade'nin, Nazif'in ... diğer Tanzimat ve Edebiyatı Cedide, hatta Fecri Âticilerin hatıralarını da toplamak için hem bir tahsisata ihtiyaç olduğunu, hem de bu feragatkâr ölümlerimizin her türlü hatıralarını müzeye hediye edecekleri tarihe ve nesillere birçok şeyler bırakmış olacaklarını okuyuculara yazmanrı rica ediyor.

Müze müdürüne şu suâli sordum :

— Serveti Fünun haricinde kalmış edebiyatçıları toplamayacak mısınız?

— Birbirleriyle sağlıklarında geçinemeyen, anlaşılmayan Serveti Fünun dışında kalmış edebiyat adamlarımızı unutmuyorum. Mesela, Muallim Naci merhumun

hatıralarını da zamanındaki muarızlarının yanına koyarsam kimseyi incitmeyeceğimi, bilakis bütün bu ruhların bir Akşehirlinin —Nasreddin Hocanın memleketlisinin— kendilerine ettiği bu haklı azizliğe tatlı tatlı gülümseyeceklerini düşünüyor, görür gibi oluyorum! diyor.

ATATÜRK, İNKILAP MÜZESİNDE

Senelerce en koyu cehalet içinde, en kötü şartlarla idare edilen, hatta kendi kendisini bile küçültmekten çekinmeyen, «N'olacak biz kaba Türk'üz!» diyen, edebiyatsız birçok küçük küçük halk parçalarına hiçbir kültür zerresi aşılamaadan, hepsini kendisinden ya cesur ya bilgin ya sanatkâr görerek seven; sakın, durgun, kendini beğenmişin tam aksi olan milletimizi ilk anlayan o oldu.

Hani bazı beylik şeyler yazanlar vardır : «Sen ölmedin. İçimizde, kalbimizde yaşıyorsun Atatürk!..» derler. Ama bunu laf olsun diye, alkışlanalım diye söylerler.

Millele her gün bir maksat, bir bedihi hakikat, her gün yeni bir aş yapıarak bugüne getiren ve bugünden de ileriye götürececek serumu kanımıza vermiş olan adam, yemekten içmekten kesilmiş, gülmekten, sinirlenmekten durmuş, ama bir de düşünmekten durduğunu sanmıyorum.

Atatürk ölmüştür. Yani yemekten, içmekten, yürümekten, oturmaktan usanmıştır. Bakın Fransızca ne yazmış :

L'état turc est une république, démocratique.

Atatürk canlıdır. Atatürk muhakkak aramızdadır. Yazı yazan muharrir, ilim yapan talebe, köylü çocuğu ve onu okutan öğretmen, vatan sınırını koruyan er, toprağı süren çiftçi, deri yapan amele... birer Atatürk'tür. Hepimize kim olduğumuzu, dünya yüzü insanları içinde bizim de vatanımızın ve dünyanın selameti dahilinde

düşünmeye hakkımız olduğunu, bunun için de hiçbir şeyden çekinmemek lazım geldiğini en ümitsiz anda hayalden bile ötelere geçen şeyleri hakikat yapabilmek için insana ve millete bakmanın kâfi olduğunu bize öğreten adam odur.

Bu vitrine bakıp dalmamak mümkün değil :

Bir kağrı, iki düşman silahı, bir istiklal madalyası...

Ne söylenir senin için kağrı! Hem en iptidailiğin, hem de en kahramanlığın sembolüsün. Yazık ki yalnız resmin var. Senin boylu boyunca bu müzede yerin var. Yerini kamyon tutar, sen tarihe intikal ederken insan seninle Türk köylüsü arasındaki benzerliği hatırlamadan edemiyor.

12 yaşındaydım. Mektep bahçesinde oynuyorduk. Hulusi Bey ismindeki hocamız :

— İçeriye girin! diye bağırdı.

Sınıfa üşüştük. Hocamız odanın içinde sinirli sinirli geziniyordu. Dışarıdan bağrıışmalar, gürültüler geliyordu.

Hoca,

— Sait, şu pencereyi kapa!... dedi.

Sonra birden caydı :

— Hayır, kapama! dedi. Gelin çocuklar hepiniz yanıma.

Küçük pencerenin önüne yığıldık.

— Bakın şu geçenlere!... dedi. Baktık.

— İşte, bunlar, dedi. namussuzlardır. Bunlar vatan hainleridir. Bunu hepiniz bilin.

Sarı bıyıkları titriyor, bir tanesini Çanakkale'de sakatladığı kör kırmızı gözü sulanıyor, ötekisi parıl parıl parlıyordu.

Caddeden geçenler «Kuvayi İnzibatiye»ydi. Küçük şehir halkı içinde Halife kuvvetlerinin dini ve devleti kurtaracaklarını söyleyenler doluydu. Kuvayi Milliye'nin bâgî ve Bolşevik olduğu duvarlara çivilenmişti. İçimizden biri Hulusi Beyin söylediğini bir yerde söylese belki de adamı asarlardı.

Hulusi Bey, yüzü kin dolu pencereyi kapadıktan sonra,

— Çocuklarım, dedi. Vatanı Mustafa Kemal isminde bir Türk çocuğu kurtaracaktır. Buna emin olun. Evde babanız Kuvayi Milliye'ye lakırdı söylerse korkmayın, ona karşı koyun, ona inanmayın. Belki on sene, yirmi sene dövüşeceğiz. Size onun için söylüyorum. Dört beş sene sonra siz silaha sarılacaksınız. Yine olmazsa çocuklarınız dağa çıkacak. Bu kör gözümle ben de oradayım sayılır. Onlara böyle, pencereden, «Namussuzlar!» dedim sanmayın. Göreceksiniz.

O gün mektepten çıkarken birkaçımızı alıkoydu.

— Gelin benimle beraber, dedi.

İstasyon taraflarına gezmeye çıktık. Tarlalar arasında bir zaman gezindik. O sırada mısırlıklar içinden başlarında Laz başlıkları on kişi adeta yanımızda bitiverdiler. Hulusi Bey onları kucakladı :

— İstasyonda iki Yunanlı ile bir Abaza geziniyor. Başka hiç kimse yok. Hükümet önündeki mezarlıkta bir tabur Yunan askeri var. Başka bir şey görmedik, dedi.

On kişiyi uzaktan takip ettik. İstasyondaki üç Kuvayi İnzibatiye neferi gık bile diyemediler. İki kişi bir şimendifer makinesine koştu. Sekiz kişiden biri titreyen Yunanlı istasyon memuruna sırtını dönerek halkın içinde kahramanca gezindi. Öteki yedi kişi mezarlıkta talim yapan Halife kuvvetlerine bir yaylım ateşi açtıktan sonra hazır makineye atlayarak Geyve Boğazına doğru hazin hazin düdük çalarak gittiler.

Kuvayi Milliye Geyve Boğazındaydı. Bir şimendifer makinesine şiddetli ihtiyaçları varmış. 10 kişilik bir çete Adapazarı'nı basıp lokomotifi alıp gitmişlerdi...

İşte bugünleri yaşamış birisi için burası artık müze değildir. Burası saçı ağarmış kırk yaşında birinin hem beşiği, hem mezarı, hem istikbalidir.

1 Temmuz 1927 Cuma günü Atatürk bakın ne diyor :

«Sekiz sene evvel muhtarip ağlayan İstanbul'dan kalbim sızlayarak çıktım. Teşyi edenim yoktu...»

Ama istikbal eden bütün İstanbul'du. Bütün dünyaydı.

Dolmabahçe'den o gün şöyle diyor :

«Yalnız artık bu saray zıllullahların değil, zıl olmayan, hakikat olan milletin sarayıdır. Ve ben burada milletin bir ferdi, bir misafiri bulunmakla bahtiyarım.»

Müzenin genç memuru Hayrullah Üstar bir Atatürk hatıralar mahzeni :

— Harbiye Mektebinde kapuska yemekten usanan talebeler bir türlü usandık, diyemiyorlarmış. Mustafa Kemal bir kömür parçasıyla bir kapı, bir saka, bir de sandık resmi yapmış. Eksik kalan tarafını da

izan ehlinin anlayışına havale ederek mektebin duvarına çizmiş. Ondan sonra fasulye ile pilav verilmeye başlanmış.

İşte Mustafa Kemal Efendinin babası Evkaf ikinci katibi Ali Rıza Efendi. Aynı keskin gözler, aynı şakaklar, aynı çene...

Orada, saçı, kalpağı, gömleği, iç çamaşırı. İstiklal Harbinde giydiği askeri elbiseleri, smokini, frakı... hepsi orada. Duvarlar da 1919'dan 1938'e kadar yirmi senenin sıçraya sıçraya varılan merhaleleri. İşte Türk Cumhuriyeti, Avrupalı Türk halkı...

Yine duvarlarda o Anadolu, Rumeli beyzadelerinin, eşraf çocuklarının, mütegalibenin milleti uyandırma için binlerce imza ve mühürle delaletlerini mühürledikleri vesikalar: Hoca zade, Dodos zade, Şapşalcı zade, Ferhat zade, Ejder zade, Mollabekir zade, Kadı zadel... Şöyle diyorlar :

«Umum millet bin üç yüz senedir tecrübe ettiğimiz ve tecrübeye de hacet kalmaksızın bildiğimiz zâniler recmedilmedikçe, carihler ve katillere kısas, sâriklerin elleri kesilmedikçe, şarap hamir edenler cezayı sezaraları görmedikçe ispatı mekanet edemeyeceğimize ka-
niiz...»

Mesele ispatı mekanette değil; mesele milleti soymadıkça, milleti okuttukça bizim hikmeti vücudumuz mu kalır da...

Düşmanı kovmakla iş bitmemiş ki... İnsan ihtiyarsız; Mustafa Kemal bir hayalperestti, diyeceği geliyor. Hayalperest mi? Ne münasebet! Büyük realist, tam realist. Adım adım, kura kura, tahlil ve müşahede ede ede, belki de mektepten çıktığından beri sindire düşün-
ne, planlar yapa yapa, hayallerden bile üstün olan bir hakikati pırıl pırıl göre göre...

Hakikatler de belki hayaller kadar olmayacak gibi gözüktür. Bunları hayallerden ayırmasını bilmek her insana nasip olmuyor.

Bir vatan kurtarılır. Bir millet taassuptan sıyrılır : en ileri fikri bulur, kendini dinle, mütegalibelikle, cehaletle, uyuşuklukla, kanaatle olan kösteklerden kurtarır. Bunu filozoflar hazırlar, muharrirler yazar, askerler ve siyasiler yapar. Bütün bir milletin düşündüklerini, Tanzimattan beri utana sıkıla, korka korka, saklanarak, kitaba uydurmaya çalışarak düşünülenleri; değil hakikat yapmaya, yazmaya bile üstü kapalı cesaret edilen şeyleri; bir tek adam yapmaya kalkar ve yaparsa o adam milletin kafası demek doğrudur. Dâhi, büyük kelimeleri bir şey ifade etmez. Hatta bazen övmekten, kuru kuru övmekten başka bir şey değildir. Bütün bir milletin duyduğu, arzuladığı, istediği, düşünüp de bir türlü halledemediği meseleleri bir çırpıda halleden insan kafası ve enerjisi. Bu biz Türklerin (insanoğlu), Fransızların (L'homme) dedikleridir.

— Mustafa Kemal insanoğludur. Tam insanoğludur.

Hepimiz eksikiz : Bakkal dükkânı açmak hülyamızdır: açtık mı tamam! Hülyamız roman yazmaktır : yazdık mı tamam! mebus olmaktır; olduk mu bitti! Biz birer egoistiz, Mustafa Kemal'in yanında küçüksek gayelerimiz olmadığı içindir. Yalnız kendimizi, çocuğumuzu, yahut komşumuzu düşünebildiğimiz içindir. Bütün bir milletin selameti ne olduğunu, ne istediğini bildiğimiz gün her insan Mustafa Kemal olacaktır.

Mustafa Kemal'i anlatmak kolay değil. Ne yapsam, ne etsem onu övmüşten başka bir şey olmam. Halbuki maksadım övmek mi? Övmek boş laf! Mustafa Kemal'i anlamak lazımdır. Daha anlatana da rastlamadım. Öv-

meden, heyecanlanmadan, onun gibi düşünerek onu anlatmak?

1920'de on iki yaşındaydım. İptidai hocam Hulusi Bey :

— Çocuklar bir Mustafa Kemal var. İşte o vatani kurtaracak. Öteki, o Halife alçağı asılmaya layık bir vatan hainidir. Mustafa Kemal yalnız başına bütün bir milletin evladıdır, demişti.

Doğru lakırdı! Bütün milletin yalnız başına evlad. Zamanında yaşayanların da Atası!

İnsan röportaj yaparken dalıyor, ne yaparsınız. Ben de dâhi, ulu diyebilirim. Bununla ne yapmış olurum : hiç.

Mustafa Kemal düşünen kafadır. Mustafa Kemal mensup olduğu vatanın insanlarını, dünyadaki fikirleri, cemiyetimizin bozuk ve sağlam taraflarını, eksikliğini, artığını, faziletini ve kusurunu bilen adamdı. Bunu bilen binlerle okuryazar vardı. Bunları bilen, bildikten sonra da düzelten, meydana çıkaran, kuran adamdı.

Bir milletin belli belirsiz kurduğu hayali fikir haline getirmek, yani düşünmek ve yapmak! Yazarken, kuru laf halinde hiçbir şey değil gibi. Mustafa Kemal' in, İstanbul'dan 1919'da yapayalnız teşyi edeni bile olmadan çıktığını hatırlamalıyız. Mustafa Kemal filozoflar, şairler, sosyologlar, romancılar mevzuu: onun için biz röportajımıza dönelim :

Ben onun zamanında çocukluğumu ve gençliğimi yaşadığım için coşuyorum. Onu elbiselerinden, resimlerinden öte hatırlıyor, seviyor, sayıyor, ne yalan söyleyeyim, şaşıyorum. Hayatımda bir defa önünden geçtim: izci olarak. Uzakta, fark bile edemediğim kırmızı-

ya çalar bir yüz görmüştüm. Sonra bir de bütün bir ağlayan şehir, bir tabut.

Kendimizi bir kişiye bile sevdiremeyeceğiz okuyucularım. Bu bile zor şey. Bütün bir millete kendini sevdirmiş, bütün bir milleti kendisi sevmiş adam olmak? İşte bu olmayacak bir şey! Ama bu olmuştur. Belki tarihe böyle adam girmemiştir.

Birdenbire hırçın bir yazı. Harfler ufak başlıyor, iri iri bitiyor:

T. T. A. K.

Sina'nın heykelini yapınız.

Saat 22.50, 2 - VIII - 1935.

İşte dil ve yazı üzerine birçok müsvedde :

«İse, için, ile edatları ayrı yazılır. Fakat ilk harfleri yani (i) harfi kaldırılarak kullanılırsa (i) mukabili olmak üzere bir (-) ile kelimeye birleşir.»

Görüyor musunuz, kafası bir dakika durmayan adamı? «Sen, sarf hocasıydın, yapsana...» demiyor, oturuyor, kaideyi yazıyor.

Bir Şakir Bey'e 14 Mayıs 1914 Sofya tarihli, Yeniçeri kıyafetinde fotoğrafını hediye etmiş. Bu genç, güzel, yakışıklı, kibar yüzlü delikanlı Mustafa Kemal'dir. Yüzünde bir tek sert hat yok, her şeyi yumuşak.

Bir de İstiklal Harbi sırasındaki resmine bakıyorum : Çökük yanaklar, çıkık elmacık kemikleri, sert hatlar, dik bakışlar...

Şurada üstünün yırtıkları makine ile dikilmiş sarı potinler. Kendisini Ankara'ya götüren ayakkabılar. Her taraf, her duvar fotoğraf dolu. Canlı, her jestte bir

mana var. Her jestte hem samimi, hem aktör. Her şeyi her hareketi zamanında yapmasını bildiğini bu resimler gösteriyor.

Düşündüğünü, güldüğünü, şaşırdığını, kızdığını, hatta hasta olduğunu bile ifade eden açık, namuslu, yaşayan insan yüzü.

İçimizde, kalbimizde, ruhumuzda yaşıyorsun Atatürk! deyip edebiyat yapmayacağım. Bu lakırdılar ulu-orta lakırdılardır. Öyle olduğu halde hakikat payı var : Aramızda yaşıyor. Aramızda yaşıyorsun, bu muhakkak. Her gün, her saat yanımızdasın, beraberiz, arkadaşız, yan yanayız; düşünüyor, konuşuyor, gülüyoruz : İşte insan böyle ölmez. Sen bir milletin kafası olmuştun. Senin tarafından o kafayı tozlarından silkinmiş pırıl pırıl, senin sayende anlaması kolaylaşmış bulduk. Bütün bir milletin kafasını kafamızda duymayı öğrendik.

Allahaismarladık, hatıralarına bırakıp sokağa çıkıyorum, Atatürk! Sokaktaki herkes seninledir. Senin sevdiğin, seni seven halktır. Düşündüğümüz zaman kulağımıza senin o güzel sesin gelir.

«...Millet yoksulluk içinde harap, bitap düşmüş olabilir. Ey Türk istikbalinin evladı! İşte bu ahval ve şerait içinde dahi vazifen Türk istiklalini ve Cumhuriyetini korumaktır.»

Müzeden çıkarken Müze memuru Bay Hayrullah Üstar :

— Atatürk'ün daha birçok hatıraları var ama, bir türlü hepsi toplanamıyor. Şurada burada dağınık halde. Kimse de kendisindekini vermiyor. Yadigâr olarak saklıyor, dedi.

Müzeyi yakalarım kalkık, ellerim buz gibi, ayaklarım ellerimden beter gezdim. Kaloriferin parlak gümüş

yaldızlı ızgaralarından mağeni bir soğuk esiyordu. Međer İnkılap Müzemizin kaloriferleri yanmıyormuş. Bütün bir yirmi beş senenin sıcak hatıraları olmasaydı satlıcana tutulacaktım.

Atatürk'ümüzün 1917 ve 1918 senelerini kirayla içinde geçirdiği bugünkü Müzeyi bırakıp giderken bir yarımadada ve küçücük bir Avrupa parçasında yaşayan yirmi milyon kahraman, temiz, saf, medeniyete samsamış bir milletin ben de bir ferdi olduğum için bir sevinç duydum. Bu sevinci hepimize Atatürk duyurmuştu. Hatıraları da duyuruyor. Büyük sevinçle gözyaşı yan yanadır: Gözüm yaşardı.

UÇURTMALAR

Rüzgâr çıktı. Bir çocuk başı gibi oynak, afacan bir rüzgâr. Etrafında güneş kadar temiz, ay kadar donuk bir sessizlik var.

Emir - Sultan'da bir tek, Yeşil'de bir sürü, Pınar - başı'nda yüzlerce ipleri görünmeyen uçurtmalar...

Ovada nilüfer ve taş köprüler. Gök, kırık, titrek bulutlar içinde.

Hey, uzak, beyaz bulutlar gibi titrek, kırık göğüs-lü Bursa çocuğu! Rüzgâr çıktı, başım gibi oynak, afacan bir rüzgâr. Uçurtmanı çıkar. Uçurtmanın tam vaktidir.

Gök bahtiyar, rüzgâr, kırkanç, güneş hasretle dolu; uçurtmalar birer çocuk ruhudur.

Ben bir kuş olsaydım! Yükseklerde uçan bir kuş. Kanatlarını germiş, gölgesinin düştüğü yerden bihaber bir kuş. Uçurtmaları gagalar mıydım?

Ben bir kuş olsaydım! Ufacık bir kuş, uçurtmaları acaba nerden seyrederdim? Çınarın üstünden mi? Yoksa yukarlardan atmacalardan korkmayarak daha yukarlardan, uçurtmaların üstünden mi?

Ben bir kuş olsaydım, kınnapların sarkmış, gevşemiş münhanisinden denize atılmış kaypak taşlar gibi seker; uçurtma sahiplerinin sedef düğmeleri çözülmüş göğsüne girer, oradan ot, tere, ceviz, böğürtlen, fındık

yaprakları kokan yerden başımı çıkarır, uçurtmaları oradan seyrederdim.

Rüzgâr kınnapları gerdi. Rüzgâr kalemleri kırdı... Rüzgâr, kâğıtları yırttı, terazileri bozdu, kuyrukları savurdu. Taş köprüler gürültüsüz yıkıldı, nilüfer eridi.

Şimdi döndüğüm yolun ağaçlarında ipler sarkıyor, kırık altıköşelerin kalemleri sallanıyor, mor kâğıt parçaları uçuyordu.

Bir aralıktan çocuk gölgeleri yağmaya koşarlarken, benim yolum da akşam alacası içinde ipi kesilmiş mor bir uçurtma gibi, büklem büklem kıvranarak uzaklara, uzaklara... sessiz bahçeliklere doğru düşüyordu...

YAŞASIN EDEBİYAT!

Şahsına ve imzasına çok güvendiğim, samimi, ciddi bir şahsiyetten şöyle bir mektup aldım :

«Bir heyet tarafından 1950 yılı başında yayınlanmak üzere hazırlanıp basılmakta olan «filanca yıllık» memleketimizin bellibaşlı sanat kıymetleri hakkında da bilgi verecektir. Bu arada okuyuculara sanatkârlarımızın çalışmalarına dair malumat vermek istiyoruz. Yüksek şahsiyetiniz ve şimdiye kadar vücuda getirmiş olduğunuz kıymetli eserleriniz bakımından isminizin «.....»'ı şereflelendirmesi tabiidir.

Bu itibarla aşağıdaki sorulara en kısa zamanda cevap vermek, cevabınızı «.....» adresine göndermek lütfunda bulunmanızı saygılarımla tekrarlarım.

Sorular :

1950 için neler hazırlıyorsunuz? Yazmakta, yapmakta veya bestelemekte olduğunuz eserlerinizin adı ve mevzuu nedir? Kitap ise ne zaman intişar edecek? Tablo veya heykel ise ne zaman, hangi sergide gösterilecek? Beste ise ne zaman, nerede çalınacak? Tiyatro eseri ise ne zaman, nerede temsil olunacak? Yeni eserleriniz hakkında vermek istediğiniz başka malumat var mı?»

Bu mektubu imzalayan elin çok kıymetli, çok saygıdeğer bir insan eli olduğunu bilmeseydim benimle alay ettiğini sanacak, ne yapalım diyecektim, hakkı var. Tam işin alaylı zamanındayız. Varsın alay etsinler. Hayır, mektup sahibi fevkalade ciddi ve kıymetli bir şahsiyet. Kimseyle bu şekilde alay etmek küçüklüğünü göster-

mez. O halde... O halde bu mektup gayet ciddi ise düşünmek gerek. Senin için bulunmaz fırsat azizim Salt, hazır kendi reklamını yapar, bedavadan bastırırsın, daha ne istersin?

Oturup bu gayet kibar, seni en can alacak yerinden vuran mektuba cevap ver, projelerini anlat, eserlerinin mevzuunu söyle. Şu tabi basacak, şu gazete rica ediyor, ama ötekine vermek istiyorum de. Bir roman, iki hikâye kitabı ismi söyle. Şu kitaplarımı yeniden bastıracağım de. Beş senedir üstünde çalıştığım eserimi nihayet bitirebildim de. (Varsa) Şehir Tiyatrosunun saygıdeğer edebi heyeti beğendi oynatacak de. «Baştanbaşa Anadolu» isimli seyahat notlarım çıkacak de.

De oğlu de. Amma işte ben o güzel mektuba cevap vermemek, verememek nezaketsizliğinde bulunacağım. Vereceğim cevabı neşredeceklerini sanmadığım için (zaten o suallere bir cevap da alamayacağım için) şu kıymetli genç arkadaşların büyük fedakârlıklarla çıkardıkları dergide yazayım dedim. Sanki bu sualler bana bir iki sene evvel sorulmuş gibime geldi. Hemen kâğıda kalemle sarıldım.

Hikâyelerimi kitaplarda toplamak hoşuma gidiyor, hem de elime beş on para geçiyor. Evet devede kulak bile değil, ama ne olsa on formalık bir hikâye kitabına 100 lira kadar veriyorlar. 100 lira bu. Az para mı? ... basmak istiyor, bir götüreceğim. Bugünlerde de pek parasızım. Nasıl etmeli. Adama gidip de bir hikâye kitabım var, basar mısın denir mi? İyisi mi bizim Arad'ı yollarım. İsterlerse o zaman götürürüm.

Canım ressam, Arad ne oğlandır. Gözlüklerinin altındaki büyük ve koyu kahverengi gözlerinden dostluk akar. Ona her derdini söyleyebilirsin, dinler. Elin-den gelirse işini de görür.

— Arad oğlum, şu... Benim hikâyelerimi basar mı dersin?

— Basmaz olur mu? Tabii...

— Konuşur musun?

— Şimdi.

İki gün sonra yazılar elinizde, o suratını gördükçe insana fenalıklar gelen kitapçı efendinin karşısındadır.

— Arad konuşmuş da, hikâyelerimi getirdim.

— Peki... Biz bir okuyalım da.

İki ay sonra uğrarsınız. Okumamışlardır. Sizi seven ve sevmeyenlerle dolu bir heyeti edebiyesi vardır kitapçının. Meçhul, esrarengiz insandır. Kimlerdir? Bilinmez.

İki ay sonra tekrar uğrarsınız. Şimdi kitap çıkarmanın zamanı değildir. Ne verirse kabul edeceksiniz artık. Ah, bir elli liralık verse... Verir mi dersin? Ama eliden aşağı vallahi vermem. 100 lira isterim önce. Nasıl istersin birader yüz. Değer mi dersin kendi kendine. Hem verir mi? 80 isteyeyim, elliye razı olayım dersin.

Ama artık kitapçının önünden geçerken içeriye girmek korkunç azaplı bir hal alır. Yine de girersin. Hiç kitaptan söz açmadan çıkanlara bakarsın.

— E ne var ne yok, dersin. Satışlar nasıl?

— Birader bu sıra kitap okuyan yok. Neydi o iki sene evvelki furya. Nedir bu memleketin hali?

Kitapçı ile beraber üzülürsün. O sevimsiz çehre mahzun, sırdaş ve hemhal bir hal alır. «Bekleyelim, biraz bekleyelim» de karar kılarırsınız.

İşte tam on bir buçuk ay geçmiştir. On bir buçuk ayda basılıp basılamayacağına bir karar almak lazımdır.

Hiç olmazsa parasını versin de ne zaman isterse o zaman bassın kararıyla her gün geçerken içeriye şöyle bir göz attığınız kitapçıya kati bir konuşma yapmak üzere girersiniz. Yüzünden daha kitabı basmak için vakit saat gelmediğini her haliyle anlatan kitapçıya, nihayet hemen dükkânda verilmiş bir kararla :

— ...Bey kardeşim. Şey... Başka birisi basmak istiyor da kitabı. Şu müsveddeleri...

— Hay hay kardeşim, yarın uğrayın, müsveddeleri alın.

Kitapçıdan çıkınca dünya yıkılmış sanmayın. Duğağınıza bir ıslık oturtur, şerbetçide bir mandalina şerbeti yuvarlar, vay namussuz herif vay, dersiniz.

Ertesi gün kitap koltuğunuzdadır. Her şeye rağmen bu kitap basılmalı. Şu yüz lirayı almalı. Hiç olmazsa iki hafta için artık para derdi olmamalı.

Kim basar bunu? Birdenbire hatırınıza gelir. Hemen koşarsınız ona.

Hiç ummadığınız bir halde kabul edilmiştir. Bir sürü hikâye bırakırsınız. İçinden sizin en sevmedikleriniz seçilir. Hiç hoşlanmadığınız bir isim kapağa yerleştirilir. Halbuki siz bundan iki sene evvel o kitabınızın ismini düşünmüş bulmuş, hatta bir kapakçık da ilan bile etmişsinizdir. Mesela ismi «Kestaneci Dostum» dur. «Kestaneci Dostum» hikâyesini bir dostluk duyarak yazmışsınızdır. Kitap ismi iyi olmasa, hikâye kötü bile olsa canınız öyle çekiyordur. Hayır, «Kestaneci Dostum» hikâyesi bile kitabınıza girmez. Tashihini bile yapamazsınız.

Yüz lira çoktan bitmiştir. Kitap gözünüzden düşmüştür. Kitap halinde çıkarken düzeltmeyi tasarladı-

ğınız yerleri, cümle düşüklüklerini bile düzeltmeden, düzeltmek canınız istemeden, kitaptan soğumuş bir halde kitabınız ortaya çıkıvermiştir. Sizin midir, bir başkasının mıdır? Şüphesi içinde kucağınıza atılan bir piç gibi bahtsız kitabı imzalarsınız.

«Sevgili kardeşim Ahmet'e saygılarımla.»

Bu böyle, 19... bilmem kaç kadar böyle sürüp gidecektir. Ve yine bir 19... kitap bastırmak, yazı yazmak takatinden mahrum, nalları dikeceksinizdir. Ve yine bir 19... bilmem kaçta sizi kimseler hatırlamayacaktır. Yaşasın edebiyat!

YAZICILIĞIN YİRMİNCİ SENESİNDE

Kişi kendi kendisini tartabilseydi şu edebiyat ve gazetecilik alanında kaç kişi kalırdı?.. Yirmi senedir yazı yazarım, iyi kötü. Ne beni överlerse yutarım, ne de söverlerse fazla yüksünürüm.

Hem bana kalırsa yazıcılık işinde, insanın yazıları pek ahım şahın olmasa da zararı yok pek. Elverir ki namuslu olalım : Kalemimizi ne devlete, ne patrona ne de hatta millete (demagoji yapmayı, efkarı umumiye denilen mikrobu kastederek söylüyorum) satalım. Dahası var. En korktuğumuz mahluk olan münekkide, hatta okuyucuya bile beğendirmek gayesiyle yazı yazmadığıma göre kendimi yazıcı saymakta hakkım var mıydı, bilmem ki? Bir yerde lazım oldu da mesleğimi sordular. Doğrusu epey çekinerek, ama gururla «yazıcı» dedim. Mesleğimi bir kâğıdın meslek hanesine kaydedeceklerdi. Benden yazıcılığımı isbat edecek bir vesika istediler. «Efendim, birkaç hikâyeye kitabım var» diyecek oldum. Bunların vesika mahiyetinde şeyler olmadığını anlamakta gecikmedim.

Vaktiyle bir yerde hikâyeler yazar, röportajlar yapardım. Röportajlarıma on, hikâyelerime beş papel alırdım. Valde sağ olsun, evde babadan kalmalarla ocağı tütürüp aşı kotarıyor. Söylediğim yerden de haftada beş on papel alıyor, kahveye çıkabiliyor, hayatımdan hoşnut geçinip gidiyordum.

Bu yazılarımin çıktığı yere başvurmam ayıp mıydı? «Şu Sait Faik denilen bay, bize tanesi beş liraya hikâyeye, on liraya röportaj yazar. Enayinin biridir, tasdik ederiz» diye bir kâğıtçık lütfetselerdi işim olmuştu. Ver-

mediler beyim. Vermediler kardeşim. «Biz kâğıt vere-meyiz, isterlerse o daireden telefon edip sorsunlar, şifahen söyleriz» dediler. «Aman! Zaman!» mı diyecek-tim? Diyemiyorum körolası! Aldım garip başımı ora-dan. Bastım gittim Gülhane Parkı'na. Orada aklıma geldi. Ben bir zamanlar bir kurulda üye idim. Aidatı-mı geciktirdiğim için bir mektupla müracaat etmiş-ler. Aylık borçlarımı ödediğim takdirde yine üyeleri ara-sında bulunmamla şeref duyacaklarını da yazmışlardı. Ben de utanmış, yirmi beş lirayı valdeden ödememesine ödünç almış, borçlarımı vermiştim. Herhalde yine ku-rulun üyesi sayılırdım. Madem ki borcumu ödemiştim, değil mi ya! Bu cemiyetin bir resmi kâğıdı ise benim de-ğil yazıcı olduğumu isbat etmek, elime kalem bile sür-mesem kâinata aksini yutturanbilecek salahiyetteydi.

Benden paraları ödediğime dair verdikleri makbu-zu getirmemi söylediler. Evi tartak martak getirdim. Makbuzu buldum, götürdüm. Yine bir dalgasına getir-diler. Yazıcı olduğumu bir türlü söyleyemediler. Elleri varmadı, benim yazıcılığımı tasdik etmeye.

İşte o günden beri ben yazıcı, sahiden bir yazıcı ol-duğumu anladım da onun için yazı yazamıyorum.

Çünkü bugünün yazıcısının üzerine büyük bir so-rum yüklenmiştir. Bu sorum yalnız ve yalnız doğru gö-rüp doğruyu yazmaktır. Kimsenin hatırı, keyfi için ya-zı yazmadım ama kendi keyfim için çok cümlem var. Yazılarımdan bunları da attığım gün, yine *Yeditepe'* ye yazarım. Şimdilik bana izin...

Ha!.. O resmi kağıttaki meslek haneme «yok» yaz-dılar. Türkçesi pek o kadar canımı sıkmadı (sebebi var). Ama bir de bu kâğıdın Fransızca kısmı vardı. Oraya da bir «Sans profession» oturtular ki, kan beynime çıkı-yor (sebebini anlatmak uzun sürer, hem lüzumsuz).

Hikâyeyi anlattığım arkadaşlar katıla katıla gülüyorlar. Ben de ne halt edeyim, onlara uyuyorum. Bera-berce gülüşüyoruz.

Ama şimdi ben, kim bana ne iş yaparsın derse göğsümü kabartarak yazıcıyım diyorum. Eskiden utanır, kekeler, kendimin de pek şüpheli bulduğum bir «muharirim» derdim. Ne enayi imişim. Ben halis muhlis yazıcı imişim yahu! Yazıcı olmasam muhakkak bu iki yerden de şatafatlı birer kâğıt alırdım. Çünkü her iki yerde de eline kalem sürmemişler, sürüp de en azından para kazanmak gayesi gütmemişler bir tane yok.

Bereket *Yeditepe* para vermiyor yazıcısına şimdilik. Şu yazıma en azından beş papel isterdim. Beş papeli alınca da acaba zavallı Hüsam'ı ne diye kandırdım, bu yazı beş papel eder miydi? diye içimi yerdim.

ONUNLA

Bana soruyor :

— Balıkların yüreği var mıdır?

Sabahattin'in motorundayız. Çaparımızda sopa gibi kolyozlar.

— Olmaz olur mu be?

— Yoktur işte.

— Yüreksiz yaşanır mı?

— Bizim bildiğimiz manada değildir onların kalbi.

Kolyozlar sandalın döşemelerini dövüyor. Ben onu alaya alıyorum. Balıkların al kanını gösterip :

— Bu kan nereden çıkar öyleyse? diyorum.

— Sen lakırdıdan anlamazsın ki... diyor.

Birkaç gün sonra Hachette Kitabevinde bir ansiklopedinin balıklar hakkında bir forması elime geçiyor. Daha ilk satırlarda balıkların kan deveranı sisteminin bizimki gibi olmadığını, yalnız şiryanlarının yahut veritlerin girip çıktığı iki hücreli bir kalpleri olduğunu öğreniyorum.

O, Boğaz'ın akıntılarını, balıkların yüreğini, ağların boyasını, yellerin koyu balıkçı ağzıyla isimlerini, neleri bilmiyor yahu.

Bir yerde okumuştum. Bir Fransız gazetecisi birçok sevdiği arkadaşının ölümünden söz açarken bir türlü mazi siygasını kullanamıyordu. Onun için bu siygayı ben de kullanamıyorum. Gazetelerde romanları çıkan, makaleler döşenen, dergilerde şiirleri alt alta di-

zilen ne kadar sağlar var ki onlardan istediğimiz kadar «dı, dı», «miş, miş» diye söz açabiliriz. Hepimizden günün birinde «dı, dı» diye konuşulurken ondan her zaman halin içinde konuşulacak. Dilimin usta, tatlı, çok az gelmiş şairlerindendir canım Orhan!

Perapalas'ın arka tarafındaki Haliç'e bakan kaneplerde oturuyoruz. Ne güzel bir bahar günü amanın. Çingene kızları geçiyor.

- Çakır, falına bakayım mı?
- İstemem.
- Senin mektepli?

Cebindeki on kuruşu aranıp duruyor. Bulamıyor. Bana :

- Tosla on kuruş, diyor.

Çingene kızına :

- Ama sen bakmayacaksın fala, ben seninkine bakacağım.

Bir fal bakıyor çingene kızına. Kızın ağzı bir karış.

Mustafa'nın meyhanesinde Kavaklıdere'nin başındayız.

- Sence en büyük şair kimdir, Orhan?
- Fuzulî.

İkinci şişenin ikinci bardağındayız.

- Fuzulî'den sonra?
- Fuzulî mi? Kimmiş o? diyor.
- Bırak, o da avuç açmışlardan.

Ben yanımdaki, dilimin hiç avuç açmamış şairine bakıyorum.

— Dilimin en büyük şairi sensin, diyorum.

Diyorum amma, hafifçe alay etmiyor değilim. Çakıyor kereta.

— Hadi ordan it, diyor.

Ömründe küfür etmemiş, çelebi Orhan Veli'yi nihayet kızdırabildiğime memnunum. Hayır kızmamıştır. Sahiden iyi şair olduğunu söylediğime kızmıştır.

Bardaklarımız boştur.

— Açık beyaz şaraptan bir tane daha doldur Mustafa.

ELEŖTİRMECİ FALAN FİLAN

Önceden haber vereyim. Hani bir tartışma konusu filan ortaya sürecektir değilim. Bendeniz adamakıllı cahil bir adamım edebiyat babında. Hikâye yazdığımı bakmayın. Fenden, ilimden de çıkmam. Ne biyoloji, ne astroloji, ne paleontoloji, ne de antropoloji bilirim. Ne bilirsin dersiniz üstünkörü bir şeyler bilir miyim, bilmez miyim onu da bilmem.

Ama doğrusu şu eleştirme yapanlara da içerliyorum. Şöyle hafifçe çaktığım Fransız edebiyatına bir bakın. Hangi eleştirmeci Lautréamont'u, Baudelaire'i, Rimbaud'yu, Stendhal'i bulmuş. Bana bir tek eleştirmeci gösterin ki sahici bir dehayı keşfetmiş olsun. Yoktur, efendim. Onlar büyükleri bulurlar. Mesela Hugo'yu, Lamartine'i, Chateaubriand'ı falan bulurlar. Balzac'ı da hani şöylesine keşfediyor gibi olurlar. Olurlar ama günün edebiyatı yolundan biraz dışarıya fırlamış, biraz özgür, biraz haşarı, biraz daha kanadı sürülmüş olanı imkânı yok bulamazlar.

Ama bir edaları vardır. Bir edaları vardır ki her sanatçı hariç edebiyatın dedikodusunu, girdi çıktısını o bilir. Hani köpüren, kendine güvenenleri bile uykuları kaçtığı zaman insanlardan ürkerler, değil eleştirmeci denilen günün edebiyatını karış karış bilenden...

Eleştirmeci edebiyata pek lüzumlu bir şahsiyettir. Burası inkâr edilemez. Ama, sanatçı için dünyanın en manasız, en çekinilecek insanıdır. Hem eleştirmeci diye bir şey de olamaz. Ne demek safi eleştirmecilik. Bir eleştirmeci ya fikir adamıdır, ya felsefe adamıdır, ya başkalarının yazısından düşünceye dalan adamdır. Ço-

ğunca da ikinci derecede bir sanatçıdır. İkinci derecede bir sanatçı kurallar âleminde çıkıvermiş adamı anlayamaz. Poe'yu, Baudelaire keşfetmiş. Balzac'ı Hugo sevmiş. Stendhal'i Balzac ve Merimée takdir etmiş, Rimbaud'yu Verlaine bulmuş, Baudelaire'i galiba yine Hugo pek severmiş. Zamanımızda da öyle. Bugünkü genç Fransız muharrirlerinden birçoğunu Gide bulmuştur, Sartre bulmuştur.

Sanatçıyı sanatçı keşfeder. Eleştirmecinin bunda hiçbir rolü olamaz. Şimdiye kadar da olmamıştır.

Ama eleştirici lüzumsuz mudur? Çok lüzumludur. Sanatçı hariç edebiyatın dedikodusu, girdi çıktısını o bilir, okuyucu ile yazar münasebetlerini yoluna o koyar. Ben cahilim bilmem. Ama hiçbir eleştirmecinin büyük bir sanatçı keşfettiğini duymadım. Duyan varsa söylesin.

Eleştirmeci adeta sanatçıya reçete verir. Şöyle yap-saydı, şurası iyi, şurası kötüydü. Peki şimdi biz bir eser yazsak, sayın eleştirmeciye götürsek, şurasını burasını onun istediği gibi düzeltsek ortaya bir şaheser çıkması lazım gelmez mi? Gelmiyor işte. Belki ilk eserin acemiliğinden, tadından da eser kalmayacak. Korkunç bir ukalalık, sersem bir tekcilik ortaya çıkacak. Böyle bir şey çıkmazsa ortaya ben burada yokum. Uzun lafın kısısı eleştirmeci okuyucuya faydalı, edebiyata faydalı bir yarıdır. Dergilere çok lüzumlu bir unsurdur. Herkes gibi sanatçı da yazı yazmazken bir okuyucu olduğuna göre ona da faydalı olabilir. Ama sanatçı yazı yazarken eleştirmeci ukalanın domuzudur. Kötü edebiyatın en büyük mümessilidir. Yazı yazarken aklınıza bir eleştirmecinin şöyle dediği geldi miydi iş tamamdır. Yazı kötülemeye başlar. Hatta o fikir dünyanın en temelli, en doğru bir görüşü bile olsa. İşte eleştirmeci bu yüzden

bahtsız bir yazıcıdır. Siz onun zart zurtuna aldanmayın. O zart zurt, hatta o doğru fikirler, hatta o doğru görüşler sanat eserine tamamen tersinden tesir ediverirse, tamamen zıt bir görüş zaviyesinden ve fikrinden hareket ederse, bu sanatçı şaheser değilse bile orijinal bir eser ortaya atmış olur.

Edebiyatın pek lüzumlu bir dedikodusu mahiyetinde olan eleştirme, sanat eserinden ayrı bir mizah eşidir. Boş zamanlarımızda, keyifle, aksini düşünerek, zıt fikirler kafanıza doğa-doğa okursunuz; istifadelidir.

Eleştirmeyi bir sahici sanatçı yaptığı zaman dikkatli olmalı. Ama sahici sanatçı ancak coştığı zaman, ancak güzeli bulduğu zaman yazarmış. Yalnız keşfettiği zaman, yoksa kendi görüşlerini ortaya sürmek için vesile aradığı zaman yazmazmış... O da başka! Onun için sakın eleştirmecilerin reçetelerine, fikirlerine, dünya görüşlerine, hakkınızdaki düşüncelerine aldanmayın. Onlar da bir başka türlü sanat yapmak istiyorlardır. Yüz yirmi taneden ancak bir tanesi eleştirme yapıyorum derken sanat yaptığını farkediverir. Ama öylesi bizde bana kalırsa iki tane değildir.

İyi veya kötü her sanatçıya eleştirmeci denilen mizah yazarı en sonunda vız gelir. Eleştirmecilik sanattan biraz daha zordur. Çünkü eleştirme güzel eseri bulup onun üzerinde düşünüp bir güzel eser meydana getirmektedir. O zaman da mesele kalmaz. Bir başka sanatçı bir başka sanatçıyı keşfetmiş demektir. Bir eserden acemiliği, sürçmeyi, yanlış çıkarmak, tadı çıkarmak demektir. Bizim eleştirmeciler bunu yaparlar işte. Eserin en hoş, en tatlı, en zevkli tarafını bulur, onun canına okurlar. Onun canına okumak da kolaydır. Çünkü eserin hoş ve tatlı tarafı en zayıf, en sürçen, en çelimsiz tarafıdır.

Böbürlenene adam mağrur adamdır. Şurası iyi, burası kötü diyene adam ukala adamdır. Bir yazının görüşüne takılan adam ancak kendisi gibi bir görüşe sahip olan adamı kötü de olsa koruyan adamdır. Bütün bu meziyetlere sahip olan da eleştirmeci denilen saygıdeğer kişidir.

Ama yine de söylüyorum. Edebiyat için, dergiler için, gün için, dedikodu için eleştirmeci çok lüzumludur. Bunu kimse inkâr edemez. Şiirden, romandan, hikâyeden bıktıldığı zaman bir eleştirme yazısı okumak şiire ve romana yeniden bütün hızıyla atılmak için bir geri çekilmek demektir.

Geçenlerde şu şive meselesi ortaya çıkmıştı. Bir arkadaş doğru yolu bize eleştirmeciler gösterecek kılıklı bir şeyler söylemişti. O zamandan beri takılır dururum. Eleştirmeciden yol göstermesini bekleyen sanatçı dünyanın en gülünç sanatçısıdır. Eleştirmeci de kim oluyormuş?

Y E İ S

Akşam üstleri geliyor
Tam insanlar işten çıkarken.
Salkım salkım tramvaylardan
Bir güzel çocuk yüzüyle gülümsüyor.
Namussuz, akşam üstleri geliyor.
Neremden yakalıyor; bilmiyorum
Ben tam sevmeye hazırlanırken
On altı yaşındaki sevgilimi.
Elini elimle tutmak
Yirmi dört saatte bir
Sıcak bir laf dinlemek isterken...
Rezil... Tam o saatlerde geliyor!

B İ R M A S A

Bize bir masa ayır Yanakimu
Aleksandramla benim için
Bir masa
Üstü çiçeksiz
Örtüsü gazeteden
Şarabı aşktan
Hem hülyadan
Aleksandram mızıka çalsın
Siyaha çalar parmaklarıyla
Adi havalar.
Güftesi bayağı şarkılar
Meyhane acı zeytinyağı koksun
Sen hoşnut ol Yanakimu.

MEKTUP I

Vapurun dümen yerinde çaldığım ıslık
Yağmurlu güvertedeki türküm,
Sana yaklaşmaya vesiledir.
Yoksa canım, seni unutmak için değil,
Senden sonra ancak anlaşılır
İnsanoğluna öğretilen yalanlar
Senden sonra anlaşılır ancak
Boşluğu herşeyin
Seninle beraberdir dolu kadehler
Şaraplar seninle aziz
Cıgaralar seninle tüter
Ocaklar seninle yanar
Yemekler seninle yenir.

KIRMIZI YEŞİL

Kıyısına tuz getiren rüzgârı,
balıkların yüzdüğünü duyarım.
Dinlerim yosunların konuştuğunu
midyelerin ağladığını
Aşkın bir kanadı var kırmızıdır
delinir,
kan akar;
Bir kanadı var
zehir yeşili

ELMA VE İNCİR

İlk urbamız :
İNCİR.
İlk günahımız :
ELMA.
Not :
Ben günahsızım.

MÜTHİŞ BİR TREN

Kıraathanenin camları önüne oturmuşlardı. İki arkadaşta. Nargilelerinin marpuçlarını emerek susuyorlardı. Zayıf olan lülenin ateşini nargilenin kehribar ağızlığıyla düzeltti. Bir iki nefes daha çekti. Marpucu sardı. Nargileyi önünden itti. Bu yüzü karanlık, karışık bir adamdı. Kalın kaşları vardı. Bu kaşların altında kirpiksiz iki kahverengi göz sanki bir boşluğa bakıyordu. Önündeki çaydan bir yudum daha aldı.

— Rüyamda mı gördüm? Yoksa bir seyahatte mi başımdan geçti? Böyle şey olur mu, olmaz mı? Oralarını geçelim. Böyle bir vakayı rüyada da görsem yine başımdan geçmiş sayılır. Başımdan geçmemiş olsa içimden rüyamdan, hülyamdan geçer miydi? Küçük bir istasyonda tren bekliyordum. İstasyon Maltepe mi, Kartal mı, Pendik mi hatırlamıyorum. Yağmur durmadan yağıyordu. Bekleme yerindeki insanların hepsi mahzun, hepsi sarı, hepsi sükûtiydi.

Raylar yağmurdan ve istasyonun sarı ışıklarından keskin keskin parlıyordu. Sağımda, yapraklarını çoktan dökmüş ağaç iskeletleri; karşımda, rayların ötesinde susmuş, kederli bir şehrin gökyüzüne vurmuş bulanık sarı ışığı, arkamda istasyonun sarı yolcuları, dört tarafımda sessizliğin içine düşen muttarit bir yağmur pırtırtısı.

Beklediğimiz tren bir türlü gelmiyordu. Bir aralık ikinci mevki bekleme yerine girmiş, hiç konuşmayan yolcuların arasında, pencerenin önünde yağmura dal-

mıştım. Tam bu sırada istasyona bir tren geldi, durdu. Trenin geldiğini gören yolculardan hiç kimse yerinden kalkmamıştı. Ben kalktım. Perona çıktım. Trene doğru yürüdüm. Baktım bu lüks bir trendi. Bütün vagonları yataklıydı. İçerde kitaplarına ve gazetelerine dalmış, lüks içinde, kadifelere gömülü insanlar oturmıştu. Tevekkeli ikinci mevki yolcularından kimse yerinden kalkmamıştı. Vagonların penceresinde profilleri gözüken yaşlı genç yolculardan hiçbiri tenezzül edip de, 'bu sessiz istasyona başını çevirip bakmadı. Dikkat ettim. Bu kadar lüks ve kadifeler içinde olmasına rağmen bu trenin içindeki yolcular hep kederli insanlardı. Kimsenin yüzü gülmüyordu.

Bir aralık vagonlardan birinde bir hareket oldu. Kısa boylu bir kadın ayağa kalktı. Camdan dışarı baktı. Sonra çıkma kapısına doğru yürüdü. Geldi, tam önünde durduğum kapıyı açtı. İstasyonda sanki bir simitçi, bir sucu arıyormuş gibi etrafa baktı. Ne sucu, ne simitçi göremeyince çekilirken yüzüne dikkatle baktım. İliklerime kadar ürperdim. Bu benim on sene evvel karımdı. Oydu. Muhakkak oydu. İşte beresi, işte beraber aldığımız, eşini hâlâ üzerimde taşıdığım pardösü. O gün satıcı kıza,

«Olsun, n'olacak? erkek pardösüsü olsun. Şimdi moda. Bana da ondan verin bir tane, aynı renk olsun.» demişti.

Aynı renk kumaştan, adeta on iki yaşında bir çocuk pardösüsü denecek, beli kemerli, gri pardösüyü sırtına geçirmişti. Az daha «Nadide, Nadide!» diye bağırıcaktım. Sonra aklım başıma geldi. Kendi kendime, «Hiç böyle şey mi olur?» dedim. «Olur a, başka bir kadın da böyle bir erkek pardösüsü giyebilir, başka bir kadın da bere takabilir.»

Kadın içeriye çekilmek isterken istasyon yolcularından birinin ayak sesiyle tekrar kapıyı açtı. Ayak sesi gelen tarafa doğru yine baktı. Oydu. Bu Nadide'den başkası olamazdı. Tıpkı onun gibi bakıyordu. Bu sefer kati olarak kaparken aralıkta bir çocuk hayali gördüm. Çocuk büyük, yeşil gözleriyle gözümün içine bakıyordu. Tiril tiril titredim.. Bu oğlum Hasan'dı. Onu üç sene evvel kızıl elimden almıştı.

— Hasom, Hasomi! diye atıldım.

Ama kapı kapanmıştı. Zorladım açıldı. Şimdi kompartımanların koridorundaydım. Mavi bir ışık etrafı sarmıştı. Hiçbir kompartımandan ses seda gelmiyordu.

Bir kompartıman kapısını açtım. İçerde üç kişiydiler. Bir kadın, bir zabıt, bir de lacivertler giymiş bir sivil. Sanki beni görmemiş gibiydiler. Zabitin omuzlarına attığı boz renkli kaput yamalıydı. Başında bir kabalak vardı. Kendi kendime, «Neden kabalak giymiş bu zabıt acaba?» derken, dikkatle yüzüne baktım. Bu Çanakka-le'de gözümün önünde vurulan en iyi arkadaşım Hüsnü'ydü. Elinde çakı, bir elma soyuyordu. İşini bitirince yanındaki kadına soyduğu elmanın yarısını çakısının ucuna batırarak uzattı. Yanındaki kadın tatlı bir gülümsemeyle utanarak elmayı alınca, bu kadının da Hüsnü'nün ölümünden sonra verem olup ölen nişanlısı Mediha olduğunu gördüm. Nefesim kesiliyor, laf söylemek istiyor, söyleyemiyordum. Öteki sivil adamda kimi göreceğim diye, onun tarafına döndüm. Mektepteki musiki hocamızdı. Beni pek severdi. Genç yaşında bir fıtık ameliyatı sonunda ölmüştü.

Öteki kompartımanlara da koştum. Bir tanesine daldım. Ölmüş olduklarını şimdi hatırlayabildiğim bir sürü tanıdık oradaydı. Konuşmadan yüzüme bakıyorlardı. Bir bana, bir de köşede yüzü okuduğu gazeteden

gözükmeyen bir adama döndürüyorlardı gözlerini. Bu adamın yüzünü göremiyordum. Yalnız kır saçları görünüyordu. Gazeteyi şöyle bir kaldırdı. Babamdı. Rengi soluktu. Göz göze geldik. Yüzüme sanki kabahatliymişim gibi baktı. Bir şey söylemek, acı bir şeyler söylemek istiyormuş gibiydi. Sonra vazgeçti. Kaşlarını ben bir şey söylersem çok kızacakmış gibi çattı. Yine gazetesini yüzüne kapadı. «Baba!» diyebildim. Yerinde bir sarsıldı. Gazeteyi hıştırtı ile açıp kapadı. Gözlerini, o çok çekindiğim baba gözlerini bir ilanın üstüne dikti. «Bir tek laf daha istemem, kâfi. Yaptığın terbiyesizliği biliyorum. Bir daha yapmamaya bak ve sus!» der gibiydi.

Öteki, kendilerini çoktan unuttuğum ölümler gözlerini, babasına kafa tutmaya çalışan çocuğa, bana dikmişlerdi. Utandım. Kapıyı kapadım çıktım. Öteki kompartımanlara camlardan baktım. Hep tanıdık ölümlerdi. Birdenbire bir ufacık kompartımandan hafif hafif sesler geldiğini duydum. Kulak verdim. Karımın sesiydi. Birisine :

«Böyle olmayacaktı baban, yazık! Çok yazık!» diyordu. Koştum, «Nadide, Nadide!» diye bağırdım. Küçük Hasan'ım beni pencerenin önünde görünce her zamanki gibi gülmek istedi. Sonra birdenbire yüzü buruştu, asıldı. Annesi kulağına bir şeyler söylemişti... Elini uzattı. Vagonun koridora açılan camının penceresini yüzüme çekiverdi.

Kapıyı zorladım, açılmıyordu. «Açın, açın!» diye bağırdım. «Nadide, Hasan, benim canım!» dedim. Cevap vermiyorlardı. Kapıya yumruklarım ile vurmaya başladım. Camları yumrukluyordum. Kırılmıyordu. Koridoru çılgın gibi koştum. Bir memur bulup kompartımanı açtırmak istiyordum. Girdiğim kapının camından baktım, kimseler yoktu peronda. Yine karımla oğlumun

bulunduğu kompartımana koştum. Eğilip istorun aralığından baktım. Onları gördüm. Ana oğul birbirine sarılmışlardı. Karımın rengi korkudan bembeyazdı. Hasan sinmiş, ağlıyordu.

Bir memur bulur da kapıyı açtırırım diye, istasyona indim. Biraz yürüyünce lüks tren hiçbir düdük çalmadan hareket etti. Koşmak, trene yetişmek istedim. Ama koşamıyordum. Ayaklarım sanki tutmuyordu. Olduğum yerde çivilenmiş gibiydim. Baktım, lüks tren, içinde ışıklar ve sessizlikler taşıyarak, yağmurla birlikte uzaklaşıp gitti.

Adam susmuştu. Karşısındaki arkadaşı hikâyeyi kesmeden, sükûnetle dinlemişti. Yüzlerini tekrar caddeye çevirdiler. Dışarda yağmur şiddetlenmişti. Hikâyeyi dinleyen sordu :

— Tren geçtikten sonra yağmur dindi mi?

Hikâyeyi anlatan buz gibi soğumuş çayından bir yudum aldı. Başını kaldırıp sokağa, şarıl şarıl akan yağmura baktı. Cevap vermedi.

